

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณคดีครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย ในความหมายระดับกว้างคือ การศึกษาที่เป็นการศึกษาอบรมการศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมหรือการกล่อมเกลาทางสังคม และเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรม การนำเสนอผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะมีสารครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีของการศึกษาคาทอลิก
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีของการศึกษาคาทอลิก

คำแถลงเรื่อง “การศึกษาคาทอลิก” ของสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 กล่าวว่า จุดเริ่มต้น และแรงจูงใจของการศึกษาคาทอลิกมาจากพระคริสตธรรมในพระคัมภีร์ ทั้งภาคพันธสัญญาเก่า และพันธสัญญาใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระวรสารหรือคำสอนของพระเยซูที่ผูกพันเป็นพันธกิจของคริสตชนหรือคาทอลิกในการจัดการศึกษาอบรม และเผยแผ่พระวรสาร และพระธรรมคำสอนของพระเจ้าให้เกิดประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทุกคน ทั้งที่เป็นบุตรหลานคาทอลิก และมีใจคาทอลิก โดยใช้วิธีการสอนอบรมด้วยวาจาและการเป็นพยานแบบอย่างด้วยชีวิต (สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965ก: ข้อ 1)

สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก กำหนดหลักการจัดการศึกษาคาทอลิก คือ การมุ่งเน้นการอบรมคน รวมทั้งการใส่ใจในการจัดบริบทของโรงเรียนหรือสถานศึกษา ประสานการเรียนรู้ และพัฒนาการทุกอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุความเป็นมนุษย์ที่ครบถ้วน ด้วยการฝึกฝนให้ครองชีวิตส่วนตัวอย่างถูกต้องชอบธรรม ตามความเป็นจริง และพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมคุณลักษณะดังกล่าว เป็นเอกลักษณ์ และเหตุผลเบื้องหลังของการจัดคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคาทอลิกที่ผสมผสานการสอนพระธรรมของศาสนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรม (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1988: ข้อ 66)

ปรัชญาพื้นฐานของการศึกษาคาทอลิก

จากการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง อาจสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีส่วนสัมพันธ์และสอดคล้องกับปรัชญาพื้นฐานต่าง ๆ ภายใต้อารมณ์ความคิดหลักว่า พระเจ้าทรงเป็นองค์

ความจริงแท้สูงสุด ทรงเป็นปฐมเหตุและจุดสุดท้ายของมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งปวง และเน้นคุณค่าของศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ ความรับผิดชอบของมนุษย์ และความรับผิดชอบต่อสังคม ดังมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาเกี่ยวกับจิตนิยม(Idealism) ตามแนวคิดของ Hegel เน้นกระบวนการแห่งหลักเหตุผลแบบวิภาษวิธี คือ วัฏจักรแบบ Thesis, Anti-thesis and Synthesis. การศึกษาคาทอลิกยอมรับความเป็นเหตุผล และความดีของจิตสูงสุด คือ พระเจ้า

2. ปรัชญาเกี่ยวกับสัจจะนิยม(Realism) ศาสนาคริสต์ยอมรับว่า วัตถุ เป็นสิ่งเป็นจริง และมีอยู่จริง (Reality & Existence) ในฐานะที่เป็นสิ่งสร้างของพระเจ้า แต่ปฏิเสธวัตถุ เป็นความจริงแท้สูงสุด

3. ปรัชญาตามแนวคิด Thomism & Neo-Thomism เป็นแนวคิดจิตนิยมและสัจจะนิยม ที่ยึดหลักในกระบวนการของเหตุผลหรือตรรกะ ให้ความสำคัญตามหลักการที่ว่า จิตมีคุณค่าเหนือวัตถุ เป็นแนวคิดสายกลางที่เน้นคุณค่ามนุษย์ บนพื้นฐานความเชื่อในพระเจ้า

4. ปรัชญาตามแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์(Progressivism Pragmatism Positivism Experimentalism and Instrumentalism) เป็นแนวคิดที่เน้นความจริงเชิงประจักษ์ หรือวัตถุเน้นคุณค่าทางวิทยาศาสตร์ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นประโยชน์แก่วิทยาการความรู้ และสังคมมนุษย์ แนวคิดนี้ในลักษณะสุดโต่ง จะยึดความจริงที่พิสูจน์ หรือมีประสบการณ์ได้เน้นผลประโยชน์ทางวัตถุ จึงไม่ยอมรับจิตและสิ่งที่ประสาทสัมผัสไม่ได้ ส่วนคาทอลิกรับความจริงเชิงประจักษ์จิต

5. แนวคิดสารัตถนิยม(Essentialism) เป็นแนวคิดของความจริงซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมันเอง โดยมนุษย์จะเข้าถึงความจริงได้ด้วยการถ่ายทอดและการสอนของครู ผู้รู้ หรือนักปราชญ์ คาทอลิกยอมรับแนวคิดนี้ และถือว่าพระเจ้าเป็นสารัตถะสูงสุด

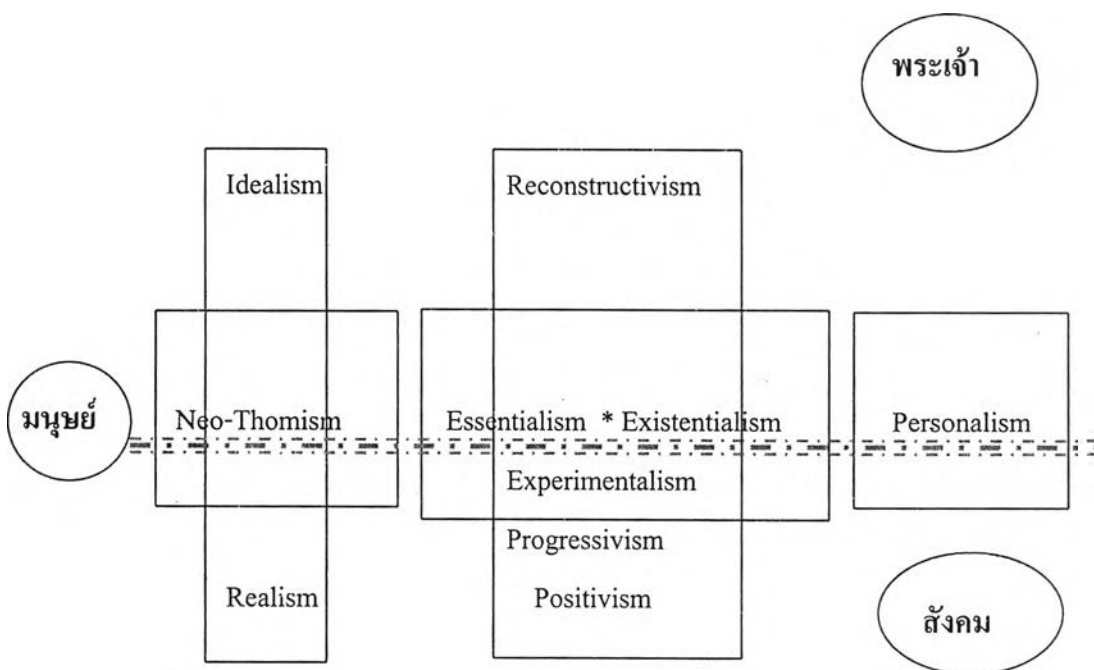
6. ปรัชญาตามแนวคิดอัตถิภาวะนิยม(Existentialism) เน้นบทบาทและคุณค่าของมนุษย์ว่า เป็นเหตุแห่งความจริง ตามหลักความคิดที่ว่า ฉันคิด เพราะฉะนั้น ฉันจึงเป็นอยู่ (I think therefore I exist.) เน้นศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และเป็นความจริงสูงสุด ซึ่งต่อมา ได้พัฒนาเป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism) ที่เน้นศักดิ์ศรีและคุณค่ามนุษย์ คาทอลิกยอมรับคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ยืนยันว่าพระเจ้าทรงเป็นองค์ความจริงสูงสุด

7. แนวคิดสร้างสรรค์นิยม (Reconstructivism) เป็นแนวคิดเชิงปฏิฐานนิยม เกิดจากกระบวนการคิดและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จากประสบการณ์และการทดลองหรือการปฏิบัติของมนุษย์ ส่วนคาทอลิกยอมรับความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ทั้งเชิงเหตุผลและประสบการณ์

8. แนวคิดบุคคลนิยม(Personalism) เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1930 ผู้นำแนวคิดนี้ ได้แก่ เอ็มมานูเอล มูนีเอร์ กาเบรียล มาร์แชล และปอล ริเคอร์(E. Mounier, Gabriel Marcel, Paul Ricoeur

cited in Kelbley, Charles A., 1965) เป็นแนวคิดที่เน้นศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ในความเป็นบุคคล เน้นคุณค่าของการเรียนรู้เพื่อแสวงหาความจริง(search for Truth) หรือพระเจ้า ด้วยศักยภาพและความสามารถของมนุษย์ ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ โดยมนุษย์มีอิสระ สามารถเลือกได้อย่างเสรี แต่ต้องมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังเห็นความสำคัญและคุณค่าของสังคม ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือชีวิตสังคมเป็นหนทางแห่งการเข้าถึงสัจธรรมเกี่ยวกับตนเองได้ บุคคลจึงต้องรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

แผนภาพที่ 1 :แสดงภาพรวม (Holistic approach) ของกระแสความคิดทางปรัชญาเชิงระบบ

จากแผนภาพดังกล่าว สามารถอธิบายแนวความคิดเชิงปรัชญาได้ดังนี้คือ

1) การคิดแบบ **Speculative** เป็นการมองแบบความคิดรวบยอดทั้งระบบความคิดเกี่ยวกับความจริงและความเป็นจริงทั้งหลาย ด้วยการมองตามแนวคิดเชิงระบบ ในลักษณะการอธิบายโดยใช้ จุดเด่นแนวคิด ของปรัชญาต่างๆเป็นหลักสำคัญ ดังนี้

– ไปถึงยิปอนหรือจุดเริ่มต้นความคิดของสรรพสิ่งทั้งหลาย ใช้แนวคิดของจิตนิยม (Idealism) และสัจจะนิยม(Realism) ในลักษณะตัวป้อนทางความคิด

– พิจารณากระบวนการเข้าใจหรือเข้าถึงความรู้เชิงปฏิบัติเกี่ยวกับความจริงทั้งหลาย ด้วยแนวคิดแบบนิวโทมิสม (Neo-Thomism) สารัตถนิยม(Essentialism)ปฏิฐานนิยม (Positivism) ประสบการณ์นิยม (Experimentalism or Instrumentalism) สร้างสรรค์นิยม (Reconstructivism) ก้าวหน้านิยม(Progressivism) และอัตถิภาวะนิยม (Existentialism) ด้วยการใช้นุมมองเชิงความคิด การรับรู้และการพิสูจน์ความจริงเชิงประจักษ์ให้ได้มาซึ่งความรู้และความเข้าใจ

เกี่ยวกับชีวิตและความเป็นจริงของสิ่งต่างๆที่มนุษย์ต้องการรู้

การใช้ประโยชน์จากมุมมองเชิงปรัชญาแบบผสมผสาน ที่เน้นคุณค่าและความสำคัญของมนุษย์(Existentialism) ในศักดิ์ศรีของความเป็นบุคคล (Personalism) ที่เน้นคุณลักษณะที่สมบูรณ์ของมนุษย์ที่จะสามารถพัฒนาได้ และเป็นส่วนแห่งความจริงสูงสุด หรือพระเจ้า

2) การคิดแบบ Prescriptive เมื่อพิจารณาด้วยเกณฑ์แห่งความดีงามของชีวิตบนพื้นฐานแห่งศาสนา คือความเชื่อศรัทธาในพระเจ้า ความรับผิดชอบต่อสังคม และชีวิตที่มีคุณค่า มีศักดิ์ศรีและความรับผิดชอบ พบว่า มาตรฐานความดีสูงสุดของมนุษย์คือการเป็นบุคคลที่ยึดมั่นในศีลธรรม และความรับผิดชอบต่อชีวิต

3) การคิดแบบ Analytic เป็นการอธิบายให้เข้าใจด้วยภาษาที่เน้น กรอบความเข้าใจแบบนามธรรม ควบคู่กับการอธิบายแบบรูปธรรม หรือแบบเชิงประจักษ์ที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ ตั้งแต่ภาคทฤษฎี หลักการ รวมไปถึงภาคปฏิบัติในชีวิตและสังคมอย่างเกิดผล และมีประสิทธิภาพ ทั้งอย่างเป็นระบบและเชิงระบบในภาพแบบองค์รวม ตามแนวคิดของบุคคลนิยม (Personalism) และหลักธรรมของศาสนา

ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาคาทอลิกให้ความสำคัญกับคุณค่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยถือว่าการศึกษาร่วมกับชีวิตเริ่มปฏิสนธินั้นคือการให้การศึกษาบรมถือเป็นหน้าที่ประการแรกของพ่อแม่ เด็กได้รับรู้และเรียนรู้จากพ่อแม่ เป็นบุคคลแรก เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง รอบตัวเอง เรียนรู้ประสบการณ์และสภาพแวดล้อม เรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่น เรียนรู้สังคมและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว และเรียนรู้สังคมรอบข้างตนเอง ทั้งในระดับกว้าง(Horizontal level) และระดับลึก (Vertical level) ด้วยการเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในสังคมและระหว่างสังคม บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ในฐานะสมาชิกหรือการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงพิจารณาในมุมมองที่กว้างที่สุด หมายถึงการเรียนรู้ การศึกษา การอบรมสั่งสอนถ่ายทอดทั้งในรูปแบบ การศึกษานอกรูปแบบและการศึกษาแบบอรรถศาสตร์ การปรับและพัฒนาเชิงวัฒนธรรมในสังคม ระหว่างสังคมและระหว่างอารยธรรมหรือระหว่างประเทศ เป็นการเรียนรู้และเข้าถึงความรู้ทุกอย่างที่มนุษย์สามารถพัฒนาตามวัย หรือศักยภาพของมนุษย์ ทั้งในมิติของปัจเจกบุคคล(Personal dimension) มิติด้านสังคม(Social dimension) มิติด้านกาลเวลา(Temporal dimension) และมิติด้านพื้นที่(Spatial dimension) ที่จะเกิดประโยชน์แก่มนุษย์ สังคมและโลก

แก่นแห่งความรู้ที่โปร่ง แสดงผ่านทางกระบวนการเรียนรู้เชิงความคิดอาศัยสติปัญญา เหตุผล ความคิดอ่าน หรือการทดลอง การกระทำหรือการปฏิบัติ ตามแนวทางการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้เชิงวิทยาศาสตร์ การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมากในชีวิตมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือความเจริญก้าวหน้าของสังคม โรงเรียนคาทอลิกจึงเป็นพันธกิจสำคัญที่พระศาสนจักรเน้นคุณค่าอย่างจริงจัง ในบทบาทการรับใช้และให้การศึกษอบรมแก่ประชาชนหรือสังคม(สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965(2508) ก: อารัมภบท) ซึ่งยึดหลักสำคัญเกี่ยวกับการศึกษอบรมดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษอบรมตรงกับเป้าหมายเฉพาะของตน เหมาะสมกับคุณลักษณะ เพศ วัฒนธรรมและประเพณีของตน เพื่อเขาจะได้มีความสามารถวินิจฉัยอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับคุณค่าทางศีลธรรมด้วยจิตใจที่เที่ยงตรง ต่อสิ่งที่เกิดกับเขา และแวดล้อมชีวิตของเขา (สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965 (2508) ก: ข้อ 1)

2. การศึกษามีได้จำกัดอยู่ที่การถ่ายทอดความรู้แต่รวมถึงการฝึกอบรม ลักษณะเฉพาะของการให้การศึกษอบรม คือการสื่อความจริง (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1982 (2525):ข้อ 16) การศึกษอบรมที่แท้จริงคือการส่งเสริมศักดิ์ศรีของมนุษย์ และการสร้างความสัมพันธ์ที่จริงใจต่อกัน รวมทั้งเป็นการเปิดตนเองสู่พระสังฆกรรม (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1977(2520): ข้อ 55)

3. บิดามารดาเป็นผู้ให้การอบรมที่สำคัญที่สุดอันดับแรกของบุตร หากขาดการอบรมของบิดามารดา ก็ยากที่จะหาการอบรมอื่นใดมาทดแทนได้ (สภาสังคายนาวาติกัน 2,1965(2508) ก: ข้อ3) และมีสิทธิอย่างแท้จริงในการเลือกโรงเรียนสำหรับลูกหลานของตน (สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965(2508) ก: ข้อ 6)

4. ณ สถาบันที่เรียกว่าโรงเรียนนี้เยาวชนเรียนรู้ทีละขั้นตอน ที่จะเปิดตนเองสู่ชีวิตในสภาพที่เป็นจริง และสร้างเจตคติต่อชีวิตดังที่น่าจะเป็น (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1977(2520): ข้อ 31, สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965(2508) ก: ข้อ5 และ 8)

5. เป้าหมายของการสอนที่โรงเรียน คือ การให้การศึกษอบรม ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาคนจากภายใน ช่วยสร้างอิสรภาพจากภาวะปิดกั้นใด ๆ เพื่อให้เขาเจริญขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1977(2520): ข้อ 29) และพระศาสนจักรให้ความสำคัญต่อวิธีการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งเป็นวิธีการเฉพาะของพระศาสนจักร (สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965(2508) ก: ข้อ4)

6. หัวใจของการศึกษาคาทอลิกคือ การอยู่ร่วมกันฉันพี่น้อง โรงเรียนสอนเรื่องนี้ด้วยวาจา และเน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้แสดงความจริงอันนี้ การศึกษาจึงเป็นการชี้นำมนุษย์ให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างพี่น้องในทุกสังคมของชีวิต และจะกระทำเช่นนี้ได้ ถ้าเข้าใจ

ความหมายของครอบครัวมนุษย์ จากประสบการณ์นี้เขาจะสามารถสร้างสังคมแห่งความรักได้ในครอบครัว ในที่ทำงาน หมู่บ้าน ประเทศชาติ และในโลก(สภาสังคายนาวัติกัน 2, 1965(2508) ก: ข้อ 8, 10 และ 12) คำพูด การปฏิบัติ การให้กำลังใจ ความช่วยเหลือ คำแนะนำ และการแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนอย่างนุ่มนวล ล้วนเป็นส่วนประกอบสำคัญในกระบวนการให้การศึกษาอบรมที่จะทำให้ครูบรรลุเป้าหมาย ซึ่งหมายถึงความสำเร็จของนักเรียนในด้านวิชาการ ในการปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งมิติทางด้านศาสนาในชีวิต(สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1988(2531): ข้อ 110)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาคาทอลิกจึงตระหนักถึงบริบทของสังคม ให้ความสำคัญและเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ภารกิจของการศึกษาจะต้องเป็นการเสริมสร้างจุดแข็งของสังคม/ชุมชนให้เข้มแข็ง พัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมให้ดียิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน พัฒนาศักยภาพความสามารถของมนุษย์ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เมื่อคนของสังคมมีความรู้เฉลียวฉลาด พวกเขาจะได้เป็นกำลังเข้มแข็งของสังคม และมีความสามารถในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า

สรุป ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาดังนี้คือ การศึกษาเป็นแก่นของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในการเรียนรู้ เป็นกระบวนการกิจกรรมการศึกษา และวิทยาศาสตร์(Knowledge) ที่เป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการรักษาชีวิต ถ่ายทอดและพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้าครบทุกด้าน ใ้บุคคลสามารถบรรลุถึงความดีงามของมนุษย์ตามหลักพระคริสตธรรม และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม ด้วยความรัก รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เคารพสิทธิเสรีภาพของบุคคล รักและภูมิใจในวัฒนธรรมของตน นอกจากนี้ การศึกษาเป็นสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ที่พึงต้องแสวงหาและเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าตามศักยภาพความสามารถของแต่ละบุคคล และเป็นหน้าที่สำคัญประการแรกของพ่อแม่ที่จะให้การศึกษาอบรมแก่ลูกหลาน เพื่อให้ทุกคนเป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ รู้จักใช้ทักษะต่างๆ มีการใช้ศิลปวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างคุณค่าและประโยชน์ของชีวิตในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปลูกฝังความรู้สึกรักหวงแหนประเพณี วัฒนธรรม และวัฒนธรรมของชาติอย่างรู้คุณค่า และธำรงรักษาไว้ให้มั่นคงเพื่อประโยชน์ของลูกหลาน และสังคม รวมทั้งให้การช่วยเหลือปกป้องผู้อ่อนแอ และผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้ได้รับเกียรติศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นสมาชิกของสังคม ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม การศึกษามีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มนุษย์ทุกคนใช้ความรู้ ความสามารถในการรักษาความยุติธรรมของสังคม แสวงหาความครบครันของตนเองด้วยการอุทิศตนช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อเป็นฐานแห่งความร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้ก้าวหน้า มั่นคง ตลอดไปในประวัติศาสตร์ของมนุษย์

แนวคิดการศึกษาคาทอลิก

พื้นฐานของหลักสูตรเป็นแนวคิดเสรีนิยมและมนุษยนิยมในความหมายดั้งเดิม ที่บูรณาการผ่านทางชีวิตและคำสอนของพระคริสต์ สมณสารเรื่อง“การศึกษาอบรมแบบคริสต์ของเยาวชน” (On the Christian Education of Youth) ของพระสันตะปาปา ปีโอ ที่ 11 (ค.ศ. 1887-1939 /พ.ศ.2450-2482) เน้นเกี่ยวกับการศึกษาแบบคริสต์ว่า เป็นภารกิจของพระศาสนจักร ทั้งในฐานะที่เป็นเป้าหมายของการศึกษาและเครื่องมือทางการศึกษา ส่วนบทบาทความรับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนจะต้องเป็นหน้าที่ของครอบครัว รัฐ และพระศาสนจักร

...เป้าหมายเฉพาะเจาะจงและชัดเจนของการศึกษาแบบคริสต์คือต้องเป็นกิจกรรมร่วมกับพระพรแห่งพระเจ้าในการฝึกสอนอบรมให้บุคคลเป็นคริสตชนที่แท้จริงและสมบูรณ์...(Pius XI, 1929, par 101)

ระบบการศึกษาทั้งในภาพรวมและวิธีการทางการศึกษา ต้องเป็นกิจกรรมระดับธรรมชาติที่เหมาะสมและทันต่อยุคสมัย มีภาวะอยู่เหนือธรรมชาติและอยู่นอกกาลเวลา เพราะมนุษย์มีทั้งจิตและร่างกาย กระบวนการค่านิยมที่มีพื้นฐานแห่งศาสนาเท่านั้นที่จะสามารถหล่อหลอมให้ความแตกต่างและแยกกันอยู่ได้ของมนุษย์เป็นหนึ่งเดียว

นักบุญโทมัส อไควนัส(St. Thomas Aquinas)(ค.ศ. 1225-1274) สอนว่า การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งในการกระทำ การนำตนเองและการบรรลุถึงธรรมชีวิตที่ต้องเคารพต่อเสรีภาพและความเป็นบุคคลทุกมิติชีวิตของเด็ก/ผู้เรียน ในขณะที่ครูเป็นผู้ชี้แนะที่สำคัญในการจัดประสบการณ์ที่จำเป็นอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เกิดคุณค่าแก่ชีวิตและสังคม

หลักของกระบวนการศึกษาคาทอลิกคือ เด็กเป็น“ผู้กระทำหลัก”(Principal Agent) และ ครูเป็น“ผู้ขับเคลื่อนสำคัญ”(Essential Mover) ในกระบวนการศึกษาที่จะทำให้ศักยภาพของเด็กได้พัฒนาอย่างรู้แจ้งเป็นจริง โดยการใช้อยู่ช่วยเหลือภายนอก (External aids) เกิดเป็นความเข้าใจด้วยความเป็นเหตุผลตามธรรมชาติและเข้าถึงสัจธรรมของชีวิต (New Catholic Encyclopedia, Vol. 5,1981:162-168)

บุคคลแต่ละคนมีศักยภาพและความสามารถที่จะไตร่ตรอง เพื่อเข้าถึงความจริงผ่านทางประสบการณ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมเริ่มต้นที่ทำให้แต่ละคนบรรลุถึงความสมบูรณ์ของชีวิต การศึกษาเท่านั้นที่ให้แต่ละคน มีโอกาส มีวิสัยทัศน์ ที่เข้าถึงภาพลักษณ์แห่งสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติและกาลเวลา เป็นหนทางให้บุคคลเข้าใจถึงเป้าหมายของชีวิตบนโลกนี้ และตระหนักถึงปลายทาง

ในชีวิตที่จะต้องมาถึง(หรือที่จะเกิดขึ้น) ดังนั้นแนวคิดของคาทอลิกเกี่ยวกับการศึกษาจึงเน้นว่า การศึกษาที่ไม่นำไปสู่เป้าหมาย และแนวทางข้างต้นจัดเป็นการศึกษาที่ไม่ครบสมบูรณ์

สมณสาส์นเรื่อง “การศึกษาอบรมแบบคริสต์ของเยาวชน”(On the Christian Education of Youth) ได้กล่าวถึงคุณค่าของบุคคลที่ได้รับการศึกษาแบบคริสต์ว่าเป็นการพัฒนาทั้งจิตใจและร่างกายที่รวมเป็นธรรมชาติมนุษย์หนึ่งเดียว ด้วยการใช้เหตุผล และพระพรของพระเจ้า โดยผ่านทางพระคริสตเจ้า และการไถ่กู้จากความผิดพลาด เนื่องจากมนุษย์พ่ายแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ กลับคืนสู่สถานะสภาพที่ดั้งเดิมและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Pius XI, 1929, ข้อ 60) ซึ่งพระสันตะปาปา ยอห์น ที่ 23 ได้เน้นให้พระศาสนจักรอุทิศตนเองเปิดใจเรียนรู้ติดตามความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีแห่งสังคมโลก และเผชิญหน้ากับลัทธิทันสมัยนิยม(Modernity) เพื่อที่จะรักษาและพัฒนาศักดิ์ศรีของมนุษย์ไว้ในความดั้งเดิมดั้งเดิม(Abbot, 1966: 715)

รูปแบบแนวคิดด้านการเรียนการสอนของการศึกษาคาทอลิก ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามยุคสมัย ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาคาทอลิกก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

การศึกษาคาทอลิกในระยะแรก เป็นการสอนศาสนาแบบรายบุคคล พัฒนาเป็นการสอนอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงกับแนวคิดปรัชญาตามยุคสมัย การสอนศาสนาในมหาวิทยาลัย และในสามเนรลัซของยุโรป มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมพระสงฆ์คาทอลิก ในศตวรรษที่ 16 สงฆ์คณะเยสุอิต ภายใต้การนำของนักบุญอิกญาซีโอแห่งโลโยลา ได้พัฒนารูปแบบการสอนโดยปรับใช้แนวการสอนอย่างเป็นระบบของมหาวิทยาลัยปารีส (Modus Parisiensis) หล่อหลอมเข้ากับหลักวิธีการสอนแบบพยานการฝึกจิต (Spiritual Exercises) เป็นแนววิธีบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในเนื้อหาการสอนและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเน้นความเอาใจใส่ต่อนักเรียนแต่ละคนอย่างเป็นแบบแผนทางวิทยาศาสตร์และหลักจิตวิทยาพัฒนาการ โดยคัดเลือกวิธีการใด ๆ ที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนด้านปัญญา สังคม จริยศาสตร์และศาสนา ในการพัฒนาความเป็นบุคคลให้ครบทุกมิติของชีวิต

2. การศึกษาคาทอลิกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและศาสนา อันเนื่องมาจากการปฏิรูปทางสังคมและการปฏิบัติทางวิทยาการมากมายหลายสาขา(Tamas, 1991: 248) การปฏิวัติฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 สงครามนโปเลียนและการปฏิวัติของชนชาติต่าง ๆ ระหว่างปี ค.ศ. 1830-1845(McBrien, 1994: 642-649; Duffy, 1997 : 195-235) ส่งผลให้เกิดวิกฤตทางความคิดและความเชื่อทางสังคมในชีวิตการศึกษาของเด็กและเยาวชน

ในปี ค.ศ. 1929/ พ.ศ.2472 พระศาสนจักรคาทอลิกได้ใส่ใจต่อการศึกษาคาทอลิกอย่างจริงจัง โดยพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและแยกการศึกษาออกจากการสอนศาสนา ตามแนวคิดสมณสารเกี่ยวกับการศึกษาเยาวชนคริสตชน ชื่อ ‘The Christian Education for the Youth’ or ‘Divini Illius Magistri’(Pius XI, 1929) เน้นความสำคัญของธรรมชาติและวัตถุประสงค์ของการศึกษาว่า เป็นกระบวนการพัฒนานคนให้เป็นบุคคลดีครบถ้วนและเป็นคริสตชนที่ดี (a perfect man and good Christian) โดยประกาศว่าสิทธิและหน้าที่ของการอบรมสั่งสอนบุตรเป็นของบิดามารดา ผ่านทางพระศาสนจักรและรัฐ ซึ่งจะต้องประสานความร่วมมือให้เกิดคุณค่าสูงสุดแก่การพัฒนาบุคคล ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักพระคริสตธรรม

ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกตามแนวพระสมณสาร การศึกษาอบรมแบบคริสต์ของเยาวชน เน้นเกี่ยวกับความเป็นบุคคลของมนุษย์ และคุณค่าของวัฒนธรรมในฐานะเป็นผลผลิตแห่งความสำเร็จของมนุษย์ ดังนั้น การศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญต่อการอบรมทางศีลธรรมให้บุคคลเป็นประชากรที่ดีที่สุด และมีความสามารถที่ดีเหมาะสมกับสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังความเป็นบุคคลของพระเยซูคริสตเจ้า พระสมณสารฉบับนี้ มีสาระสำคัญชี้แสดงถึงธรรมชาติและจุดประสงค์ของการศึกษาคาทอลิก ดังนี้

— ธรรมชาติและค่าของการศึกษาคาทอลิกคือ การฝึกอบรมคนให้เป็นบุคคลที่ดีอย่างแท้จริง เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยอาศัยพระพรหทานของพระเจ้าและความร่วมมือของมนุษย์ ที่จะฝึกอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุคคลได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และศีลธรรม ทั้งแบบรายบุคคล ชุมชนท้องถิ่นและสังคม ในลักษณะการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น จัดระเบียบให้ถูกต้องเหมาะสม เกิดผลดีงาม ตามหลักคำสอนและแบบอย่างชีวิตของพระคริสตเจ้า ซึ่งเป็นทั้งอาจารย์และรูปแบบของการศึกษา

— เนื้อหาสาระของการศึกษา เน้นคุณค่าของมนุษย์ที่เป็นรูปแบบ หรือฉายาลักษณ์ของพระเจ้า และความเข้าใจเกี่ยวกับศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพของมนุษย์ ที่ได้รับการไถ่กู้ให้รอดโดยพระเยซูคริสตเจ้าและการดำเนินชีวิตตามคำสอนแห่งพระวรสาร

— สภาพแวดล้อมของการศึกษาหรือบรรยากาศสถานศึกษา มีส่วนสำคัญที่จะเสริมสร้างการเรียนรู้และการฝึกฝนตนเองของผู้เรียน ทั้งสภาพแวดล้อมทางหลักสูตร กิจกรรมและระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิต หรือค่านิยมที่เน้นสอน ปลูกฝังโดยผ่านทางโรงเรียน แบบอย่างและรูปแบบชีวิตของครูที่อุทิศตน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าถึงความเป็นเหตุผลตามธรรมชาติและสัจธรรมของชีวิต

ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกตามแนวสมณสาร “การศึกษาคาทอลิกสำหรับเยาวชน” มีสาระที่เน้นเกี่ยวกับความเป็นบุคคลของมนุษย์ และวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นคุณค่าและผลผลิตแห่งความสำเร็จของมนุษย์และสังคม นักการศึกษาคาทอลิกต้องเคารพต่อคุณค่าของ

วัฒนธรรมและชีวิตมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งต่างมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความดีงาม และความสมบูรณ์ครบครันของชีวิต (Pope John Paul II, 1985: 357) ด้วยเหตุนี้การจัดบรรยากาศทางการศึกษาในสถานศึกษาจึงต้องส่งเสริมการพัฒนาชีวิตฝ่ายจิต ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม บนค่านิยมพื้นฐานที่ดีตามหลักธรรมของศาสนา และวัฒนธรรม(สภาสังคายนา วาติกัน 2, 1965 (2508) ก : ข้อ8) มากกว่ามุ่งเน้นการปฏิบัติศาสนกิจแบบไม่เข้าใจ(Tinsey, 1995: 67)

ความเชื่อกับวัฒนธรรม

สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1965 / พ.ศ.2508) ได้ยืนยันและยอมรับคุณค่าของวัฒนธรรม และความหลากหลายของวัฒนธรรม ในเวลาเดียวกัน ได้โต้แย้งแนวคิดที่ว่า มีวัฒนธรรมเดียวที่ดีที่สุด (Pope Paul VI, 1975: ข้อ 20) รวมทั้งยืนยันถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่เหมาะสม และเป็นความดีงามของประชาชน ตามลักษณะแบบแผนชีวิตของท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิประเทศ การจัดการศึกษาและการประกาศพระวรสารจะต้องเคารพและถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างมีหลักเกณฑ์ และเป็นระบบภายใต้แสงสว่างแห่งความเชื่อและบูรณาการวัฒนธรรมกับความเชื่อ และความเชื่อกับชีวิต (สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965 (2508) ข: 1965: ข้อ 59; สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1977 (2520): ข้อ 49; McLaughlin, 2000 : 36) รวมทั้งวัฒนธรรมของผู้ปกครองด้วย (Gallegher, M., 1996: 27) ภารกิจต่างๆ เหล่านี้เป็นทั้งสิ่งท้าทายและงานสำคัญของครูฆราวาสคาทอลิก เพราะพวกเขาเป็นบุคคลที่เข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนที่ดี(O' Keefe, 1996 : 178)

โรงเรียนในฐานะกลุ่ม/ชุมชนประชากรของพระเจ้า

ภารกิจทำให้การศึกษาอบรมเยาวชนให้เป็นบุคคลดี พัฒนาครบสมบูรณ์ทั้งด้านชีวิตและจิตวิญญาณ เป็นภารกิจแห่งการปลูกฝังคุณธรรมหรือการแพร่ธรรมในสถานศึกษา เป็นหน้าที่ของคริสตชนทุกคน ทั้งพระสงฆ์ นักบวชและครูฆราวาสที่จะสร้างเสริมชุมชนประชากรของพระเจ้า(Pope Paul VI, 1975: 15; สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1977(2520): ข้อ 70-71; 1982(2525): ข้อ 2; สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965(2508) ค: ข้อ 25) ความสำคัญของครูฆราวาสทั้งชายและหญิง จะยังมีมากขึ้นในอนาคตแห่งศตวรรษที่ 21 ในภารกิจที่จะต้องผสมผสานความร่วมมือให้สำเร็จ และเป็นจริง (Pope Paul VI, 1975, ข้อ 15; Mulligan, 1994: 76) นี่คือรูปแบบใหม่ของภาวะผู้นำที่จำเป็นของศตวรรษใหม่ (O' Keefe, 1996: 178) ซึ่งได้พัฒนามาจากแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาคาทอลิกในปัจจุบัน คือการเปิดตัวสู่โลกสมัยใหม่ ด้วยการมีส่วนร่วมเสวนากับครอบครัว

มนุษยชาติ ร่วมมือกับทุกคนที่จะเสริมสร้างโลกให้ยุติธรรม และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่คนใหม่ของสังคม และเป้าหมายของโรงเรียนคาทอลิก (Pius X, 1907; Lane, D., 1991: 8; O'Murher, 1997 : 115-7) คือการพัฒนาธรรมชาติของบุคคลให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ ทั้งชีวิตร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ เพื่อเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ท้องถิ่น ชุมชนและสังคมที่เขาเป็นสมาชิก(Groome, 1998: 65-115;สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก,1998(2541), ข้อ9) เน้นคุณค่าชีวิตฝ่ายจิตตามรูปแบบของพระเยซู(สภาสังคายนาวาติกัน 2 : 1965(2508) ข, ข้อ 9, 10, 16, 24, 27, 78; สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1988(2531): ข้อ 25; Murphy, 1997: 89) ในการเป็นกิจกรรมเสริมสร้างชีวิตแห่งความรักผู้อื่น ความรักต่อกันและกันบนพื้นฐานของครอบครัวที่ดี มีชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข (Pope John Paul II, 1981, ข้อ 11) และภารกิจหน้าที่ต่อสังคมที่จะสร้างสังคมให้มีสันติสุข (สภาสังคายนาวาติกัน 2 : 1965 (2508)ข, ข้อ 10, 78)

เป้าหมายของโรงเรียนคาทอลิกจึงเป็นสถานศึกษาสำหรับมนุษย์ ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและมนุษย์องค์รวม(สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1998 (2541): ข้อ 9)

การศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาคน

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของมนุษย์ที่จำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการอบรมสอนและฝึกฝนจะช่วยพัฒนาตนเองให้เกิดเรียนรู้ พัฒนาผู้อื่นให้เจริญทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปลอดภัยและมีความสุข การศึกษาเป็นวิธีการถ่ายทอด การสร้างและสะสมองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ของชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลก นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน เป็นความร่วมมือกัน และเป็นเครื่องมือสำหรับการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษย์และประชากรระหว่างประเทศ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การศึกษาเริ่มจากการเรียนรู้ภายในมนุษย์แต่ละคน(Individual's Learning from With-in) และศึกษาทบทวนหรือไต่ร่องจากประสบการณ์ภายนอก (From With-out) รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูล ข่าวสารข้อเท็จจริง เหตุการณ์ และความรู้ระหว่างมนุษย์ (Inter-Individuals' Learning) ผู้การแลกเปลี่ยนระหว่างสังคมที่กว้างมากขึ้นตามกำลังแห่งศักยภาพและความสามารถของมนุษย์ที่ต้องการความรู้ แสวงหาความรู้ เรียนรู้ และถ่ายทอดสืบสานให้ลูกหลานได้เป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต จากความรู้และประสบการณ์ของบุคคล เป็นความรู้ระหว่างบุคคล ผู้กระบวนการกลั่นกรอง กล่อมเกลา ตรวจสอบ การยอมรับหรือขจัดออก ตกผลึกเป็นความรู้แท้จริงเชิงวัตถุวิสัย เป็นที่ยอมรับของสังคมที่เหนือกาลเวลาและภูมิศาสตร์ นั่นคือเป็นวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งเป็นความเป็นจริงทางสังคม เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นหรือมนุษยชาติ และกลายเป็นฐานความรู้ เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ต่อไปของลูกหลาน/สมาชิกสังคมรุ่นใหม่

แนวคิด ความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาบางประการกลายเป็นหลักทฤษฎี หรือองค์ความรู้ สูงสุด(Axiom)

จุดเริ่มต้นของการศึกษาจึงเป็นการฝึกสอน อบรมคนให้เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิต ทำหน้าที่ปกป้องชีวิตของตนเอง ครอบครัวและหมู่คณะให้ปลอดภัย มีความมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จากการฝึกสอนอบรมสมาชิกของครอบครัว และสถาบันศาสนาแบบรายบุคคล ต่อมาได้พัฒนาเป็นสำนักความรู้ สำนักความคิดและสำนักศิลปะอาชีวะ เป็นมหาวิทยาลัย (Encyclopedia Britanica, Vol. 22, pp.745-766) เป็นโรงเรียนหรือสามเณรลัย (Seminary) ซึ่งเป็นแนวคิดจากการประชุมสังคายนาของพระศาสนาจักรคาทอลิกแห่งเมืองเทรนต์ ในปี ค.ศ. 1545-1563/ พ.ศ. 2088-2106 (สุวิมล รุ่งเจริญ, 2540: 59)

การถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมเป็นกระบวนการทางสังคม เพื่อการพัฒนาบุคคล ทั้งในเชิงอนุรักษ์และการพัฒนา แผ่ขยายออกไปให้เกิดคุณค่าทั้งในขอบเขตแห่งเวลา และพื้นที่ (Space and Time) จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนและพัฒนา ทำให้ปัญญาและความคิดอ่านของคนในสังคมพัฒนาก้าวหน้า เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม กระบวนการถ่ายทอดความรู้ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม จึงเกิดมาจากสมาชิกภายในครอบครัว การอบรมสั่งสอนพระธรรมคำสอนของศาสนา การฝึกฝนอาชีพ การฝึกสอนคนภายในพระราชวังของกษัตริย์และขุนนาง นำไปสู่การศึกษาอย่างเป็นระบบอย่าง เป็นขั้นเป็นตอน

การศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคม

สังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ภายใต้งานนำของพระสันตะปาปา ยอห์น ที่ 23 ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิดแบบคาทอลิก ในมุมมองและฐานความคิดจากการยึดพระศาสนาจักรเป็นสำคัญ เป็นมุมมองแบบพลวัตแห่งการปฏิบัติที่ยึดคุณธรรม ความรัก ความยุติธรรมและการรับใช้แบบพระคริสต์เป็นหลักสำคัญในกระบวนการปรับเปลี่ยนโลก (Arbuckle, 1993 : 91; Ludwig, 1995: 33) ด้วยการชำระและทบทวน พื้นฟูสิ่งที่บกพร่องให้เปิดกว้าง มีมุมมองด้วยจิตใจใหม่ต่อพัฒนาการของโลกสมัยใหม่ ในลักษณะการรับใช้ประชากรของพระเจ้า แบ่งปันความชื่นชมยินดีและความหวังแก่โลกที่เศร้าและทุกข์ยาก ด้วยจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบร่วมกัน และมีส่วนร่วมอย่างจริงจังมีชีวิตชีวาในทุกสังคม ร่วมกันพัฒนาสังคมมนุษย์และเสริมสร้างความก้าวหน้าของอาณาจักรพระเจ้า (สภาสังคายนาวาติกัน 2: 1964 (2507) ก, ข้อ 6, 1964 (2507) ข, ข้อ 8, 1965(2508) ข, ข้อ 1) ดังนี้ โรงเรียนคาทอลิกจึงต้องรับภารกิจพิเศษในการเปิดวิสัยทัศน์ใหม่ต่อสังคม (Lane,199 : 8) ให้เป็นสถานที่แห่งการเสวนา แลกเปลี่ยน และพัฒนาชุมชน สังคม โรงเรียนคาทอลิกทั่วโลกที่มีมากกว่า 167,000 แห่ง และโรงเรียนคาทอลิกใน

ประเทศไทย จำนวน 309 แห่ง ซึ่งมีนักเรียน,นักศึกษา มากกว่า 300,000 คน (Laghi, 1996 : 67; การศึกษาคาทอลิก(ประเทศไทย), สภา, 2542: 271) จะต้องทำหน้าที่คุ้มครองรักษาเสรีภาพของมโนธรรมและการนับถือศาสนา(สภาสังคายนาวาติกัน 2: 1965(2508) ง, ข้อ 2; ; สมณกระทรวงเพื่อการศึกษา คาทอลิก, 1998(2541): ข้อ 6, 108) ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม การแก้ปัญหาทางอารยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมตามยุคสมัยต่างๆ โดยพิจารณาตามมิติทางสังคม วัฒนธรรมในฐานะผลผลิตแห่งความสามารถและปัญญาของมนุษย์ สถานะที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในโลกแห่งค่านิยม และคุณลักษณะหลากหลายของวัฒนธรรม ในบริบทบนแนวคิดเกี่ยวกับพระคริสตเจ้าเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้คุณค่าของวัฒนธรรมกระจ่ายชัดขึ้นในวิถีชีวิตและจิตใจมนุษย์ แสดงศักยภาพโดยรวมของสังคมทั้งในมิติตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ มิติของกาลสมัยปัจจุบันและอนาคต เพื่อคุณค่าความดีงามอย่างยั่งยืนของสังคม ที่ทำให้สำเร็จได้โดยความร่วมมือของมนุษย์ (De Lubac, 1950: 167; Niebuhr, 1951; Stassen, Yeager & Yoder, 1996)

แนวคิดการศึกษาคาทอลิกจึงทบทวนทำความเข้าใจบทบาทของการศึกษาตามปรัชญา และเทวศาสตร์คาทอลิก ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้านวิทยาศาสตร์และความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามสมัยหรือแบบทันสมัยนิยม เน้นคุณค่าของมนุษย์มากกว่าวัตถุ เป็นการเสริมสร้าง และพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่ดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างและคำสอนของพระเยซูคริสตเจ้า (McLaughlin, 2000: 9-11, 28-29; McCool, 1994: 11, 12, 16, 25, 228; Abbot, 1996: 450-452) และเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว พระศาสนจักรจึงใส่ใจต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก โดยเน้นคุณค่าของการอบรมคนในทุกๆ ด้าน ให้พัฒนาด้านร่างกาย มีวุฒิภาวะทั้งด้านศีลธรรม สติปัญญา การเป็นสมาชิกที่ดีและรับผิดชอบต่อสังคม เป็นบุคคลที่มีความเชื่อในศาสนา ศรัทธาต่อพระเจ้า (สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965(2508)) ศึกษาอบรมตามหลักการศาสนา (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1977(2520)) ของฆราวาสคาทอลิกในโรงเรียน ที่เสริมสร้างชีวิตชุมชน พัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลดีของสังคม, เชื่อมสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับพระคริสตธรรม และบูรณาการคำสอนศีลธรรมในการเรียนการสอน(สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1982(2525)) และใส่ใจต่อบรรยากาศการศึกษาด้านการเรียนรู้และศีลธรรม เสริมคุณค่าของการฝึกอบรมชีวิตจิต และการสอนแบบบูรณาการจริยธรรมคุณธรรมเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่ดีเลิศ (Human Excellence) ให้เป็นเอกลักษณ์โรงเรียนคาทอลิกชัดเจน (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1988(2531))

ภารกิจของโรงเรียนคาทอลิก

เมื่อพิจารณาเป้าหมายแรกของโรงเรียนคาทอลิกคือ การจัดเตรียมและดำเนินการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ สามารถบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาบุคคลเป็นคนดี มีพระธรรม

คำสอนของพระเจ้าเป็นค่านิยมสำคัญของชีวิต (Haldane, 1996 :133) โดยการจัดบรรยากาศสถานศึกษาให้มีชีวิตกลุ่ม เน้นการทำงาน การเรียนรู้ การสอนและการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ด้วยการปฏิบัติหรือมีประสบการณ์ตรงร่วมกับและคณะครู รวมทั้งเสริมสร้างความไว้วางใจต่อสถาบันศาสนาในแบบชีวิตที่อุทิศตนเพื่อพระคริสต์ (Winter, 1985:104) ซึ่งบางครั้งก็เป็นไปได้อย่างดี และสม่ำเสมอ บางครั้งก็ไม่เป็นเช่นนั้น

สถาบันการศึกษาบางแห่งอาจจัดการและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความทันสมัย หรือบางครั้งอาจได้รับอิทธิพลจากการแทรกแซงของรัฐ ทำให้เป้าหมายของการศึกษาคาทอลิกเปลี่ยนทิศทางไปได้ นักศึกษาคาทอลิกได้ศึกษาวิจัยโดยกำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนคาทอลิก 4 ประการเพื่อศึกษารูปแบบของโรงเรียนคาทอลิก ดังนี้

1. มีหน้าที่ถ่ายทอดคำสอนของพระศาสนจักร ฝึกอบรมสั่งสอนเยาวชน ให้ปฏิบัติจนสามารถประพฤติคุณธรรม ตลอดจนดำเนินชีวิตส่วนตัว และชีวิตหมู่คณะได้ดังที่พระเยซูคริสต์ทรงสอนและเป็นแบบอย่าง
2. การจัดการศึกษาเสริมสร้างชีวิตหมู่คณะให้แก่นักเรียน เป็นหัวใจของการจัดการศึกษาคาทอลิก ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นทั้งในชั้นเรียน และระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกันในบรรยากาศแห่งความเป็นพี่น้องและมิตรภาพ เพื่อการเสริมสร้างค่านิยมและคุณธรรมประจำชีวิตให้เกิดเป็นคุณลักษณะนิสัย คุณธรรมชีวิตหมู่คณะ เพราะนักเรียนแต่ละคนจะสามารถเรียนรู้ และพัฒนาค่านิยมของตน มีน้ำใจไมตรี มีมนุษยสัมพันธ์จากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรม และการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อฝึกฝนการทำงานในอนาคต การเสียสละอุทิศตนแก่ผู้อื่น และการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
3. การบริการ เป็นกิจกรรมที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและเกิดความรู้สึกเข้าใจตนเอง เพราะการกระทำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรักที่เสริมสร้างขึ้นในจิตใจสู่การปฏิบัติจนเกิดค่านิยมแห่งการมีชีวิตเพื่อผู้อื่นชัดเจน และทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีความหมายอย่างแท้จริง ในบทบาทของการมีส่วนร่วมและการพัฒนา หรือปฏิรูปสังคมด้วยจิตใจบริการบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อผู้อื่นและสังคม
4. การปฏิบัติศาสนกิจ เป็นกิจกรรมแห่งการยอมรับคำสอนสูงสุดเหนือชีวิตของตน และต้องทบทวนไตร่ตรองเสมอ เมื่อแต่ละคนได้สำรวจตนต่อพระเจ้า หรือในระหว่างการทำปฏิบัติศาสนกิจ เขาจะมีโอกาสพูด สำรวจใจปฏิบัติสมาธิเพื่อให้จิตใจตั้งอยู่ในธรรมและความดีที่เป็นหลักยึดมั่นเสมอ เพื่อไม่ให้อิทธิพลของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมมาทำให้จิตใจของเขาออกนอกทางแห่งความดี

รูปแบบการศึกษาคาทอลิก

Treston, 1997: 17 พบว่าการจัดการศึกษาคาทอลิกพบว่าแบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ แต่ละรูปแบบแสดงคุณลักษณะแตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 : โรงเรียนคาทอลิกแบบธรรมเนียมประเพณี (Traditional Catholic School)

มีลักษณะ

โรงเรียนแสดงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์แสดงคุณลักษณะคาทอลิกอย่างชัดเจนและเปิดเผย ทั้งภายนอกและบรรยากาศกิจกรรมภายในอย่างเห็นเด่นชัด

เน้นให้มีพิธีกรรม พิธีมิสซา พิธีศีลศักดิ์สิทธิ์ และการสอนคำสอนคาทอลิกอย่างจริงจัง

คณะครูและนักเรียนพึงตระหนักถึงหน้าที่ที่จะต้องเข้าร่วมพิธีกรรมตามประเพณีของศาสนาคริสต์

โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและวัฒนธรรมของโรงเรียน

มีการสอนวิชาหลักศาสนาหรือคำสอนของคริสตศาสนา ซึ่งเป็นการสอนศาสนาโดยตรง ทั้งแก่นักเรียนที่เป็นคาทอลิกและผู้สนใจ

รูปแบบที่ 2 : โรงเรียนคาทอลิกแบบการแพร่ธรรม (Evangelization School) มี

ลักษณะ

1. โรงเรียนแสดงสัญลักษณ์บอกภาพลักษณ์ของโรงเรียนคาทอลิก

ชัดเจน

2. สมาชิกของโรงเรียนนับถือศาสนาหลากหลาย

3. โรงเรียนเป็นตัวแทนของพระศาสนจักรทำภารกิจประกาศพระวรสาร

และเป็นพยานถึงพระเยซูคริสต์เจ้าอย่างชัดเจนต่อนักเรียนและผู้ปกครองที่นับถือศาสนาอื่น ซึ่งไม่คุ้นเคยกับรูปแบบหรือระบบการปกครองของพระศาสนจักร

รูปแบบที่ 3 : โรงเรียนคาทอลิกแบบสังคมชาวโลก (Secular School) มีลักษณะ

1. โรงเรียนแสดงเครื่องหมายที่เป็นรูปแบบภายนอกว่าเป็นโรงเรียน

คาทอลิก แต่มีวัฒนธรรมแบบชาวโลก/ฆราวาสวิสัย และเน้นค่านิยมแบบบริโภคนิยม ซึ่งเป็นกิจการแสดงลักษณะตรงข้าม หรือเป็นปรปักษ์กับค่านิยมแห่งอาณาจักรพระเจ้า

2. โรงเรียนมีแนวทางการบริหารแบบมุ่งผลประโยชน์ และดำเนินการ

บริหารแบบธุรกิจ

3. กิจกรรมและการเรียนการสอนมุ่งเน้นการพัฒนาแบบชาวโลก

มากกว่าการเน้นถึงคุณค่าของชีวิตตามคำสอนของพระศาสนจักรอย่างชัดเจน

รูปแบบที่ 4 : โรงเรียนคาทอลิกแบบศาสนสัมพันธ์ (Ecumenical School) มี

ลักษณะ

1. โรงเรียนแสดงตนเป็นคาทอลิกอย่างเป็นทางการเพียงรูปแบบภายนอก แต่ที่จริงเป็นโรงเรียนคาทอลิกแบบทั่วไปในทางปฏิบัติ
2. โรงเรียนดำเนินตามหลักการ และปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเพียงเล็กน้อย
3. นักเรียนและสมาชิกของโรงเรียนไม่มีโอกาสร่วมพิธีกรรมคาทอลิก รับศีลศักดิ์สิทธิ์ และรับการอบรมสอนเกี่ยวกับคำสอนคาทอลิก
4. ความหมายของโรงเรียนคาทอลิกเป็นเพียงป้ายชื่อ หรือการติดตั้งรูปพระบนหิ้งพระ

รูปแบบที่ 5 : โรงเรียนคาทอลิกแบบโรงเรียนภาครัฐ (Public School) มีลักษณะ

1. การดำเนินงานเป็นแบบโรงเรียนของรัฐ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบราชการเป็นหลัก
2. โรงเรียนแสดงคุณลักษณะคาทอลิกเท่าที่รัฐจะมีระเบียบปฏิบัติเฉพาะ

รูปแบบที่ 6 : โรงเรียนคาทอลิกแท้ (Essential Catholic School) มีลักษณะดังนี้

1. โรงเรียนกำหนดและแสดงคุณลักษณะพื้นฐานคาทอลิก จัดการศึกษาอบรมนักเรียนตามหลักการศึกษาคาทอลิก ในบริบทและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของสถาบันที่มีศาสนาเป็นแกนสำคัญ
2. แสดงวัฒนธรรมทางศาสนาอย่างชัดเจน โดยจัดให้มีพิธีกรรมศาสนา การใช้หนังสือคำสอนทางศาสนา การเรียนการสอนเน้นคุณค่าของจริยธรรม ระบบทางสังคม ความเชื่อถือของชุมชน ท้องถิ่น และประสบการณ์ทางศาสนา
3. โรงเรียนแสดงคุณลักษณะค่านิยมทางศาสนาอย่างแท้จริงในโอกาสต่างๆ หลากหลายทุกมิติอย่างเห็นได้ชัด ทั้งภายในหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียน การจัดกิจกรรมและบรรยากาศของโรงเรียน
4. โรงเรียนเน้นคุณค่าทางศาสนาอย่างชัดเจนต่อปรากฏการณ์คลุมเครือที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาและเหตุการณ์ทางสังคมที่ทำให้คำสอนผิด ๆ เช่น คุณค่าชีวิตฝ่ายกายและฝ่ายจิต บทบาทความสำคัญของความเป็นชายและหญิง ภาวะผู้นำและผู้ตาม ความสำคัญของมนุษย์และวัตถุ เป็นต้น

แนวคิดการจัดการศึกษาคาทอลิก

แนวคิดการจัดการศึกษาคาทอลิก มีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การถ่ายทอดและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ครบทุกด้าน และให้สามารถบรรลุถึงความดีงามครบครันของมนุษย์ตามหลักพระคริสตธรรม

2. หลักการจัดการศึกษา จากเอกสารสังคายนาวาติกันที่ 2 เกี่ยวกับการศึกษาอบรมตามหลักคริสตธรรม และเอกสารของสมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก เรื่อง “โรงเรียนคาทอลิก ขณะกำลังเข้าสู่สหัสวรรษที่สาม” (1997(2520)) ได้ให้หลักการและเน้นความสำคัญของการศึกษาอบรมว่า ต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญต่อไปนี้ คือ

2.1 พ่อแม่เป็นครูหรือผู้ให้การศึกษอบรมคนแรกของลูกของตน

2.2 การให้การศึกษอบรมต้องเน้นด้านคุณธรรมของบุคคลมนุษย์ และสำหรับบุคคลมนุษย์ (Formation for human person and of human persons) (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1998(2541): ข้อ 9, มาร์ติน ประทีป โกมลมาศ, 2541) ไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อมการศึกษอบรม การเรียนการสอนเชิงบูรณาการศีลธรรม และจริยธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่าง ๆ การจัดกิจกรรมในโรงเรียนและการจัดบรรยากาศของสถานศึกษา

2.3 ให้ความสำคัญและถือเป็นหน้าที่สำคัญในการให้ศึกษาอบรมเยาวชนตามหลักการอภิบาลเยาวชนของพระศาสนจักรคาทอลิก

2.4 เน้นให้ทุกคนตระหนักถึงบทบาท และความรับผิดชอบต่อสังคม การศึกษอบรมต้องเป็นกระบวนการเสริมสร้างค่านิยม การกล่อมเกลาทงสังคม โดยเน้นบทบาทการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของสังคมหรือกลุ่มสมาชิกองค์กรของตน และการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

2.5 ใช้วิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นเครื่องมือทางการศึกษาอย่างเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์รับใช้ชีวิตมนุษย์และสังคม (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1998(2541): ข้อ 8)

2.6 ปรับหรือให้มีอำนาจการแยกแยะ ในการเลือกใช้กระแสแนวคิดต่างๆ อย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคมท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของสังคม (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1998(2541): ข้อ 14)

2.7 เคารพต่อสิทธิหน้าที่ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และเสรีภาพที่ควบคู่กับความรับผิดชอบ รวมทั้งเคารพต่อคุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของสังคมด้วย

2.8 ปกป้องสิทธิของชนกลุ่มน้อยและคนด้อยโอกาส (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1998(2541) : ข้อ 15)

3. คุณค่าความเคารพต่อประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นและสังคม

บทบาทของการศึกษามีความหมายรวมถึงกระบวนการทางสังคม หรือกระบวนการกลมกลืนทางสังคม และกระบวนการถ่ายทอด พัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรม เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการบำรุงอนุรักษ์ หล่อเลี้ยง และเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคมหรือรับอิทธิพลจากภายนอกสังคม เกิดการพัฒนาสังคมในลักษณะการยอมรับ การปรับเปลี่ยน และเกิดปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ของสังคม จนปรากฏเป็นคุณค่าที่สร้างสรรค์ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น บรรพบุรุษที่สามารถเอาชนะต่อปัญหาอุปสรรคทั้งทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนอิทธิพลภายนอกที่คุกคามหรือเผยแพร่เข้ามา จนกลายเป็นมรดกล้ำค่าทางปัญญาและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเหล่านี้ได้ปรากฏเป็นรูปแบบของวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณีหรือขนบธรรมเนียมของชาติ อันเป็นแบบแผนที่ดีสำหรับประชาชนทั่วไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ คุณค่าเหล่านี้จึงเป็นผลที่ได้มาจากการร่วมรับผิดชอบ ร่วมเผชิญปัญหาฝ่าวิกฤตต่างๆของชีวิตและสังคม จนเป็นแบบแผนที่ดีงามของสังคม การเคารพต่อแบบแผนประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่ากับเป็นการเคารพต่อปัญญาบรรพบุรุษ และให้คุณค่าความสำคัญต่อท้องถิ่น กตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้สร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติ อาจกล่าวได้ว่าลักษณะพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของสังคมดังกล่าวเป็นความเชื่อพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับ ผูกพันคน ผูกพันสังคมและประชาชนในประเทศเข้าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผูกพันกันเป็นเชื้อชาติอย่างเหนียวแน่น การจัดการศึกษาที่ดีจึงต้องให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การเคารพต่อประเพณี แบบแผนและวัฒนธรรม จึงเป็นการเคารพต่อบรรพบุรุษ ต่อสังคม และต่อประชาชนในมิติที่เป็นเชื้อชาติ คือบรรพบุรุษในอดีต ที่สืบสานต่อเนื่องมายังลูกหลาน และรักษาคุณค่าความเป็นสังคม เชื้อชาติให้มั่นคงต่อไปในอนาคต พลังประชาชนที่ดีงามเหล่านี้ จะสามารถสร้างสังคม ประชาคม ให้มีความหมายทั้งต่อสมาชิกสังคมเอง และต่อสังคมประชาชาติ หรือสังคมโลก

พระศาสนจักรสากล ตั้งแต่สมัยพระสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 13 ในปี ค.ศ. 1658 / พ.ศ.2201 ได้เน้นความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นไว้ว่า ต้องพึงให้ความสำคัญทั้งในด้านส่วนตัวและสังคม เพราะวัฒนธรรมเป็นแก่นความเชื่อที่ยึดมั่น และเป็นหลักปฏิบัติที่ประชาชนทุกคนรักและหวงแหน (Chumsripan,S.,1990 :69) ยิ่งกว่านั้น

พระศาสนจักรยังได้เน้นว่าวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิตและสังคมที่ต้องให้ความเคารพ ดังที่ต่อมาได้ปรากฏชัดในสมณกฤษฎีกาต่าง ๆ ของสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นทั้งคำสั่ง และนโยบายแก่พระศาสนจักรท้องถิ่นและผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา ให้ตระหนักถึงจุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพต่อคุณค่าของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในความหมายของการพัฒนาทางวัฒนธรรม

4. ความร่วมมือระหว่างสถาบัน ศาสนา และสังคมต่าง ๆ

การศึกษาในบทบาทการรับใช้สังคม ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคมทุกๆด้านแบบองค์รวม โดยเน้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถาบัน ศาสนาและสังคม เช่น สถาบันครอบครัว ชุมชน องค์กรทางสังคม หน่วยงานและศาสนาอื่นๆ เพื่อใช้เป็นฐานแห่งความร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมและคุณธรรมชีวิตตามหลักธรรมของศาสนา(สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1998: ข้อ16-20)

แนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก

รูปแบบการศึกษาบรมพิจารณาตามความหมายระดับกว้าง มีดังนี้ คือ

1) การศึกษาในระบบหรือโรงเรียน (Formal Education) 2) การศึกษานอกระบบ หรือ นอกโรงเรียน (Non-Formal Education) 3) การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) โดยรวมทั้งการเรียนรู้ส่วนบุคคล การถ่ายทอดทางสังคมและวัฒนธรรม จากรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ พบว่า การศึกษาที่สำคัญ และมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ “การศึกษาในระบบ” แต่จะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาหรือวิธีการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เช่นเดียวกัน เพื่อให้กระบวนการใด ๆ ก็ตามที่จะส่งเสริมความรู้ความสามารถ และการพัฒนาของมนุษย์นำมาซึ่งประโยชน์แก่มนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนี้การนำแนวคิดของการศึกษาคาทอลิกไปปฏิบัติให้บรรลุผล การจัดการศึกษาหรือพันธกิจของโรงเรียนคาทอลิกที่ดำเนินการในสังคมท้องถิ่น จะต้องพิจารณาประเด็นสำคัญ ๆ หรือภารกิจหลักดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนคาทอลิกและพันธกิจของพระศาสนจักร

องค์ประกอบหลักของโรงเรียนคาทอลิกคือ การอบรมคน และการประสานพัฒนาการทุกอย่างเข้าด้วยกัน โดยการรวมแต่ละบุคคลให้มามีความใกล้ชิดกับพระเจ้ามากยิ่งขึ้น สิ่งนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อพฤติกรรมส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อเนื่องไปยังการเป็นพยานที่น่าเชื่อถือถึงพระพรชานของพระเจ้าที่อยู่ภายในอีกด้วย คนทั่วไปสามารถสัมผัสรู้ถึงการเป็นพยาน และสัมผัสได้ว่าแบบอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงพวกเขา และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม และโลกของเราในที่สุด(สภาสังคายนาวาติกัน 2, 1965(2508) ก: ข้อ 1)

พันธกิจของพระศาสนจักรคือ การเผยแผ่พระวรสาร เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการฟื้นฟูมนุษยชาติจากภายใน คุณลักษณะพิเศษของโรงเรียนคาทอลิกและเหตุผลเบื้องหลังของการมีอยู่ของโรงเรียนคือ การบูรณาการคำสอนทางศาสนาเข้ากับการศึกษาทั้งสิ้นของนักเรียน (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 1988(2531): ข้อ 66)

กระบวนการศึกษาอบรมแบบคาทอลิก อาจหมายถึงองค์ประกอบชุดหนึ่งที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวคือการพัฒนาความสามารถแต่ละด้านของนักเรียนแต่ละคนอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รับการศึกษาอบรมเชิงบูรณาการแบบครบองค์ภายในบริบทของการศึกษาคือ มิติด้านศาสนาคริสต์และการตระหนักถึงพระพรของพระเจ้าที่มีต่อมนุษย์ สิ่งสำคัญ ไม่ใช่คำพูดที่สอน แต่คือความเป็นจริงที่ยืนยันว่า ครูทุกคนได้ผูกผันชีวิตกับความพยายามด้านการศึกษาอบรมของพวกเขาในการแสวงหาเป้าหมายเดียวกัน

2. การทำงานของโรงเรียนคาทอลิกที่มีประสิทธิผล

โรงเรียนคาทอลิกที่มีประสิทธิผลจะจัดระบบการศึกษาและกระบวนการเรียนการสอนที่มีลักษณะเฉพาะอย่างน้อย 4 ประการ (Anthony Bryk: 1993) ดังนี้

1) แผนการเรียนการสอนที่มีแก่น หรือจุดศูนย์รวม

แกนหลักสูตรและแผนการสอนจะต้องเป็นลักษณะมุมมองเชิงรุก (Proactive) ของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนสามารถเรียนรู้และควรเรียนรู้ โดยคำนึงถึงภูมิหลังของนักเรียนและแผนการศึกษานาคต ในการคัดเลือกเนื้อหาบทเรียน และปริมาณที่พอเหมาะ

2) การจัดโครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรจะมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

2.1.) กลุ่มกิจกรรมต้องมีลักษณะกว้างและครอบคลุมพัฒนาการต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งด้านสติปัญญาร่างกาย จิตใจและสังคม เช่น การฟื้นฟูจิตใจ การร่วมพิธีกรรม ศาสนกิจ กีฬา การฉลองประจำปี โครงการด้านวรรณกรรม ดนตรี ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเตรียมโอกาสมากมาย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์แบบใกล้ชิด และการแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างผู้ใหญ่กับนักเรียน เป็นโอกาสที่ทำให้ความผูกพันระหว่างสมาชิกของโรงเรียนมีความลึกซึ้งมากขึ้น และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนรุ่นพี่กับรุ่นน้อง โดยกิจกรรมดังกล่าวได้รับการเอื้ออำนวยจากการสร้างแผนการเรียนการสอนข้างต้น

2.2.) มีการจัดองค์กรอย่างเป็นกิจลักษณะ เพื่อสร้างหมู่คณะ สิ่งสำคัญที่สุดคือ บทบาทของครูที่ขยายออกไป ครูไม่เพียงผู้สอนภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาประจำห้องหรือชมรม ซึ่งทำให้นักเรียนกับครูสามารถพบปะกันตามทางเดิน ในสนาม

ห้องอาหาร ในละแวกโรงเรียน และบางครั้งที่บ้าน ปฏิสัมพันธ์ระดับบุคคลจำนวนมากที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กนอกห้องเรียน เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มโอกาสของการแสดงความห่วงใย และสนใจส่วนตัวออกมา การทำงานร่วมกันในแบบขององค์ประชุมระหว่างครูก็มีความสำคัญเช่นกัน ครูอาจารย์ของโรงเรียนคาทอลิกใช้เวลาอยู่ด้วยกันทั้งในและนอกโรงเรียน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันเหล่านี้ จะเป็นจุดประสานการแก้ปัญหาของโรงเรียน และมีส่วนช่วยสร้างความสมานฉันท์ระหว่างผู้ใหญ่ขึ้นรอบ ๆ ภารกิจของโรงเรียน ในบริบทดังกล่าว การตัดสินใจใด ๆ ของโรงเรียนจะมีแนวโน้มของความขัดแย้งน้อยลง และบ่อยครั้งจะมีลักษณะของความไว้วางใจ และการให้ความเคารพต่อกัน

2.3.) หลักสูตรมีลักษณะแนวคิด/ความเชื่อร่วมกันของผู้รับผิดชอบ คือ ระหว่างครูและผู้เรียน ในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนควรจะเรียน เกณฑ์การสอนที่เหมาะสม และวิธีการสัมพันธ์กับคนทั่วไป สิ่งที่เชื่อมร้อยปรัชญาการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก คือความเชื่อถือด้านศีลธรรมเกี่ยวกับบุคคล สังคม วัฒนธรรม และบทบาทของโรงเรียนต่อการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม

ดังนั้น การจัดองค์กรทางสังคมระดับพื้นฐานของโรงเรียน ในฐานะเป็นกลุ่มคนจึงมีผลต่อบุคคลและสังคม ทั้งครูและนักเรียน

3) อุดมการณ์ที่เป็นแรงบันดาลใจ

ความคิดสำคัญ 2 ประการที่เป็นแรงบันดาลใจสำคัญต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อชีวิตในโรงเรียนคาทอลิกคือบุคคลนิยมและการอยู่ได้บังคับบัญชา

บุคคลนิยมคือ การเรียกร้องความเป็นมนุษย์ในปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และประกอบเป็นชีวิตประจำวัน กุญแจมุ่งไปสู่บุคคลนิยมคือ บทบาทของครูที่ขยายตัวออกไปในการให้ความสนใจเกี่ยวกับประเทษนักเรียน เหมือนกับข้อเท็จจริง ทักษะและความรู้ที่พวกเขาต้องการ ยิ่งไปกว่านั้นบุคคลนิยมยังเป็นบรรทัดฐานร่วมของโรงเรียน คือแบบพฤติกรรมของครูและการกลายเป็นอุดมคติของนักเรียน

การมอบหมายงานที่ต้องพิจารณาความชำนาญเฉพาะด้านและประสิทธิภาพต้องกระทำผ่านการเคารพใส่ใจต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อยู่ได้บังคับบัญชา มิใช่มุ่งเพียงผลประโยชน์ของงานเฉพาะด้านหรือแสดงความสามารถสร้างกระบวนการองค์กรในการจัดการงานที่ซับซ้อน ในทำนองเดียวกัน ผู้ได้บังคับบัญชาต้องยอมรับบทบาทและภาระกิจที่ต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบ

4) การปกครองแบบกระจายอำนาจ

การกระจายอำนาจการปกครองมิใช่เป็นเพียงทางเลือกที่มีประสิทธิภาพมากกว่า หรือเป็นแค่การสร้างองค์กรที่ทำให้ผู้ร่วมงานมีความไวต่อการรับรู้ แต่คือ การ

กระจายอำนาจที่ได้รับการยืนยันที่เห็นว่า การทำงานแบบเป็นหมู่คณะเล็กๆ จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีด้วยความเคารพต่อความเป็นมนุษย์ แก่นของความเชื่อถือนี้คือ ศักยภาพทั้งหมดของบุคคลทั้งหลายจะได้รับการยอมรับนับถือ โดยการรวมกลุ่มเป็นอันหนึ่งเดียวกันทางสังคมในลักษณะของหมู่คณะเล็กๆ ด้วยกระบวนการชีวิตกลุ่มบุคคล

3. การศึกษาคาทอลิก การบริหาร และการพัฒนานักเรียน

หลักการศาสนาคาทอลิก มีคุณลักษณะเฉพาะในระดับต่างๆ เหมือนกับประเพณีคริสต์อื่นๆ แต่สิ่งที่ทำให้มีความเป็นคาทอลิกคือ การรวมตัวเข้าด้วยกันและการจัดภาพ/โครงสร้างประกอบเป็นหนึ่งเดียวกัน/เอกลักษณ์ชัดเจน คือคุณลักษณะที่มีพื้นฐานอยู่บนความเข้าใจของคาทอลิกเกี่ยวกับพระเจ้าและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ดังนี้คือ

- 1) ความเข้าใจการเป็นบุคคลในแง่ดี (Anthropology of the person)
- 2) การเป็นเครื่องหมายถึงพระเจ้าของชีวิต
- 3) การเน้นที่การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะของความเป็นอยู่ของมนุษย์

และคริสตชน

4) การยึดถือประเพณี วัฒนธรรมเป็นแหล่งที่มาของประวัติศาสตร์และวิสัยทัศน์

5) การให้คุณค่าความมีเหตุผลและการเรียนรู้ โดยถือเป็นหน้าที่ ที่จะให้การศึกษอบรม

แต่สิ่งที่อยู่เหนือและแทรกอยู่ทั่วทุกคุณลักษณะทางเทววิทยาคือ การถือเป็นพันธะหน้าที่หลักอีก 3 ประการ ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไป โดยผูกโยง 5 คุณลักษณะข้างต้นไว้ด้วยกัน คือ

1. การอุทิศตนผูกพันตามหลักการคาทอลิกต่อการเป็นบุคคลของคนทั่วไป ต่อการเป็นอย่างที่เราจะเป็นและจริยธรรมของชีวิตของพวกเขา คือความใส่ใจด้านอภิปราย
2. การอุทิศตนผูกพันตามหลักการคาทอลิกต่อ “ความยุติธรรมพื้นฐาน” หรือความใส่ใจเชิงสังคมวิทยา
3. การอุทิศตนผูกพันตามหลักการคาทอลิกต่อ “ความเป็นคาทอลิก” ในความหมายของการเป็นสากลและสำหรับทุกคน หรือความใส่ใจเชิงการเปิดกว้างต่อทุกคน

ความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ : ในฉายาลักษณะและความเหมือนของพระเจ้า”

แก่นความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ของคาทอลิก ตามความเข้าใจทางเทววิทยาเกี่ยวกับสภาพของการเป็นมนุษย์ เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นจริง แต่ในเวลาเดียวกันก็เป็นการมองโลกในแง่ดีว่า แม้มนุษย์สามารถทำบาปได้ แต่โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นคนดี ซึ่งย้ำให้เห็นถึง

แก่นความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ของคาทอลิก ตามความเข้าใจทางเทววิทยาเกี่ยวกับสภาพของการเป็นมนุษย์ เป็นความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นจริง แต่ในเวลาเดียวกันก็เป็นการมองโลกในแง่ดีว่า แม้มนุษย์สามารถทำบาปได้ แต่โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นคนดี ซึ่งย้าให้เห็นถึงธรรมชาติสัมพันธ์และพระพรรวมของความเป็นมนุษย์ ความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ของคาทอลิกดังกล่าว เรียกร้องให้แก่นของหลักสูตรทั้งหมด เนื้อหาสาระ กระบวนการ และสภาพแวดล้อม ต้องสะท้อนให้เห็น และส่งเสริมการยอมรับพันธะหน้าที่อย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ยืนยันความดีพื้นฐานของนักเรียน
2. การให้การศึกษาอบรมแก่คนทั่วไป ให้มีชีวิตอย่างรับผิดชอบ โดยอาศัยความช่วยเหลือของพระเจ้า
3. การให้ความเชื่อมั่นและหล่อหลอมประชาชนทั่วไปให้ดำเนินชีวิตสมกับคุณค่าของตัวเองและความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ ในฐานะผู้สร้างประวัติศาสตร์

การเป็นเครื่องหมายถึงพระเจ้า : เห็นพระเจ้าในทุกสิ่ง

หลักการของศาสนาคริสต์ มิมุ่งมองโลกแบบเดียวกับมุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ คือ สิ่งสร้างทั้งปวงล้วนเป็นสิ่งดีแท้จริง ความเข้าใจเกี่ยวกับจักรภพเช่นนี้เป็นการสนับสนุนหลักการของการเป็นเครื่องหมายถึงพระเจ้าของสิ่งสร้างทั้งหลายทั้งปวง และการศึกษาเป็นการสร้างความสำนึกนี้ หมายถึงการสนับสนุนให้นักเรียนรู้จักใช้วิจารณ์ญาณและความคิดสร้างสรรค์ของสติปัญญาของพวกเขา เพื่อจับตามองชีวิต จนสามารถมองผ่าน “โดยทาง” ชีวิตได้

หมู่คณะหรือการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม : ปัจจัยที่สร้างขึ้นเพื่อกันและกัน

หลักการศาสนาคาทอลิก เน้นธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ คือ เราจะพบเอกลักษณะ และตัวเองแท้จริงในความสัมพันธ์กับผู้อื่น กับการเน้นที่ความรับผิดชอบต่อสังคม และศาสนจักรโดยการกระทำเพื่อ “ความดีส่วนรวม”

สภาพแวดล้อมของโรงเรียนคาทอลิกจำเป็นต้องสะท้อนให้เห็นการอยู่ร่วมกัน ไม่ใช่เพียงอุดมการณ์ แต่จะต้องเป็นคุณค่าที่เป็นสิ่งปฏิบัติจริง นักเรียนและอาจารย์จะรู้สึกอิสระที่จะเป็นตัวเองในแบบที่ดีที่สุด และแสวงหาความรู้ความจริงในที่ที่พบได้ การต้อนรับ และไม่ตรีจิตที่มีให้กับทุกคน เป็นการให้ความเอาใจใส่ที่ลึกซึ้งท่ามกลางและระหว่างครู ผู้บริหาร พนักงาน และนักเรียน และต่อหมู่คณะที่ขยายวงกว้างออกไปจนถึงผู้ปกครอง ศิษย์เก่าและวัด/ท้องถิ่นชุมชน

ประเพณี : แบ่งปัน “ความเป็นมาและวิสัยทัศน์”

สังคายนาวาติกันที่ 2 ยืนยันว่า การศึกษาคาทอลิก “พยายามเชื่อมสัมพันธ์วัฒนธรรมทั้งมวลของมนุษย์เข้าด้วยกันกับข่าวดีแห่งความรอด (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษา คาทอลิก, 1977(2520): ข้อ 37) เพื่อให้แสงสว่างของพระธรรมจะส่องสว่างให้แก่ความรู้ ซึ่งนักเรียนจะค่อย ๆ เรียนรู้ทีละขั้นตอนเกี่ยวกับโลก ชีวิตและมนุษย์

วิสัยทัศน์ของความเชื่อแบบคริสต์มองว่า เรื่องราวความเป็นมา วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความหมายในการแสดงวิถีการดำเนินชีวิตในทุกระดับฐานะ และเราจะต้องทำอย่างไรเพื่อตอบสนองต่อการทำให้มีสันติสุขของพระเจ้าเกิดขึ้นสมบูรณ์ ความเป็นมนุษย์ครบถ้วน ประวัติศาสตร์มีค่าและความหมาย สิ่งสร้างทั้งปวงนำพระพรของพระเจ้ามาให้ทุกคนบนแผ่นดิน

ความมีเหตุผล : ความเชื่อที่แสวงหาความเข้าใจ

การศึกษาคาทอลิกควรเตรียมและฝึกนักเรียนให้รู้จักคิดด้วยตัวเอง ส่งเสริม นักเรียนให้มีความสนใจกับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ของตนเอง รู้จักใช้ความรู้ และ ปรัชญา ที่สั่งสมอยู่ในศาสตร์ของการเรียนรู้ทุกแขนงวิชา มาทำความเข้าใจกับชีวิตของพวกเขา ด้วยตัวเอง เพื่อที่จะทำการตัดสินใจด้วยความรู้และการเสวนากับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล และศีลธรรม อันดี

การเป็นบุคคล : ความใส่ใจเชิงอภิปรัชญา

การศึกษาคาทอลิกมีเป้าหมายไม่เพียงแต่มีอิทธิพลต่อสิ่งที่นักเรียนรู้ และสามารถ กระทำ แต่รวมถึงประเภทของคนที่เขาต้องการเป็นด้วย เป็นข้อสังเกตว่าการศึกษามัธยมส่วนใหญ่ตกเป็นเหยื่อของญาณวิทยาซึ่งแยก “การรู้” ของคนออกจาก “การเป็น” ซึ่งเป็นการลดทอน ความรู้ให้เป็นเพียงความเข้าใจทางเทคนิค หรือ “การเรียนรู้วิธี” เพื่อการผลิต และคิดเอาเองว่าความรู้เป็น “สิ่งแท้จริงในตัวเอง” และ”ปลอดภัย” เหมือนหนึ่งว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับคนใน ฐานะเป็น “บุคคล” หรือมีอิทธิพลต่อจริยธรรมของพวกเขา

ความยุติธรรม : ความใส่ใจด้านสังคมวิทยา

ความยุติธรรมเป็นคำสอนหลักของความเชื่อคาทอลิก และเป็นสิ่งที่ซึมซาบอยู่ใน เรื่องความเข้าใจมนุษย์ของการศึกษาคาทอลิก เพราะเน้นการปฏิบัติต่อนักเรียน โดยเคารพต่อ ศักดิ์ศรีของพวกเขา และเตรียมพวกเขาให้รู้จักเคารพ และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของทุกคน อีกทั้ง ความยุติธรรมยังเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นในความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นเครื่องหมายของพระเจ้า ใน

การกระตุ้นให้เห็นและตอบสนองต่อคนยากจนและคนถูกกดขี่ของสังคม และสอนให้คิดหาวิธีการเปลี่ยนโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมและหลักทางวัฒนธรรมที่กดขี่ประชาชน ความยุติธรรมเป็นคำสอนในฐานะที่กลุ่มชนโรงเรียนเน้นความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง และอบรมสอนนักเรียนให้มีส่วนรับผิดชอบต่อความคิดส่วนรวม ประเพณีโรงเรียนช่วยสร้างเสริมความยุติธรรม เมื่อครูชี้เน้นให้เห็นพระราชกิจแห่งการปลดปล่อยของพระเจ้า และเสนอวิสัยทัศน์แห่งอาณาจักรของพระเจ้า คือการมีสันติสุข และการมีความครบถ้วนของชีวิต เพื่อผู้อื่น และความยุติธรรมที่ซึมซับอยู่ในคำสอน ความเป็นเหตุผล จะส่งเสริมนักเรียนให้มีสติอย่างมีวิจารณญาณ ด้วยความสนใจปฏิบัติตนตามความจริง และกระทำสิ่งที่ดี

ความเป็นคาทอลิก : ความใส่ใจที่เปิดรับทุกคน

ความเป็นคาทอลิก คือการทำให้คาทอลิกกลับเป็นหมู่คณะที่เป็นกลุ่มคนซึ่งเปิดรับทุกคนด้วยอภัยไมตรีและใจกว้าง อันเป็นข้อผูกพันที่ต้องแผ่อยู่ทั่วการศึกษาคาทอลิก

ความเป็นคาทอลิกได้สะท้อนให้เห็นในความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ของการศึกษาคาทอลิก เมื่อหลักสูตรยืนยันถึงคุณค่าของคนทุกคนและการใช้พรสวรรค์ทั้งหมดของชาย และหญิงในวิถีแบบองค์รวม ความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นเครื่องหมายถึงพระเจ้าเป็นความใส่ใจด้านความเป็นคาทอลิก เมื่อส่งเสริมคนให้เห็นคุณค่าของเอกภาพและความเป็นหมู่คณะ เมื่อโรงเรียนต้องเป็นสถานที่ให้การต้อนรับและเปิดสำหรับทุกคน และอบรมสั่งสอนว่ามนุษย์ทุกคนเป็นเพื่อนบ้านที่น้องกันอย่างไม่มีการขบเคี้ยว ประเพณีปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นถึงความจริงที่ว่าพระเจ้าประทับอยู่ใกล้เพื่อไถ่กู้และรักมนุษย์ทุกคน และความเป็นเหตุผลเป็นความใส่ใจของความเป็นคาทอลิกที่เปิดใจคนรับความจริง ในทุกสถานการณ์

4. ความเป็นผู้นำในโรงเรียนคาทอลิก

โรงเรียนคาทอลิกจะต้องผลิตหนุ่มสาวผู้เต็มใจและสามารถเป็นผู้นำ เข้ามารับบทบาทของการเป็นผู้นำในทุกแห่งของสังคม ผู้ได้รับการเตรียมพร้อมสำหรับการทำบทบาทดังกล่าว จะรู้สึกเป็นข้อผูกมัดที่ต้องนำความเชื่อทางศาสนา และศีลธรรมดั่งงามไปสู่ประชาชน เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะแยกความเชื่อ ศาสนาออกจากคุณค่าของการบริการสาธารณะ และองค์กรของพวกเขา ในทำนองเดียวกัน ความเป็นผู้นำจะต้องเป็นบทบาทของนักการศึกษา และผู้ให้การศึกษาที่จะเป็นหลัก และอยู่เคียงข้างประชาชนและศิษย์ทุกคน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการจัดการศึกษาคาทอลิกจะต้องแสดงลักษณะเด่นชัด(Unique) ที่แสดงให้เห็นในลักษณะทั้งองค์รวม และส่วนย่อยที่ประกอบกันเข้าอย่างเป็นระบบ และเป็นเชิงระบบ แสดงให้เห็นความสอดคล้องกลมกลืนกันของความเชื่อ และความ

ศรัทธาต่อพระเจ้ากับการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาชีวิตของมนุษย์ที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณค่า ศักดิ์ศรี และความรับผิดชอบทั้งต่อชีวิตตนเอง และสังคมอย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคม หรือ วัฒนธรรมที่ดำรง

แนวทางการประยุกต์การเรียนการสอนตามแนวคิด และทฤษฎีของการศึกษา

คาทอลิก

ต่อไปนี้เป็นกรนำตัวแบบหลักการสอนแบบเยสุอิต ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบหนึ่ง มาพิจารณาเพื่อแสดงถึงลักษณะวิธีการที่ตัวแบบกระบวนการสอนที่ประยุกต์จากปรัชญา และกระบวนการบริหารงานตามแนวของหลักการ และปรัชญาการศึกษาคาทอลิก

หลักการสอนแบบเยสุอิต

— ความเป็นมา

การสอนแบบเยสุอิต เป็นผลมาจากการพัฒนาวิธีการสอนอย่างเป็นระบบที่นักบุญอิกญาซีโอ แห่งโลโยลา ปรับใช้จาก “Modus Parisiensis” ซึ่งเป็นแนวการสอนอย่างเป็นระบบของมหาวิทยาลัยปารีสในศตวรรษที่ 16 ที่หลอมรวมเข้ากับหลักวิธีการสอนแบบพสานการฝึกจิต (Spiritual exercises) ลักษณะสำคัญของกระบวนการคือ เน้นที่จะให้ความเอาใจใส่ต่อนักเรียน / นักศึกษาแต่ละคน เป็นวิธีสอนที่ครูจะให้ความเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ และการเจริญเติบโตของมนุษย์อย่างเป็นแบบแผนทางวิทยาศาสตร์ และยึดตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ โดยตัดเลือกวิธีการใด ๆ ที่จะมีส่วนช่วยให้ศิษย์ฝึกฝนด้านปัญญา สังคม จริยศาสตร์ และศาสนา ในทุกด้านของการพัฒนาความเป็นบุคคลให้ครบทุกมิติของชีวิต

ลักษณะการสอนแบบเยสุอิต จึงเป็นกระบวนการสอนที่จัดอย่างเป็นระบบ มุ่งให้ครูและนักเรียนทำงานให้ถูกต้อง ทั้งด้านหลักวิชาการและการปลูกฝังการเจริญเติบโตของการเป็นบุคคลเพื่อผู้อื่น และเป็นการสอนที่หลอมรวมแนวทางต่าง ๆ ให้กลับกลายเป็นการเรียนรู้เพื่อรู้จักคุณค่า และการเจริญเติบโตภายในของคน โดยเป็นกระบวนการสอนที่ใช้กับหลักสูตรการสอนต่าง ๆ มากกว่าที่จะเป็นการสร้างหลักสูตรหรือวิชาขึ้นใหม่

หลักการสอนแบบเยสุอิต เป็นวิธีการสอนที่ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ที่นำนักเรียนไปสู่การแสวงหาความจริง โดยเน้นความเข้าใจและการฝึกฝนด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยคาดหวังจากอุดมคติของครู และมุ่งปรารถนาให้นักเรียนเป็นคนดีเป็นสำคัญลำดับแรก ดังที่ นักบุญอิกญาซีโอ แห่งโลโยลา ให้ความสำคัญกับแบบอย่างส่วนตัวของครูในอุดมคติ เป็นสิ่งที่สำคัญที่มาก่อนกระบวนการเรียนรู้ คือเป็นแบบอย่างชีวิต(แบบพิมพ์ใจ) ซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญก่อน

ความสามารถอื่นใดแห่งชีวิต เป็นการส่งเสริมสภาพแวดล้อม และกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับโครงการพัฒนาบุคลากรในทุกระดับ โดยมีคุณลักษณะสำคัญดังนี้

- 1) เป้าหมายทางการศึกษาของเยสุอิต คือการแสวงหาพัฒนาการทางปัญญาของนักศึกษาแต่ละคน จนบรรลุถึงจุดสูงสุดของพรสวรรค์ หรือศักยภาพที่พระเจ้าประทานไว้ในตัวมนุษย์
- 2) เพื่อเป็นกระบวนการสอนที่พัฒนาบุคคลให้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ โดยเน้นแบบการนำไปสู่การกระทำหรือการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำที่ถูกหล่อหลอมด้วยจิต และการประทับอยู่ของพระเยซูคริสต์ ผู้ทรงเป็นแบบอย่างแห่งการเป็นมนุษย์เพื่อผู้อื่น
- 3) เป็นแบบการสอนที่สะสมข้อมูลหรือการเตรียมตัว เพื่อการประกอบอาชีพ

ทั้งนี้เพื่อสร้างบุคคลให้เป็นผู้นำกลุ่มและสังคม ที่มีพื้นฐานจากความเข้าใจที่ถูกต้องและเกิดจากการไตร่ตรอง ซึ่งกระตุ้นให้นักศึกษาฝึกและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นคนดี เทียงตรง หรือเป็นบุคคลที่สมมูล รอบรู้ มีความสามารถทางด้านสติปัญญา เปิดตัวสู่การเจริญเติบโต เป็นคนมีศรัทธาในศาสนา รู้จักรักและรู้สึกมีข้อผูกมัดต่อการสร้างความยุติธรรมในการบริการรับใช้ประชากรของพระเจ้า

เป้าหมายดังกล่าว เรียกร้องให้มีการอบรมเสริมสร้างมนุษย์ให้เป็นบุคคลในทุกด้านอย่างสมบูรณ์และลึกซึ้งยิ่งขึ้น อันเป็นกระบวนการศึกษาของการอบรมเพื่อความเป็นเลิศ เป็นความพยายามที่จะเติบโตไปสู่สิ่งที่ดีที่สุด เพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์ ทั้งความเป็นเลิศทางปัญญาด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ ของการเป็นมนุษย์ที่ดีตามแบบของพระคริสต์ ความเป็นเลิศที่เคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคน และความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งสร้าง เป็นวุฒิภาวะทางอารมณ์และจริยธรรม

เหตุผลที่พิจารณาอย่างหนึ่งคือ การศึกษาในตัวเองไม่ได้ทำให้มนุษย์หรือสังคมเป็นมนุษย์หรือคนดีได้โดยอัตโนมัติ แต่การศึกษาคาดหวังต้องการให้มีแรงกดดันทางศีลธรรมในสังคม และเน้นว่ากระบวนการศึกษาต้องเกิดขึ้นในกรอบของจริยธรรม และกรอบของปัญญา เพื่อค้นหากระบวนการที่รู้จักปัญหาสำคัญและคุณค่าที่ซับซ้อนของชีวิต ครูจะเป็นผู้นำในการค้นหาพร้อมกับศิษย์ นั่นคือการค้นพบว่า สิ่งที่ดีสำหรับพวกเขา คือ สิ่งที่พวกเขาเป็น ไม่ใช่สิ่งทีพวกเขาไม่มี

การศึกษาแบบเยสุอิต ต้องการพัฒนาวิธีที่เยาวชนมองดูตัวเอง และผู้อื่น มองดูระบบทางสังคมและโครงสร้าง มองดูหมู่คนระดับโลกของมนุษยชาติและสิ่งสร้างทั้งหมด โดยหวังว่าการศึกษาไม่เพียงแต่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีที่คนหนึ่งคิดและกระทำเท่านั้น แต่ยังส่งผลไปถึงวิธีที่พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ในโลก ให้พวกเขาเป็นหญิงชายที่มีความสามารถ มี

มโนธรรม และความเห็นอกเห็นใจ เป็นผู้แสวงหาสิ่งที่ดีกว่าในรูปแบบของสิ่งที่สามารถทำได้ อันเนื่องมาจากพันธกิจที่มีความเชื่อในการสร้างความยุติธรรม เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งของคนจน ผู้ถูกกดขี่และทอดทิ้ง

— ศาสตร์การสอนในวิธีการฝึกจิต (Spiritual Exercises)

คุณลักษณะเฉพาะของรูปแบบการสอนแบบเยสุอิต คือการเข้าใจกระบวนการวิธีฝึกจิต (Spiritual exercises) ซึ่งพบว่าการสอนไม่ใช่เป็นเพียงการบรรยายที่ดีของการสอนกันไปมาอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ การไตร่ตรองและการกระทำในกระบวนการสอน และการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นการให้ภาพอุดมคติของความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน ในการที่ผู้เรียนเดินไปตามหนทางสู่การเจริญเติบโตของความรู้อิสระภาพ

วิธีการฝึกจิต(Spiritual exercises) เป็นแนวการดำเนินการนำผู้อื่นในประสบการณ์ของการภาวนา (สมาธิ) พวกเขาจะได้พบ และสนทนากับพระเจ้าผู้ทรงชีวิตเพื่อสามารถเข้ามาจับต้องความจริงเกี่ยวกับคุณค่า และความเชื่อถือของพวกเขาได้ด้วยความสำเร็จ และทำการเลือกอย่างอิสระสมบูรณ์เกี่ยวกับหนทางที่จะเดินต่อไปในอนาคต การฝึกจิตเป็นกระบวนการของกิจกรรมทางพุทธิปัญญาหรือการปฏิบัติความศรัทธา และเป็นการฝึกจิตชนิดเข้มงวด ซึ่งดึงร่างกาย ความคิด ดวงใจ และวิญญาณของบุคคลมนุษย์ทั้งหมดเข้าเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น จึงไม่เพียงแต่สิ่งที่จะต้องนำมาไตร่ตรอง แต่ยังนำเสนอความเป็นจริงให้ได้เพ่งมองในการรำพึงเสนอมิทสน์ให้จินตนาการถึง มีความรู้สึกให้ ประเมิน ความเป็นไปได้ในการค้นหา มีการเลือกให้พิจารณา มีทางเลือกให้หยังคิด มีการตัดสินใจต้องทำ และมีการเลือกการกระทำที่จะต้องทำทั้งหมดนี้ เพื่อช่วยเหลือบุคคลให้แสวงหา และพบหน้าพระทัยของพระเจ้าผู้ทรงทำงานในการจัดระบบของชีวิตของพวกเขา กล่าวคือพบกับความดีที่ชีวิตควรอุทิศให้

ความเป็นไปพื้นฐานของการฝึกจิตคือ การเรียกร้องอย่างต่อเนื่องให้ทำการไตร่ตรองถึงประสบการณ์ของตนเองทั้งหมดในการภาวนา เพื่อวินิจฉัยว่าพระจิตของพระเจ้ากำลังนำไปยังทางใด (จิตซึ่งเป็นตรรกะของชีวิตจะนำปัญญาให้รู้แจ้งในหนทางใด) โดยกระตุ้นให้ทำการไตร่ตรองถึงประสบการณ์มนุษย์ ในฐานะเป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับประเมินคุณค่าแท้จริงของประสบการณ์ เพราะหากไม่มีการไตร่ตรองด้วยความรอบคอบแล้ว ความหลงผิดจะเกิดขึ้นได้ง่าย และเมื่อไม่มีการไตร่ตรองด้วยความเอาใจใส่ นัยสำคัญของประสบการณ์ของตนเองอาจจะถูกละเลยหรือไม่ได้รับการคำนึงถึงเท่าที่ควร โดยเฉพาะหลังจากได้ทำการไตร่ตรองอย่างดีหรืออย่างที่ควรเกี่ยวกับประสบการณ์ การครอบครองภายในของความหมาย และผลตามของสิ่งที่คนหนึ่งศึกษาเท่านั้น ที่เขาสามารถดำเนินการต่อไปด้วยความอิสระ และด้วยความมั่นใจในการเลือกหนทางของการกระทำที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตแบบองค์รวมของตัวเองในฐานะที่เป็นมนุษย์ ดังนั้น การไตร่ตรองจึงกลับเป็นจุดหมุนสำหรับครูผู้สอนในการ

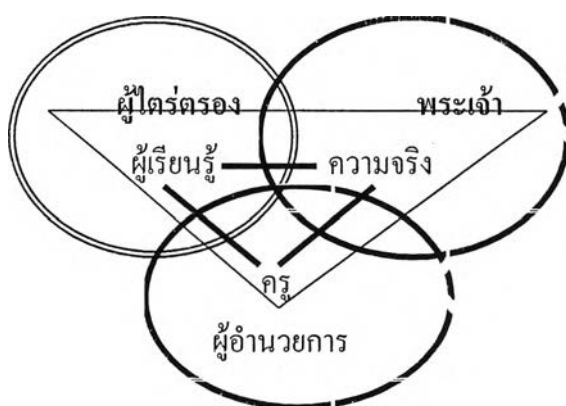
เคลื่อนไหวจากประสบการณ์สู่การกระทำ จนกระทั่งกำหนดว่าหน้าที่รับผิดชอบประการแรกของผู้ให้คำปรึกษาแก่บุคคลที่ทำการการฝึกจิต จึงเป็นการเอื้ออำนวยต่อความก้าวหน้าของพวกเขาในการไตร่ตรอง

สำหรับครูแบบเฮสุอิต ความเป็นไปที่สำคัญยิ่งยวดของการฝึกจิต คือการที่แต่ละบุคคลได้พบปะกับพระจิตแห่งความจริง ดังนั้นจึงเป็นกระบวนการที่ทำให้เราพบว่าในหลักการและทิศทางของการนำผู้อื่นในกระบวนการของการฝึกจิตนี้ มีการบรรยายบทบาทด้านการสอนของครูไว้อย่างสมบูรณ์ในฐานะเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งมีหน้าที่ ไม่เพียงแต่ให้ข้อมูล แต่ยังต้องช่วยเหลือนักเรียนให้ก้าวหน้าไปในหนทางของความจริงอีกด้วย ถ้าต้องการใช้รูปแบบการสอนแบบเฮสุอิตได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ครูจะต้องมีความรู้สึกไวในการรับประสบการณ์เท่าที่ความคิดเห็นของตนเอง มิฉะนั้นเขาจะบังคับใช้จังหวะของตัวเอง เป็นแบบเสริมสร้างนำทางการฝึกตนเองให้กับนักเรียน

— ความสัมพันธ์ระหว่างครู-ผู้เรียน

เมื่อประยุกต์รูปแบบการสอนแบบเฮสุอิตกับความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน บทบาทประการแรกของครูจึงเป็นการเอื้อต่อความสัมพันธ์ที่ยิ่งยิ่งมากขึ้นของผู้เรียนกับความจริง โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับวิชาที่ศึกษาภายใต้อิทธิพลการนำของครู ครูจะต้องสร้างเงื่อนไข ต้องวางรากฐานและจัดหาโอกาสให้มีการสานกันอย่างต่อเนื่องระหว่างประสบการณ์ การไตร่ตรอง และการกระทำให้เกิดขึ้นให้จงได้

แผนภาพที่ 2 : แสดง รูปแบบความสัมพันธ์ครู-นักเรียน แบบเฮสุอิต

เริ่มต้นจากประสบการณ์ ครูสร้างเงื่อนไขซึ่งทำให้นักเรียนรวบรวม และเรียบเรียงสาระของประสบการณ์ของตนเอง เพื่อถกเถียงเอาสิ่งที่พวกเขาเข้าใจแล้วในแง่ของการเป็นข้อเท็จจริง ความรู้สึก คุณค่า ความคิดที่อุบัติขึ้น และการหยั่งรู้ที่พวกเขานำไปยังวิชาที่กำลังเรียน

ออกมา ต่อมาครูนำนักเรียนในการย่อยข้อมูลใหม่ และประสบการณ์เพิ่มเติม เพื่อความรู้ของ พวกเขาจะสมบูรณ์ขึ้น และเข้าใจความจริงมากขึ้น ครูวางรากฐานสำหรับเรียนรู้ว่าจะต้องเรียนรู้ อย่างไร โดยให้นักเรียนได้ทำงานเพื่อฝึกความชำนาญและเทคนิคการไตร่ตรอง ในที่นี้ ความจำ ความเข้าใจ จินตนาการ และความรู้สึก ถูกนำมาใช้เพื่อจับเอาความหมายสำคัญ และคุณค่าของสิ่ง ที่กำลังศึกษา เพื่อจะได้ค้นพบความสัมพันธ์กับโฉมหน้าอื่นของความรู้และกิจกรรมของมนุษย์ และ เพื่อเห็นคุณค่าของผลตามในแง่ของการค้นหาที่ไม่มีหยุดนิ่งของความจริง การไตร่ตรองควรเป็น กระบวนการเพื่อการอบรม ฝึกฝน และปลดปล่อยตัวเอง เพื่อว่าเมื่อเป็นดั่งนั้นจะได้เป็นกระบวนการ สร้างจิตสำนึกของนักเรียนขึ้น รวมถึงท่าทีที่เป็นอุปนิสัย คุณค่าและความเชื่อถือ เช่นเดียวกับวิถี การคิดเพื่อพวกเขาจะรู้สึกถูกผลักดันให้เคลื่อนไปเหนือการรู้ไปยังการกระทำ ดั่งนั้น จึงเป็นบทบาทของครูที่จะจัดคว้าโอกาสต่าง ๆ ได้มีการจัดไว้ ซึ่งจะท้าทายจินตนาการ และการฝึกน้ำใจของ นักเรียนให้เลือกหนทางที่ดีที่สุดที่เป็นไปได้ ที่จะออกจากและเดินต่อไปในสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้ แล้ว สิ่งที่พวกเขาทำในฐานะที่เป็นผลตามภายใต้การนำของครู โดยอาจจะยังไม่เปลี่ยนแปลงโลก ให้เป็นหมู่คณะได้ทันที หรือโลกของความยุติธรรม สันติ และความรัก แต่อย่างน้อยก็ควรจะเป็น ขั้นตอนหนึ่งของการศึกษาที่นำไปในทิศทางนั้น และไปยังเป้าหมายซึ่งแม้ว่ามันอาจเพียงนำไปสู่ ประสบการณ์ใหม่ การไตร่ตรองมากขึ้น และการกระทำที่ตามมาภายในขอบเขตของวิชาที่อยู่ ภายใต้การพิจารณา

การสานกันไปมาอย่างต่อเนื่องระหว่างประสบการณ์ การไตร่ตรอง และการกระทำในพลวัตของการสอนและการเรียนรู้ภายในห้องเรียน เป็นสิ่งที่อยู่ตรงใจกลางของหลักการ สอนแบบเฮสุอิต นี่เป็นวิธีการที่เมื่อเราติดตามผู้เรียนรู้ไปในหนทางของเขาหรือเธอในการกลับเป็น บุคคลที่สมบูรณ์ จึงเป็นรูปแบบการสอนอันหนึ่งที่เราแต่ละคน สามารถนำไปใช้ในวิชาต่าง ๆ ที่ เราสอน และโครงการวิชาที่เราทำ แต่โดยรู้ว่าจำเป็นต้องนำมาปรับ และประยุกต์ให้เข้ากับ สถานการณ์จำเพาะของเราเองด้วย กระบวนการที่เป็นหนึ่งเดียว และสานต่อกันอย่างต่อเนื่อง นี้แหละคือ เจตนา และลักษณะเฉพาะแห่งวิธีการสอน ที่นักบุญอิกญาซีโอนำเสนอ และเป็นการ สอนแบบเฮสุอิต

— รูปแบบการสอนแบบเฮสุอิต

ประกอบด้วย ประสบการณ์ การไตร่ตรอง และการกระทำ ที่เสนอแนวทาง มากมาย ซึ่งครูสามารถใช้ในการติดตามนักเรียนเพื่อเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ และการเจริญเติบโตของ ศิษย์ โดยทางการพบปะกับความจริงและการค้นหาความหมายในแง่ของการเป็นมนุษย์ เป็น รูปแบบที่มีศักยภาพในตัวที่จะสร้างความแตกต่างให้กับวิธีที่เราสอน และวิธีที่นักเรียนเรียนรู้ รูปแบบของประสบการณ์ การไตร่ตรอง และการกระทำ ไม่เป็นเพียงความคิดที่น่าสนใจ ควรแก่ การได้รับการพิจารณาอย่างเหมาะสมหรือเป็นเพียงข้อเสนอที่จำเป็นต้องถกเถียงกันมากมาย แต่เป็น

รูปแบบใหม่ที่ท้าทายการพิสูจน์ถึงคุณค่าของการสอนแบบนี้ และเป็นวิธีดำเนินการซึ่งทุกคนสามารถนำมาใช้ได้ด้วยความมั่นใจในความพยายาม เพื่อเป้าหมายของการช่วยนักเรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีมโนธรรมและความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ และสิ่งที่ข้าพเจ้า ผู้นำเสนอแนวคิดนี้ อดจะกล่าวไม่ได้คือ หัวใจของการสอนแบบนี้คือ เป้าหมายการศึกษา คือการพัฒนาคนให้เป็นผู้ นำของสังคม หรือบุคคลเพื่อผู้อื่น ด้วยวิถีทางแห่งความเมตตา เอื้ออาทร รักศิษย์ หรือ รักผู้อื่นเหมือนรักตนเอง ตามจิตตารมณ์แห่งความรักแท้ที่โลกต้องการ และเป็นกระบวนการที่เน้นมนุษย์เป็นหลักแรกของการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ และเป้าหมายรับผลจากการเรียนรู้

แผนภาพที่ 3: แสดงรูปแบบการสอนแบบเบเยสูติต

ข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการสอนแบบเบเยสูติตคือ การนำเอาการไตร่ตรองในฐานะเป็นกระบวนการดำเนินการที่สำคัญมาใช้ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ การศึกษาประกอบด้วยความรู้ที่สั่งสมมาจากคำบรรยายและการนำมาแสดง/สาธิตให้เห็น ซึ่งเป็นการสอนที่ใช้รูปแบบเก่าของการสื่อความรู้ในที่ซึ่งข้อมูลได้รับการถ่ายทอดและความรู้ได้รับการถ่ายโอนจากครูไปยังผู้เรียน นักเรียนมีประสบการณ์กับบทเรียนที่ครูสอน/นำเสนออย่างชัดเจน และได้รับการอธิบายอย่างครบถ้วน และครูก็เรียกร้องให้นักเรียนทำกิจกรรมที่ตามมา ซึ่งพวกเขาจะทำการพิสูจน์ให้เห็นบ่อยครั้ง เป็นการท้อใจมาจากความจำถึงสิ่งที่พวกเขาได้รับการสอนว่าได้ยอมรับสิ่งใดบ้างอย่างสัมฤทธิ์ผล ขณะที่การวิจัยที่ผ่านมามากกว่าสองทศวรรษได้พิสูจน์ครั้งแล้วครั้งเล่า ว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดขึ้น โดยทางปฏิสัมพันธ์โดยตรงของผู้เรี้นรู้กับประสบการณ์ แต่ถึงกระนั้น การสอนส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่เพียงรูปแบบการสอนแบบสองชั้น ที่ประกอบด้วยประสบการณ์ การกระทำ ซึ่งในกระบวนการนี้ครูมีบทบาทเชิงก่อกำมากกว่านักเรียนเสียอีก หรือเรียกว่าเป็นรูปแบบที่ใช้กันเมื่อการพัฒนาความจำเป็นจุดมุ่งหมายประการแรกของการสอน แต่สำหรับรูปแบบการสอนของการศึกษาเบเยสูติตจะถือว่ารูปแบบดังกล่าว มีข้อบกพร่องอย่างน้อยด้วยเหตุผลสองประการ คือ

1) ในบรรยากาศการเรียนรู้แบบเฮสุติ ประสบการณ์การเรียนรู้ได้รับการคาดหวังว่าจะต้องผ่านการท่องจำความรู้ ไปยังการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ซับซ้อนกว่า ซึ่งประกอบด้วยความเข้าใจการประยุกต์ ใช้การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

2) การเรียนรู้ที่ต้องจบลงด้วยการสอนแบบเก่า จะขาดองค์ประกอบของการไตร่ตรอง ซึ่งมีความหมายสำหรับการเป็นมนุษย์ และนัยสำคัญของสิ่งที่พวกเขาได้ศึกษา และนำความหมายนั้นมารวมเข้าด้วยกัน ในฐานะเป็นผู้เรียนที่รับผิดชอบ ซึ่งจะเจริญเติบโตไปสู่การเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีมโนธรรมและความเห็นอกเห็นใจ

— ลักษณะการเคลื่อนไหวในรูปแบบการสอนแบบเฮสุติ

รูปแบบการสอนแบบเฮสุติ เป็นกระบวนการสอนที่ผู้กันเป็นเชิงระบบ ประกอบด้วยส่วนย่อยหรือขั้นตอนประกอบเข้าด้วยกัน 5 ขั้นตอน คือ บริบทของการเรียนรู้ ประสบการณ์ การไตร่ตรอง การกระทำ และการประเมิน รูปแบบการสอนนี้ให้ความสำคัญกับบริบทของการเรียนรู้ เช่นเดียวกับกระบวนการสอนที่ชัดเจน และพิจารณาหนทางต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้เกิดการเปิดตัวต่อการเจริญเติบโต แม้กระทั่งเมื่อนักเรียนได้สำเร็จการศึกษาแล้วก็ตาม

1. บริบทของการเรียนรู้ ก่อนที่ครูแบบเฮสุติจะเริ่มนำบุคคลใดบุคคลหนึ่งในการฝึกจิต ท่านต้องรู้ก่อนเสมอเกี่ยวกับอุปนิสัยของผู้นั้นในการภาวนา สมาธิจิต ลักษณะท่าทีของเขาต่อพระเจ้า(คุณธรรมความดี) เพราะการรู้จักศิษย์เป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลหนึ่งจะต้องเปิดออกสู่การเคลื่อนไหวของพระจิต (หรือจิตวิญญาณ) ถ้าเขาหรือเธอต้องการดึงเอาผลออกมาจากการเดินทางของวิญญาณที่กำลังจะเริ่มขึ้นและจากพื้นฐานของความรู้ที่ได้ก่อนการทำการฝึกจิตนี้ ครูแบบเฮสุติจะทำการตัดสินใจเกี่ยวกับความพร้อมว่าบุคคลจะได้รับประโยชน์จากการฝึกฝนอย่างสมบูรณ์ตามทุกขั้นตอน หรือจากประสบการณ์ที่ตัดทอนให้สั้นลง

ใน Spiritual Exercises ครูแบบเฮสุติจะต้องถือเป็นจุดสำคัญว่าประสบการณ์ต่างๆ ของผู้เข้าทำการฝึกนี้ ควรจะเป็นตัวให้รูปร่างและบริบทของการฝึกฝนซึ่งกำลังถูกใช้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้นำการฝึก ซึ่งจะต้องไม่เพียงแต่เลือกการฝึกหัดเหล่านั้นที่ดูเหมือนจะมีประโยชน์ที่สุดและเหมาะสมที่สุดเท่านั้น แต่ยังคงปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ได้โดยตรงกับผู้ฝึก ครูแบบเฮสุติจะต้องส่งเสริมให้ผู้นำการฝึกการฝึกจิต มีความคุ้นเคยมากเท่าที่จะทำได้เป็นการล่วงหน้ากับประสบการณ์ชีวิตของผู้ทำการฝึก เพื่อว่าในระหว่างการฝึก ผู้นำจะได้มีเครื่องมือพร้อมสำหรับช่วยเหลือผู้ฝึกในการวินิจฉัยกระบวนการทำงานของพระเจ้า

ในทำนองเดียวกัน ความเอาใจใส่ดูแลบุคคลเป็นการส่วนตัว ซึ่งถือเป็นจุดสุดยอดของการศึกษาแบบเฮสุติได้เรียกร้องให้ครูเป็นผู้สนทนาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้กับประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนรู้ เนื่องจากว่าประสบการณ์มนุษย์ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นเสมอในศาสตร์การสอนของเฮสุติ ไม่เคยเกิดขึ้นในสูญญากาศ เราจึงต้องเรียนรู้จักบริบทปัจจุบันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่ง

เป็นบริบทที่การสอนและการเรียนรู้เกิดขึ้น ดังนั้น ในฐานะที่เป็นครู เราจำเป็นต้องเข้าใจโลกของนักเรียน ซึ่งรวมถึงการรู้ว่าครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมวัย วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของเยาวชน รวมทั้งแรงกดดันจากสังคม ชีวิตในโรงเรียน การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา สื่อมวลชน ศิลปะ ดนตรี และความเป็นจริงอื่น ๆ มีผลกระทบต่อโลก และมีอิทธิพลต่อนักเรียนไม่ว่าจะในทางที่ดี หรือทางที่เลวร้ายอย่างไร อันที่จริงเป็นครั้งเป็นคราว เราควรทำงานอย่างจริงจังกับนักเรียน เพื่อทำการไต่ตรองถึงความเป็นจริงที่เป็นสภาพแวดล้อมของโลกของเราทั้งสอง มีแรงอะไรบ้างที่กำลังทำงานอยู่ในโลก? พวกเขาารู้สึกอย่างไรต่อแรงเหล่านั้นที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ คุณค่า และความเชื่อถือของพวกเขา ซึ่งบั่นแ่่งการมอง การตัดสินใจ การเลือกของพวกเขา และประสบการณ์กับโลก มีผลต่อวิธีที่นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างไร ต่อการช่วยบั่นแ่่งกระบวนการคิดและการกระทำของพวกเขา มีขั้นตอนภาคปฏิบัติอะไรบ้างที่พวกเขามีความสามารถและเต็มใจทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพและการควบคุมชะตากรรมของพวกเขาเอง

เพื่อสัมพันธภาพของความตั้งใจและความจริง จะได้เพียงพอขึ้นระหว่างครูและนักเรียน จะต้องมีความไว้วางใจและความเคารพกันและกัน ซึ่งเติบโตออกมาจากประสบการณ์ที่ว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเพื่อนที่แท้จริงในการเรียนรู้ และยังหมายถึงการมีจิตสำนึกที่แหลมคมและความไวในการรู้สึกต่อสภาพแวดล้อมของสถาบันของโรงเรียนหรือของศูนย์การเรียนรู้ หมายถึงการตื่นตัวในฐานะครูและผู้บริหารต่อเครือข่ายที่ซับซ้อน และหลายครั้งมีความแยบยลมากของกฎเกณฑ์ ความคาดหวัง ความประพฤติกและความสัมพันธ์ที่สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้

คำยกย่อง ความเคารพ และการบริการควรจะเป็นคุณลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีไม่เพียงแต่ในระหว่างครูกับนักเรียนเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงสมาชิกของหมู่คณะ โรงเรียนทั้งหมดด้วย ในแง่ของอุดมคติโรงเรียนควรเป็นสถานที่ที่ทุกคนได้รับความเชื่อถือ เกียรติ ความเอาใจใส่ที่พรสวรรค์ตามธรรมชาติ และความสามารถสร้างสรรค์ของบุคคลได้รับการยอมรับและยกย่อง เป็นที่ที่ งานและความสำเร็จของบุคคลได้รับการเห็นคุณค่า เป็นที่ที่ทุกคนได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมและเที่ยงตรง เป็นที่ที่มีการเสียสละเพื่อคนยากจนขัดสนในแง่เศรษฐกิจเพื่อผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคมและผู้ด้อยโอกาสในการศึกษา เป็นที่ที่เราแต่ละคนพบกับการทำหาย การสนับสนุน และการคำจูน เป็นที่ที่จำเป็นเพื่อบรรลุถึงการพัฒนาศักยภาพสูงสุดเพื่อความเป็นเลิศ เป็นที่ที่ช่วยเหลือกันและทำงานด้วยกันด้วยความกระตือรือร้น โดยพยายามที่จะบั่นแ่่งอุดมการณ์ที่เรามีสำหรับนักเรียน และเราเองอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ด้วยคำพูดและการกระทำ

ครู เช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่นของหมู่คณะ โรงเรียน จึงควรคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

1) บริบทจริงของชีวิตของนักเรียน ซึ่งรวมถึงแต่ครอบครัว เพื่อนร่วมวัย สถานการณ์ทางสังคม สถาบันการศึกษาเอง การเมือง เศรษฐกิจ บรรยากาศทางวัฒนธรรม

สถานการณ์ของศาสนา สื่อมวลชน ดนตรี และความเป็นจริงอื่น ทั้งหมดนี้มีผลกระทบต่อนักเรียนไม่ในทางทางดีก็ทางร้ายเป็นครั้งคราว ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมนักเรียนให้ไตร่ตรองปัจจัยสภาพแวดล้อมที่พวกเขาประสบอยู่และควรมีผลต่อทัศนคติ การตัดสินใจ และการเลือกของพวกเขาอย่างไร สิ่งนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษ เมื่อนักเรียนกำลังพิจารณาในปัญหาที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่รุนแรงในพวกเขา

2) บริบททางเศรษฐกิจ-สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นขอบเขตซึ่งนักเรียนคนหนึ่งเจริญเติบโต สามารถมีผลกระทบต่อการศึกษาของเขาหรือเธอในฐานะเป็นบุคคลเพื่อผู้อื่น อาทิเช่น วัฒนธรรมของความยากจนขัดสนรุนแรง มักจะมีผลกระทบในทางลบต่อความคาดหวังของนักเรียนในแง่ของความสำเร็จในการศึกษา ระบบการเมืองที่กดขี่จะไม่เอื้ออำนวยต่อการสอบถาม แต่จะเอื้อต่ออุดมการณ์ที่กำลังถือปฏิบัติอยู่ ปัจจัยเหล่านี้ และอื่นๆอีกจำนวนมากสามารถจำกัดอิสรภาพ ซึ่งหลักการสอนแบบเยสุอิตต้องการบรรลุถึง

3) สภาพแวดล้อมทางสถาบันของโรงเรียน คือองค์ประกอบซับซ้อนและเครือข่ายที่บ่งชี้ครั้งก่อนข้างแบบยลของกฎเกณฑ์ ความคาดหวัง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ต่างๆซึ่งสร้างบรรยากาศของชีวิตในโรงเรียน การวิจัยโครงการหนึ่งได้ทำให้เห็นความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางบวกของโรงเรียนในอดีต การปรับปรุงการศึกษาด้านศาสนา และคุณค่า มักถูกมองว่าจะต้องหาจากการพัฒนาหลักสูตรใหม่ การใช้เครื่องมือสื่อสารและหนังสือตำราเรียนที่เหมาะสม พัฒนาการในแนวทางเหล่านี้ได้บรรลุผลในระดับหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่จะบรรลุเป้าหมายได้ต่ำกว่าที่คาดหวังไว้มาก ผลการวิจัยเสนอว่า บรรยากาศของโรงเรียนอาจเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จำเป็นก่อนที่การศึกษาเพื่อคุณค่าจะเริ่มต้นเสียอีก และจะต้องให้ความเอาใจใส่ให้มากกว่ากับบรรยากาศโรงเรียน ซึ่งการพัฒนาด้านจริยธรรมและการฝึกอบรมทางศาสนาของวัยรุ่นจะเกิดขึ้นในทางรูปธรรม ความเอาใจใส่ต่อการเรียนรู้ คุณภาพ ความวางใจ ความเคารพผู้อื่น แม้เมื่อมีความแตกต่างของความคิดเห็น การเอาใจใส่ การให้อภัยและการแสดงออกอีกบางประการที่ชัดเจนของความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ให้คุณสมบัติจำเพาะแก่สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ที่ช่วยกำจัดการเจริญเติบโตในแง่ของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ โรงเรียนคาทอลิกจะต้องเป็นหมุ่คณะของความเชื่อของผู้เรียน ในที่ซึ่งความสัมพันธ์ส่วนตัวที่แท้จริงระหว่างครูและนักเรียน จะเจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ หากไม่มีความสัมพันธ์ดังกล่าว แรงพลังส่วนใหญ่ที่ใช้ในการให้การศึกษาของเราจะสูญเปล่า เพื่อสร้างความสัมพันธ์แท้จริงของความวางใจและมิตรภาพระหว่างครูและนักเรียน สิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้คือสภาพเงื่อนไขที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบ เพื่อการเติบโตสู่ความรู้สึกมีพันธะต่อคุณค่า ดังนั้น การเอาใจใส่ต่อนักเรียนเป็นการส่วนตัว นั่นคือความรักที่แท้จริง และความเอาใจใส่ต่อนักเรียนแต่ละคนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดรูปแบบการสอนแบบเยสุอิตที่ได้เสนอไว้

4) แนวคิดใดก็ตามที่นักเรียนเรียนรู้มาก่อน นักเรียนจะนำมากับตัวเอง เมื่อเริ่มกระบวนการเรียนรู้ ทักษะของพวกเขาและการยังรู้ที่มี ซึ่งพวกเขาอาจเรียนรู้มาจากการเรียนก่อนหน้าหรือเก็บได้มาโดยธรรมชาติ (เรียนแบบครูพักลักจำ) หรือจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม เช่นเดียวกับ ความรู้สึก เจตคติและคุณค่าเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่จะต้องศึกษา ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของบริบทที่แท้จริงสำหรับการเรียนรู้ทั้งสิ้น

2. **ประสบการณ์** สำหรับการศึกษาแบบเยสุอิต หมายถึง “การลิ้มรสบางสิ่งเป็นการภายใน” ก่อนอื่นหมด สิ่งนี้หมายถึงการเรียนรู้ข้อเท็จจริง ความคิด หลักการ สิ่งนี้เรียกร่องคนหนึ่งให้พิศุจน์ดูนัยและความหมายของถ้อยคำและเหตุการณ์ เพื่อวิเคราะห์ และประเมินความคิด เพื่อคิดหาเหตุผล อาศัยการเข้าใจอย่างแม่นยำถึงสิ่งที่กำลังถูกนำมาพิจารณาเท่านั้น ที่ทำให้คนหนึ่งสามารถดำเนินการประเมินคุณค่าความหมายของมันได้อย่างถูกต้องต่อไป แต่ประสบการณ์สำหรับการศึกษาเยสุอิตยังมีความหมายครอบคลุมมากกว่าความเข้าใจทางปัญญา นักบุญอิกญาซีโอเร่กล่าวว่า บุคคลแบบองค์รวมไม่ใช่ว่าจะจะเป็นความคิด หัวใจและจิตใจ ควรจะเข้าร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ เขาส่งเสริมการใช้จินตนาการและความรู้สึก เช่นเดียวกับความคิดในขั้นตอนของประสบการณ์ ดังนั้นมิติของความรู้สึกและความรู้ของบุคคลจึงเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะปราศจากความรู้สึกภายในรวมกับการเข้าใจทางปัญญา การเรียนรู้จะไม่ผลักดันบุคคลให้ก้าวต่อไปยังการกระทำ เพราะไม่ว่าจะจะเป็นประสบการณ์ใด นักเรียนจะมองดูข้อมูลดังกล่าวด้วยปัญญา โดยการถาม การจินตนาการ การสำรวจองค์ประกอบและความสัมพันธ์ นักเรียนจะรวบรวม และจัดระบบข้อมูลนี้เป็นองค์รวม หรือสมมติฐานเพื่อตอบคำถามที่ว่า “มันคืออะไร?” “มันเหมือนกับอะไรบางอย่างที่ฉันรู้แล้วหรือไม่?” “มันทำงานอย่างไร?” และแม้ว่าจะไม่มีการเลือกอย่างจงใจ แต่ก็มียุทธศาสตร์ด้านอารมณ์ที่ตามมา อย่างเช่น “ฉันชอบสิ่งนี้” “ฉันรู้สึกถูกคุกคามด้วยสิ่งนี้” “ฉันไม่เคยทำอะไรแบบนี้ได้ดีเลย” “มันน่าสนใจ” “เมื่อจ้ง”

ตอนต้นบทเรียนใหม่ ครูมักจะมองเห็นว่า “ความรู้สึกของนักเรียนสามารถผลักดันพวกเขาให้เติบโตขึ้นได้อย่างไร เพราะมีอยู่น้อยครั้งมากที่นักเรียนจะได้รับประสบการณ์กับสิ่งใหม่ในการศึกษา โดยไม่อิงสิ่งนั้นกับสิ่งที่เขาหรือเธอได้รู้มาแล้ว ข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ความคิด ทักษะ ทฤษฎีต่าง ๆ บ่อยครั้งเสนอการทำทลายแก่สิ่งที่นักเรียนเข้าใจอยู่ ในขณะที่นั่นที่เรียกร่องให้เติบโตหมายถึงความเข้าใจอย่างสมบูรณ์มากกว่า ซึ่งอาจจะปรับหรือเปลี่ยนสิ่งที่ได้เคยรู้จักมาก่อนว่าเป็นความรู้ที่เหมาะสม การเปรียบเทียบความรู้ใหม่กับสิ่งที่คนหนึ่งได้เรียนรู้แล้ว ไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการท่องจำ หรือการซึมซับรับเอามาของข้อมูลเพิ่มเติม โดยเฉพาะถ้าสิ่งนั้นไม่เข้ากับสิ่งที่คนหนึ่งรู้ทุกประการ มันรบกวนผู้เรียนเมื่อรู้ว่าเขาไม่ได้เข้าใจอย่างสมบูรณ์ มันผลักดันนักเรียนให้ค้นหาต่อไปเพื่อทำความเข้าใจ วิเคราะห์ เปรียบเทียบความแตกต่าง สังเคราะห์ ประเมิน คือกิจกรรม

ทางปัญญา และ/หรือทางทักษะ ความคล่องตัวทุกอย่างซึ่งนักเรียนได้รับการกระตุ้นให้พร้อมที่จะจับเอาความเป็นจริงอย่างสมบูรณ์มากกว่า

ประสบการณ์ของมนุษย์อาจเป็นทั้งประสบการณ์โดยตรงหรือโดยทางผู้อื่น

3. การไตร่ตรอง ตลอดชีวิตของนักบุญอิกญาซีโอ ท่านรู้ตัวดีว่าท่านต้องอยู่ภายใต้การช่วย การเชื่อเชียว ทางเลือกต่าง ๆ กันจำนวนมาก ซึ่งบ่อยครั้งก็มีความขัดแย้งกันเอง ความพยายามมากที่สุดของท่านคือการค้นพบว่า อะไรคือสิ่งที่ผลักดันท่านในแต่ละเหตุการณ์ แรงขับซึ่งนำท่านไปสู่สิ่งที่ดีหรือซึ่งโน้มเอียงท่านให้ไปสู่ความชั่ว ความปรารถนาที่จะรับใช้ผู้อื่น หรือความสันโดษเพื่อการยืนยันตนเองอย่างเห็นแก่ตัว ท่านกลับเป็นผู้ชำนาญด้านการวินิจฉัย จนกระทั่งว่าทราบเท่าถึงทุกวันนี้ ท่านยังคงเป็นเช่นนั้น เพราะท่านประสบความสำเร็จในการแยกแยะความแตกต่างนี้ สำหรับท่าน “การวินิจฉัย” (discernment) คือการให้ความกระจ่างกับแรงจูงใจภายในเหตุผลเบื้องหลังการตัดสินใจ เพื่อหาสาเหตุและผลตามของสิ่งที่ท่านประสบ นำมาซึ่งทางเลือกทั้งหลายที่เป็นไปได้ และประเมินทางเลือกเหล่านั้นในแสงสว่างของสิ่งที่น่าจะเป็นผลตามเพื่อค้นหาสิ่งที่ดีที่สุดในปัจจุบันเป้าหมายที่ประสงค์ เพื่อเป็นคนอิสระที่รู้จักแสวงหาพบและปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเจ้าในแต่ละสถานการณ์

ในระดับนี้ของการไตร่ตรอง ความจำ ความเข้าใจ จินตนาการ และความรู้สึกถูกนำมาใช้ เพื่อจัดความหมายและคุณค่าสำคัญของสิ่งที่ได้รับการศึกษา เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ของมันในแง่มุมอื่น ๆ ของความรู้และกิจกรรมของมนุษย์ และเพื่อประเมินคุณค่าของผลตามในการค้นหาอย่างต่อเนื่องสำหรับความจริงและอิสรภาพ การไตร่ตรองนี้เป็นกระบวนการฝึกสร้างตัวเอง และกระบวนการปลดปล่อย มันสร้างมโนธรรมของผู้เรียนรู้(ความเชื่อถือ คุณค่า ท่าที และวิธีการคิดของพวกเขา ในแบบที่พวกเขาได้รับการนำไป เคลื่อนไป เหนือการรู้ เพื่อสามารถเริ่มการกระทำ

เราใช้คำว่าไตร่ตรอง(Reflection) เพื่อหมายถึงการพิจารณาด้วยความคิดถึงสาระ ประสบการณ์ ความคิด จุดประสงค์หรือปฏิกิริยาฉับพลัน เพื่อจับความหมายของมันได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการไตร่ตรองจึงเป็นกระบวนการ “โดยผ่านทาง” ซึ่งมีความหมายจะโผล่ขึ้นจากประสบการณ์ของมนุษย์ หรือเรียนรู้โดยอาศัยการไตร่ตรองโดยผ่านทางประสบการณ์

ปัญหาสำคัญสำหรับครูคนหนึ่งในขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้ คือการตั้งคำถามซึ่งจะขยายความตระหนักของนักเรียนออกไป และผลักดันพวกเขาให้หันมาพิจารณาทัศนะของผู้อื่น โดยเฉพาะของคนจน สิ่งที่มีเกิดขึ้นข้อหนึ่งคือ สำหรับครูคือ การบังคับทัศนะของตนแก่นักเรียน ถ้าสิ่งนั้นเกิดขึ้น การเสี่ยงต่อการชี้แนะหรือการใส่ความคิดเข้าไปในผู้อื่น (ซึ่งไม่ใช่แนวทางการศึกษาเยสุอิตอย่างสิ้นเชิง) จะมีความเป็นไปได้สูงและครูควรหลีกเลี่ยงสิ่งใดก็ตาม ที่จะเสี่ยงให้ตกในการกระทำนี้ แต่ปัญหายังคงเป็นการเปิดความรู้สึกของนักเรียนต่อผลตามของสิ่งที่พวกเขา

เรียนรู้ต่อมนุษย์ในแบบที่ว่า มันผ่านเหนือจากประสบการณ์ก่อนของพวกเขา ดังนั้น ควรเป็นสาเหตุให้พวกเขาเจริญเติบโตสู่ความเป็นเลิศของการเป็นมนุษย์

ในฐานะของผู้ให้การศึกษา เราเน้นย้ำว่าทั้งหมดนี้จะต้องทำไปด้วยความเคารพต่ออิสรภาพของนักเรียน มันเป็นไปได้แม้กระทั่งว่า หลังจากกระบวนการไตร่ตรอง นักเรียนอาจตัดสินใจที่จะกระทำอย่างเห็นแก่ตัวต่อไป เราขอรับว่ามันเป็นไปได้ที่ เพราะปัจจัยด้านพัฒนาการต่างๆ การขาดความมั่นใจหรือเหตุการณ์อื่นๆที่กำลังมีผลกระทบต่อชีวิตนักเรียน เขาหรือเธออาจจะไม่สามารถเจริญเติบโตในทิศทางของการเป็นผู้ที่มองความดีของผู้อื่นเป็นหลัก หรือในทิศทางของความยุติธรรมหรือทำนองเดียวกันได้ทันที แม้กระนั้นเราจะต้องเคารพอิสรภาพส่วนบุคคลที่จะปฏิเสธการเจริญเติบโต เราเป็นผู้หว่านเมล็ดพันธุ์ และด้วยการจัดการของพระเจ้า (เบื้องบน) เมล็ดพันธุ์อาจจะงอกขึ้นพร้อมกับเวลาที่ผ่านไป

การไตร่ตรองตามที่วาดไว้สามารถและควรขยายออก เมื่อเห็นว่าเหมาะสมที่จะทำให้นักเรียนและครูได้แบ่งปันการไตร่ตรองของพวกเขา และดังนั้นจึงมีโอกาที่จะเจริญเติบโตพร้อมกัน การไตร่ตรองร่วมกันสามารถเสริม ทำหาย ส่งเสริมการพิจารณาทบทวน และที่สุดให้หลักประกันมากกว่าว่าการกระทำจะเกิดขึ้น (ส่วนตัวหรือเป็นองค์กร) จะมีความกว้าง และสอดคล้องมากกว่ากับสิ่งที่มีความหมายสำหรับบุคคลเพื่อผู้อื่น

คำว่าประสบการณ์และการไตร่ตรอง มีวัตถุประสงค์ที่จะใช้เพื่อบรรยายหรือส่งเสริมการสอนซึ่งคำนึงถึงแต่ละบุคคล และผู้เรียนรู้มีการดำเนินการด้วยตนเอง และซึ่งมีเป้าหมายไม่เพียงแต่การซึมซับเนื้อหาของวิชา แต่ยังเป็นการพัฒนาบุคคลอีกด้วย กล่าวคือเป็นวิธีสร้างประสบการณ์และการไตร่ตรอง ซึ่งนำนักเรียนไม่เพียงแต่ให้ลงลึกในวิชาเท่านั้น แต่ยังให้แสวงหาความหมายในชีวิต และในการทำการเลือกส่วนตัว (การกระทำ) ตามโลกทัศน์ที่ครอบคลุม และกว้างมากกว่า ในอีกด้านหนึ่งเราทราบว่ ประสบการณ์และการไตร่ตรองไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ที่แยกจากกัน เป็นไปไม่ได้ที่จะมีประสบการณ์โดยไม่มี การไตร่ตรองด้วยระดับหนึ่ง และการไตร่ตรองทุกอย่างจะมีพร้อมกับประสบการณ์ทางปัญญาหรืออารมณ์ด้วยเสมอ มีการหยั่งรู้ และความสว่างที่เกิดขึ้น มีโลกทัศน์ของตัวเองและผู้อื่น

4. การกระทำ สำหรับการศึกษาแบบเยซูอิต สิ่งที่เป็นเครื่องทดสอบความรักคือสิ่งที่คนหนึ่งกระทำ ไม่ใช่สิ่งที่เขาพูดกล่าว “ความรักแสดงออกในการกระทำ ไม่ใช่คำพูด” แรงส่งของการฝึกจิตคือ การที่ทำให้ผู้ฝึกถึงน้ำพระทัยของพระเจ้า และทำตามพระประสงค์อย่างอิสระ ดังนั้น สิ่งที่ต้องห่วงใยอย่างมากกับการฝึกอบรมทำทีของนักเรียนคือ คุณค่าของอุดมการณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้พวกเขาสามารถทำการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าจะต้องทำอะไร และสิ่งที่เราต้องการอย่างยิ่ง คือการสร้างเด็กหนุ่มสาวที่สามารถและจะมีส่วนทำงาน เพื่อความดีของสังคม เป็นการเคารพอิสรภาพของมนุษย์ (การตัดสินใจ) และการยอมรับต่อข้อผูกมัดต่ออำนาจ

เบื้องบน หรือการรับใช้พระเจ้าและเพื่อนพี่น้องชายหญิงให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ ด้วยความรับผิดชอบ และเห็นคุณค่าของการอุทิศตนเพื่อผู้อื่นหรือการรับใช้สังคม

5. การประเมินผล เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน ในแง่ของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของเขาเป็นครั้งคราว การทดสอบสั้นๆประจำวัน การทดสอบประจำสัปดาห์หรือประจำเดือน และการสอบประจำภาค เป็นเครื่องมือที่คุ้นเคยกันดีเพื่อประเมินระดับการเรียนรู้และความชำนาญที่เกิดขึ้น การทดสอบเป็นระยะทำให้ครูและนักเรียนตื่นตัวทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตของปัญญา และทำให้เห็นช่องว่างซึ่งจะต้องทำงานมากกว่า เพื่อให้ชำนาญ รูปแบบนี้ของผลสะท้อนกลับสามารถปลุกครูให้ตื่นตัวรู้เห็นความต้องการที่เป็นไปได้ สำหรับการใช่วิธีการอื่นของการสอนและเป็นโอกาสพิเศษที่จะให้กำลังใจ และคำแนะนำส่วนตัว เพื่อการปรับปรุงการเรียนสำหรับนักเรียนแต่ละคน ตัวอย่างเช่น การทบทวนนิสัยการเรียน

การเจริญเติบโตที่สมดุลของนักเรียนในฐานะเป็นบุคคลเพื่อผู้อื่น การประเมินการเจริญเติบโตของนักเรียนเป็นระยะในแง่ของท่าทีของการจัดอันดับสิ่งๆมาเป็นอันดับแรก และการกระทำที่สอดคล้องกับการเป็นบุคคลเพื่อผู้อื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญ การประเมินที่ครบทุกด้าน บางทีอาจไม่เกิดขึ้นบ่อยครั้งเท่ากับการทดสอบทางวิชาการ แต่มันจำเป็นต้องวางแผนไว้เป็นระยะอย่างน้อยภาคเรียนละหนึ่งครั้ง ครูผู้รู้จักสังเกตจะเห็นตัวชี้บอกการเจริญเติบโต หรือการหยุดการเจริญเติบโตได้จากการสนทนาในห้องเรียน ความใจกว้างของนักเรียนในการสนองต่อความต้องการของส่วนรวมได้บ่อยครั้งมากกว่า

มีหลายวิธีซึ่งสามารถนำมาใช้ประเมินการเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ของมนุษย์ แต่ทุกทางจะต้องคำนึงถึงอายุ พรสวรรค์ และระดับพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน ในที่นี้ ความสัมพันธ์ของความไว้วางใจและความเคารพต่อกันและกันระหว่างนักเรียนกับครู เป็นตัวสร้างบรรยากาศสำหรับบุคคลถึงการเติบโต แนวทางการสอนที่มีประโยชน์รวมถึงการแนะนำที่ชาญฉลาด การทบทวนบันทึกประจำวันของนักเรียน การประเมินตัวเองของนักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการเติบโตของบุคคล เช่นเดียวกับการทบทวนกิจกรรมในเวลาว่าง และการบริการอาสาสมัคร เพื่อผู้อื่น ซึ่งจะเป็ช่วงเวลาพิเศษที่ครูจะแสดงความยินดี และให้กำลังใจแก่นักเรียนสำหรับความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น และเป็นโอกาสดีเช่นกันที่จะกระตุ้นการไตร่ตรองเพิ่มเติมในแสงสว่างของจุดบอดหรือช่องว่างในทัศนคติของนักเรียน ครูสามารถกระตุ้นให้นักเรียนกลับไปพิจารณาใหม่ โดยการตั้งคำถามที่รอบคอบ เสนอแนวการมองเพิ่มเติม จัดหาข้อมูลที่เป็นเพิ่ม และเสนอแนวทาง เพื่อมองสาระจากอีกมุมมองอื่น ๆ

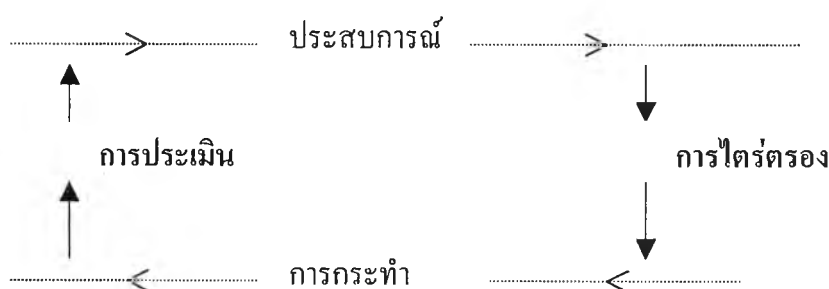
เมื่อเวลาผ่านไป ท่าทีของนักเรียน การจัดอันดับสิ่งๆสำคัญ การตัดสินใจของนักเรียนอาจถูกนำมาสำรวจใหม่ในแสงสว่างของประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงบริบทของเขาหรือเธอ ปัญหาจากพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม และอื่น ๆ การถามคำถามของครู

ด้วยความอ่อนโยนอาจชี้ให้เห็นความจำเป็นต้องตัดสินใจ หรือรับข้อผูกมัดที่เหมาะสมมากกว่าที่เป็นอยู่ ความรู้สึกถึงความจำเป็นใหม่ที่จะเติบโต จะช่วยส่งผู้เรียนอีกครั้งหนึ่งให้กลับสู่วัฏจักรของรูปแบบการเรียนรู้แบบเฮลลูอิด

— กระบวนการสอนแบบเฮลลูอิด

วิธีดำเนินการสอนแบบเฮลลูอิด เป็นกระบวนการดำเนินการต่อเนื่อง ที่มีประสิทธิผลสำหรับการเรียนรู้และเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดการเปิดรับการเจริญเติบโตตลอดชีวิต

แผนภาพที่ 4 : แสดงภาพของกระบวนการสอนแบบเฮลลูอิด

การทำซ้ำเป็นกลวิธีตามรูปแบบการสอนเฮลลูอิดที่นักบุญอิกญาซีโอนำมาใช้ เป็นวิธีพัฒนาในแนวทางที่สามารถช่วยในการเจริญเติบโตของนักเรียน คือเป็นวิธีการที่

- จะค่อยๆ เรียนรู้แยกแยะและรู้จักเลือกเมื่อต้องเลือกประสบการณ์
- จะสามารถดึงความสมบูรณ์ และความอุดมจากการไตร่ตรองถึงประสบการณ์

เหล่านั้น

— และจะกลับเป็นผู้มีแรงจูงใจในตัวเองด้วยความดีของตัวเองและความเป็นมนุษย์ เพื่อทำการเลือกที่รู้ตัวและรับผิดชอบ

นอกนั้นและเป็นข้อสำคัญคือ การใช้รูปแบบการสอนเฮลลูอิด

ด้วยความคงเส้นคงวาสามารถยังผลให้เกิดการเรียนรู้นิสัยที่ยาวนานไปตลอดชีวิตของการเรียนรู้ ซึ่งส่งเสริมให้รู้จักเอาใจใส่ต่อประสบการณ์ ความเข้าใจจากการไตร่ตรองที่ผ่านพ้น ผลประโยชน์ของตนเองและมาตรการเพื่อตัดสินใจการกระทำที่มีความรับผิดชอบ ผลทางด้านกรอบมดั่งกล่าวเป็นคุณลักษณะของศิษย์เก่าของคณะเฮลลูอิดในคณะสมัยแรก และจะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีพลเมืองที่รับผิดชอบต่อในศตวรรษใหม่นี้มากยิ่งขึ้น

รูปแบบและแนวทางการสอนคาทอลิกแบบอื่นๆ

นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบการสอนของนักการศึกษา และคณะนักบวชที่เป็นผู้มีประสบการณ์ เชี่ยวชาญในการเรียนการสอนอื่นๆ ดังนี้

1. กระบวนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ซาเลเซียน หรือระบบป้องกันของคุณพ่อบอสโก (The Preventive System)

ในการอบรมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และเป็นศาสนิกชนที่ดีของแต่ละศาสนานั้น คุณพ่อบอสโก ซึ่งเป็นผู้ตั้งคณะซาเลเซียน ท่าน ได้ให้แนวทางหรือจิตตารมณ์ในการอบรมเยาวชน ซึ่งตั้งอยู่บนหลัก 3 ประการ ดังนี้

1.1. เหตุผล หมายถึง ผู้สั่งสอนหรือผู้อบรมต้องไม่ใช้อำนาจ อารมณ์ หรือความรุนแรงในการอบรมเยาวชน แต่ใช้เหตุผล ความรักและความเข้าใจในการชี้แนะ และสั่งสอนพวกเขา โดยให้พวกเขาอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ และให้โอกาสปรับปรุงตนเองเสียใหม่

1.2. ศาสนา หมายถึง การอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีจิตเปี่ยมด้วยคุณธรรม และจริยธรรมดังเช่น ความรัก ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม เพราะถ้าเยาวชนมีจิตใจเปี่ยมล้นไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว เขาจะเป็นบุคคลที่ครบครัน และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

1.3. ความรักใจดี หมายถึง การที่สั่งสอน หรือผู้อบรมต้องมีความสนใจเอาใจใส่บรรดาเด็ก ๆ เป็นพิเศษ คอยคิดตามช่วยเหลือ และชี้แนะพวกเขาเหมือนดังเป็นบิดามารดา พี่ และเพื่อน ความรักใจดีนี้แสดงออกโดยการดูแล และอยู่กับพวกเขา ๆ ตลอดเวลา เพื่อป้องกันไม่ให้มีภัยเกิดขึ้นกับเยาวชนทั้งกายและจิตใจ

2. การจัดการศึกษาของคณะภราดาเซนต์คาเบรียล

เป้าหมายการศึกษาของคณะภราดาเซนต์คาเบรียล มีดังนี้

2.1. เพื่อปลูกความสำนึกว่า มนุษย์และสิ่งสร้างทั้งหมด เป็นส่วนหนึ่งของพระสัจธรรมอันสูงส่ง ศักดิ์สิทธิ์ และบริสุทธิ์

2.2. เพื่อยกย่องความหมายของชีวิตมนุษย์อันจะพัฒนาศักยภาพแห่งปัจเจกชนในทุกมิติถึงขีดสุดอย่างสมบูรณ์ให้เป็นสมาชิกที่รู้จักรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนี้ เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว การศึกษาเซนต์คาเบรียลจึงเน้น

ก) การมีอิสรภาพในการเติบโตจากภายใน มีสติพร้อมทั้งพลังฝ่ายจิตสูงและมั่นคง สามารถเลือกและระบุดิประจำใจ พร้อมกับยึดมั่นในอุดมการณ์ โดยอาศัยการเจริญ

สมาธิภาวนา และกระบวนการไตร่ตรอง

ข) การใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเขาวนปัญญาจนแตกฉานเกิดวิจารณ์ญาณ รู้จักวิเคราะห์และประเมินค่า ทั้งนี้โดยอาศัยการฝึกฝนด้านเทคโนโลยี การอบรมทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ รู้เท่าทัน และสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อสารมวลชน

ค) การพัฒนาหล่อหลอมจินตนาการ อารมณ์ และ ความคิดที่สร้างสรรค์ โดยผนวกกิจกรรมเสริมหลักสูตร ให้ผู้เรียนรู้จักซาบซึ้งวรรณกรรม สุนทรียภาพ การดนตรี และศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ

ง) การพัฒนาร่างกายและจิตใจด้วยการกีฬา รักษาสุขภาพอนามัยตามหลักสุขศึกษา และพลศึกษา อบรมให้รู้จักรู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัยและเสียสละแบ่งปัน เพื่อความก้าวหน้าของหมู่คณะ

2.3. เพื่อรักษาคุณภาพในการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านทฤษฎี และปฏิบัติ ตามครรลองแห่งการเจริญเติบโตของแต่ละคน เพื่อจะได้รู้จักทั้งรับและให้ รู้จักรัก เคารพ และรับใช้ สังคมตามระดับที่ตนสังกัด จะได้มีจิตใจกว้าง มีมนุษยสัมพันธ์ มีความเป็นสากล สามารถเคารพ และเห็นคุณค่าของคนทุกเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม จะได้เป็นสุภาพชนที่มีจรรยาบรรณเป็นที่ยอมรับ สามารถเจริญชีวิตกับเพื่อนมนุษย์ได้อย่างดี

2.4. เพื่อให้ผู้ร่วมงานอยู่ในบรรยากาศแห่งศาสนาและศีลธรรมอันดีงาม จึงสร้างสรรค์บรรยากาศ โอกาส และประสบการณ์แห่งศรัทธาควบคู่ไปกับการพัฒนาสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ และสุขภาพทั้งจิตและกาย อันเอื้อต่อการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งศรัทธา ในศาสนาและศีลธรรมตามลำดับขั้นตอน โดยไม่มีการขัดเคืองหรือบังคับ

2.5. เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการในบริบทแห่งความเป็นมนุษย์ และความเป็นปัจเจก พร้อมกับคุณภาพชีวิตทั้งในชีวิตนี้และชีวิตนิรันดร โดยอาศัยความรู้ซาบซึ้งใน วัฒนธรรมของชาติและความศรัทธาต่อศาสนาของตน สำนึกในหน้าที่ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ที่รับรู้สัญญาณแห่งกาลเวลา และการประยุกต์ใช้ศาสตร์และศิลป์ในทุกแขนง ทั้งนี้โดยพยายามให้ บุคคล และสังคมประสานประโยชน์กลมกลืนกันอย่างมีประสิทธิภาพ จะได้ก้าวกระโดดการพัฒนา ตามเป้าหมายข้างต้น ได้อย่างยั่งยืน

3. การจัดการศึกษาของคณะภคินีอูร์สุลิน

3.1. การศึกษาอูร์สุลินมีเป้าหมายที่การอบรมคนทั้งครบ ดังนี้

3.1.1. ปรัชญาการศึกษา คือ
 อบรมเสริมคนให้ครบ
 ประสพธรรมอันสูงส่ง
 ปัญญาแตกฉานมั่นคง
 เสริมส่งเป็นคน-จนสมบูรณ์

3.1.2. ศักดิ์ศรีของมนุษย์
 พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างมนุษย์ตามพระฉายาของพระองค์
 ดังนั้น มนุษย์ทุกคนและแต่ละคนมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีในความเป็นผู้ที่พระเจ้าทรงสร้าง ทรงรัก
 และประทานชีวิต การศึกษาอูรูสุลินสะท้อนคุณค่าอันสูงส่งยิ่งนี้ ด้วยการให้ความสำคัญ เคารพใน
 ศักดิ์ศรี รัก และเอาใจใส่ในนักเรียน

3.1.3. ศักดิ์ศรีของสตรี
 บรรดานักเรียนของอูรูสุลินในประเทศไทยล้วนเป็นสตรี
 ศักดิ์ศรีของความเป็นหญิง เป็นสิ่งที่พึงปลูกฝังให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจ และมีความเคารพใน
 เกียรติศักดิ์ ทั้งของตนเองและของบรรดาผู้เป็นสตรีทั้งมวลในโลกนี้ ยังมีสตรีอยู่เป็นจำนวนมากที่
 ถูกกดขี่ข่มเหงและเป็นทาสของสังคม

3.1.4. กุลสตรีไทย
 กิริยามารยาทที่งดงามเยี่ยงกุลสตรีไทย เป็นสิ่งที่ฝึกอบรมใน
 โรงเรียนอูรูสุลินในประเทศไทย แม้ความรู้อันเป็นวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ที่ศึกษาเล่าเรียน
 เป็นสากล แต่ความเป็นกุลสตรีไทยที่เพียบพร้อมด้วยความอ่อนน้อม ถ่อมตน นุ่มนวลในกิริยา และ
 วาจา นับเป็นคุณสมบัติอันประเสริฐที่พึงฝึกอบรมด้วยความภาคภูมิใจ

3.1.5. คุณธรรมที่ปลูกฝัง
 การเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง เรียบร้อย ซื่อสัตย์สุจริต
 ตรงต่อเวลา อุดม รู้จักรักษาความสะอาด ล้วนเป็นคุณลักษณะที่พึงได้รับการปลูกฝัง ทั้งนี้ เพราะ
 คุณธรรมเหล่านี้นำไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัว และอิสรภาพที่แท้จริงจากกิเลสต่าง ๆ อันจะทำให้
 สามารถรับใช้ผู้อื่นได้

3.1.6. ความเป็นเลิศทางวิชาการ
 การศึกษาอูรูสุลินเป็นการให้ความรู้คู่คุณธรรม ผู้ให้การ
 ศึกษาในโรงเรียนอูรูสุลินคำนึงถึงภารกิจส่งเสริมความเจริญงอกงามทางสติปัญญาของนักเรียน ซึ่ง
 พระผู้เป็นเจ้าได้ประทานศักยภาพในการแสวงหาและเรียนรู้ความจริงต่างๆ ในสิ่งสร้างของ

พระองค์แก่มนุษย์ ดังนั้น จะละเอียดเสียมิได้ที่จะให้ความรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ โดยมีความเป็นเลิศทางวิชาการเป็นเป้าหมายในการให้การศึกษา

3.1.7. ความรู้คู่คุณธรรม

ความรู้ที่นักเรียนในโรงเรียนอัสสุลินได้รับ จะต้องควบคู่ไปกับคุณธรรมเสมอ ทุกสิ่งที่เป็นความจริงและความรู้ย่อมเผยแสดงให้มนุษย์รู้จักพระเจ้ามากขึ้น เพราะพระองค์ทรงเป็นองค์แห่งสัจธรรม ดังนั้น การส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ และมีความรู้อย่างถูกต้อง ย่อมเป็นภารกิจที่บรรดาผู้ให้การอบรมในโรงเรียนอัสสุลินพึงตระหนักในความสำคัญ

3.2. คุณลักษณะที่พึงปลูกฝังในศิษย์อัสสุลิน

3.2.1. การอุทิศตนรับใช้ (SERVIAM) เป็นคติพจน์ประจำใจของชาวอัสสุลิน เป็นคติยึดมั่นซึ่งจะฝังลึกในจิตใจได้ดี ด้วยการปฏิบัติได้ตามสภาพอย่างเหมาะสมกับวัย ดังนั้น ผู้มีส่วนร่วมในการให้การศึกษาในโรงเรียนอัสสุลินทุกคน พึงมีสำนึกถึงหัวใจของการศึกษาอัสสุลินข้อนี้ และพยายามทุกวิถีทางที่จะช่วยให้จิตตารมณ์นี้เด่นชัดในบรรดาศิษย์อัสสุลินทุกคน

3.2.2. ความพร้อมในการรับใช้ คุณธรรมต่าง ๆ อันนำไปสู่จิตตารมณ์แห่งการอุทิศตนรับใช้ คือ ความมีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ และกล้าที่จะกระทำในสิ่งที่เห็นว่าถูกต้อง ยึดมั่นในความดีงาม แฝงอยู่ในความสุภาพอ่อนน้อม พร้อมที่จะช่วยเหลือมีจิตใจที่มั่นคงแน่วแน่ มีความสำนึกในความยุติธรรม

3.2.3. พัฒนาความเชื่อและความศรัทธาผู้เป็นศิษย์อัสสุลินพึงได้รับการพัฒนาให้ประพฤติปฏิบัติโดยอาศัยแรงบันดาลใจที่ได้สร้างสมมาทีละเล็กละน้อยให้ได้เข้าใจตนเอง และเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิต ตลอดจนเข้าใจจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของชีวิตตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนเองนับถือ ซึ่งหมายความว่าศิษย์อัสสุลินได้รับการเอาใจใส่ให้พัฒนาความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาของตนอย่างดี

3.2.4. ความลึกซึ้งภายในจิตใจ (Interiority) หมายถึง การเป็นผู้มีความลึกซึ้งภายในจิตใจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของผู้ที่จะก้าวไกลในความคิดและมีสำนึกในการปฏิบัติ ความลึกซึ้งของจิตใจนี้ค่อย ๆ สร้างสมให้หยั่งรากลึกได้ด้วยการฝึกให้รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง (Reflection) ในเหตุการณ์และการปฏิบัติต่างๆ จนเป็นนิสัย การใช้มนโธธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี นำทางความคิด และการปฏิบัติของตนเองเสมอ และการให้ศาสนาเป็นแกนนำของชีวิต

3.2.5. ความยุติธรรมและสันติ ความยุติธรรมและสันติในสังคมเป็นยอดปรารถนาของผู้ที่ใฝ่ใจในความชอบธรรม บรรดาผู้เป็นศิษย์อัสสุลินย่อมได้รับการฝึกอบรมให้มีที่ท่าต่อการดำเนินชีวิตที่มุ่งส่งเสริมยุติธรรมและสันติ มีโลกทัศน์กว้างไกล ไม่ว่าจะประกอบสัมมาชีพใดในภายหน้า ก็มีส่วนสำคัญในการสร้างความยุติธรรมและสันติในสังคมนั้น และยัง

สามารถมองกว้างไกลไปยังประเทศชาติและสังคมโลกอีกด้วย

3.2.6. การช่วยเหลือผู้อื่น เมื่อมีความยุติธรรม และสันติภาพเป็นเป้าหมายแล้ว การช่วยเหลือผู้ที่ยากไร้และขาดแคลนผู้ที่ถูกกดขี่ข่มเหง ผู้ที่ได้รับความอยุติธรรม ย่อมเป็นหน้าที่ที่ศิษย์อูรูสุลินปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ตราบใดที่ยังมีผู้ยากลำบาก เพราะการเอารัดเปรียบจากผู้อื่นอยู่ บรรดาศิษย์อูรูสุลินจะนิ่งเฉยไม่ได้

3.2.7. ความเป็นผู้นำ เป็นคุณลักษณะที่พึงได้รับการฝึกฝนแต่เยาว์วัย ศิษย์อูรูสุลินเป็นผู้ที่กล้าคิดกล้าทำเป็นตัวของตนเองในการตัดสินใจ มีความรับผิดชอบและสามารถโน้มนำผู้อื่นให้เห็นคิงามในการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม

3.2.8. ชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น ชีวิตครอบครัวที่มีความรักและความอบอุ่นเป็นรากฐานของการเจริญพัฒนาไปสู่ความคิงาม แม้ศิษย์อูรูสุลินบางคนต้องเจริญเติบโตขึ้นมาโดยขาดกำลังสนับสนุนที่สำคัญยิ่งขวคนี้หรือไม่สมบูรณ์ แต่เขาได้รับความรัก และเอาใจใส่จากครูอาจารย์ และได้รับการชี้นำทั้งในการปฏิบัติและในด้านความคิดให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะสร้างครอบครัวที่อบอุ่นในภายหน้า เมื่อมีครอบครัวศิษย์อูรูสุลินจะเป็นภรรยาที่ดี และแม่ที่ดีของลูก

3.2.9. ประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ศิษย์อูรูสุลินได้รับการฝึกให้เป็นผู้รักประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต รู้จักเคารพในสิทธิของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นผู้มีเหตุผล รู้จักแบ่งปัน และใช้ความสามารถของตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

3.3. คุณลักษณะของครูโรงเรียนอูรูสุลิน

3.3.1. เป็นครูด้วยชีวิต ครูของโรงเรียนอูรูสุลินคือ ผู้ที่เป็นครูด้วยชีวิต ยินดีที่จะเสียสละและอดทน เป็นครูด้วยอุดมการณ์อันสูงส่งที่จะช่วยพัฒนาเด็ก และเยาวชนไปสู่ความเจริญเติบโตในทุกๆ ด้านตามที่เขาพึงได้มี

3.3.2. ปฏิบัติในสิ่งที่ตนสอน ครูโรงเรียนอูรูสุลินมิได้เป็นครูเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่ดำเนินชีวิตเป็นครูด้วยความสำนึกว่าการประพฤติปฏิบัติ และกิริยาวาจาของตนเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนเสมอ นักเรียนเรียนรู้คุณธรรมจากการปฏิบัติของผู้ที่เขาเคารพนับถือมากกว่าจากคำพูดสั่งสอน

3.3.3. พัฒนาดนทางวิชาการ ครูโรงเรียนอูรูสุลินเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนหมั่นศึกษาและค้นคว้าอยู่เสมอ เป็นผู้ที่รักวิชาการ เห็นคุณค่าของความรู้และความจริง และเข้าใจว่าวิชาการต่าง ๆ นั้นก้าวหน้าอยู่เสมออย่างไม่หยุดยั้ง หากตนเองไม่ติดตามความก้าวหน้าในวิชาการที่ตนสอนก็นับว่าเป็นผู้ที่ล้าหลังไม่ทันต่อเหตุการณ์

3.3.4. พัฒนาวิธีและเทคนิควิธีการสอน และการปกครองนักเรียน ตลอดจนการเข้าใจหลักจิตวิทยา วิธีการที่เข้าถึงนักเรียนในวัยต่าง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่เรียนรู้และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพขึ้นเรื่อย ๆ ได้ ครูโรงเรียนอูร์สุลินเป็นผู้ที่เปิดใจกว้างที่จะปรับปรุงตนเองให้ด้านนี้อยู่เสมอ

3.3.5. ปกครองด้วยเหตุผล เอกลักษณะของโรงเรียนอูร์สุลินในด้านการปกครองนักเรียน และการอบรมสั่งสอน คือ การใช้เหตุผลกับนักเรียน ครูโรงเรียนอูร์สุลินเป็นผู้ที่มีกิริยาวาจาสุภาพ แต่หนักแน่นมั่นคงด้วยความรักและความหวังดี มีความสม่ำเสมอในการรักษาระเบียบวินัย ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง และไม่ใช้อารมณ์ในการดักเตือน ลงโทษนักเรียน

3.3.6. ลงโทษด้วยความรัก การลงโทษนักเรียน ต้องเป็นขั้นตอนตามหลักปฏิบัติของโรงเรียน โรงเรียนอูร์สุลินไม่ยอมรับการเขินอายนักเรียน การใช้คำพูดรุนแรง น้ำเสียงที่แสดงความขุ่นเคือง และการประจานนักเรียนที่กระทำผิด ทั้งนี้เพราะความรุนแรงย่อมนำไปสู่ความรุนแรงตอบสนอง และการถูกประจานเหยียดหยามปลุกฝังแต่ความเคียดแค้น ขมขื่นในจิตใจนักเรียน

3.3.7. ความร่วมมือในการปลูกฝังความดีงาม ครูโรงเรียนอูร์สุลินให้ความร่วมมือในการปลูกฝังค่านิยมแก่นักเรียนตามแนวทางที่โรงเรียนกำหนดด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน トラบใดที่มีการขี้ดื้อและส่งเสริมค่านิยมอย่างเด่นชัดในหมู่ผู้ใหญ่ในสังคมใดแล้ว ค่านิยมนั้นก็จะสามารถมีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนในสังคมนั้นได้

3.3.8. เข้าร่วมการอบรม ครูโรงเรียนอูร์สุลินยอมรับการเรียกร้องจากทางโรงเรียน และให้ความร่วมมือในการเข้ารับการอบรมต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การเสริมสร้างพัฒนาการแก่นักเรียนทั้งในด้านจริยธรรมและสติปัญญา

3.3.9. ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มนุษย์ทุกคนพึงให้โอกาสแก่ตนเองในการพัฒนาปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขในความบกพร่อง คุณลักษณะเช่นนี้สำคัญยิ่งสำหรับผู้ที่เป็นครู หากตนเองไม่มีการพัฒนาปรับปรุงแล้ว ก็ยากที่จะสามารถเข้าใจให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น และให้โอกาสเขาแก้ตัวได้

3.3.10. รักศักดิ์ศรีและอุทิศตน ครูของอูร์สุลินเป็นผู้ที่มีความลึกซึ้งในจิตใจ เป็นผู้ปฏิบัติธรรมและยึดมั่นศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ เป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของตนเอง รักศักดิ์ศรีของตน และให้การศึกษอบรมแก่นักเรียนอย่างอุทิศตน

3.4. คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนอูร์สุลิน

3.4.1. มโนทัศน์ นอกเหนือจากจะมีคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ครูโรงเรียนอรัญสูลินพึงมีแล้ว ผู้บริหารของโรงเรียนอรัญสูลินยังเป็นผู้มีมโนทัศน์(Vision) ของการศึกษาอรัญสูลินอย่างเด่นชัด สามารถเป็นผู้นำที่กำหนดทิศทาง การปฏิบัติของโรงเรียน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย

3.4.2. ปรัชญาการปฏิบัติ ผู้บริหารของโรงเรียนอรัญสูลินเข้าใจการศึกษาอรัญสูลินอย่างลึกซึ้ง และเข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน สามารถสร้างสมดุลภาพในทางการปฏิบัติให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนในสมัยปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันเป็นการเสริมสร้างคุณธรรมและคุณลักษณะต่าง ๆ แก่นักเรียน ตามแนวทางของการศึกษาอรัญสูลินอีกทางหนึ่ง

3.4.3. การนิเทศ ผู้บริหารของโรงเรียนอรัญสูลินเป็นขวัญ และกำลังใจของครู เป็นผู้นำที่รับใช้ครูด้วยการให้ความสำคัญกับการนิเทศทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้ครูโรงเรียนอรัญสูลิน เป็นผู้ที่ยึดพร้อมด้วยคุณธรรม มีความก้าวหน้าทางวิชาการ และปฏิบัติภารกิจการเป็นครูอย่างอุทิศตน

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

พัฒนศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นบทบาทการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนหรือประชาชน ในสังคมให้มีคุณภาพ มีความรู้และความสามารถ เพื่อการพัฒนาประเทศในลักษณะที่สมดุล และมีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบททางพื้นฐานชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประชากร และภูมิประเทศ จึงสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา เพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษา และการดำเนินการทั้งในด้านกรอบความคิดนโยบาย และทางเลือกหรือกลยุทธ์ในการนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับการพัฒนาในพื้นที่หรือท้องถิ่นต่อไป โดยให้เกิดผลประโยชน์แบบยั่งยืนแก่ประชาชนท้องถิ่น

พัฒนศึกษา : การศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ

บทบาทของการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนาที่มีความผูกพัน มีปฏิสัมพันธ์และพึ่งพิงกับบทบาทของระบบย่อยอื่นๆในสังคม (ชนิตา รัชภัลเมือง, 2532 : 104-106, 150) ในด้านการนำไปปฏิบัตินั้น การวางแผนและการพัฒนาจะต้องจำแนกหรือกำหนดหน้าที่ที่จะต้องทำเพื่อบรรลุการพัฒนาทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ที่ผู้วางแผนจะต้องกำหนดเป้าหมาย บทบาทของการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

ชุมชนในระดับหน่วยย่อย ตามแนววิธีการวิเคราะห์แบบ Micro-analysis และการพิจารณาวิเคราะห์แบบ Macro-analysis ควบคู่กันไปอย่างสอดคล้อง เสริมประสานกัน จะเป็นการให้ความสำคัญทั้งระดับนโยบาย หรือการบริหารงานแบบรวมไว้ที่ศูนย์กลาง และระดับรับผิดชอบในพื้นที่ หรือการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 1950 และ 1960 ให้กระบวนการศึกษาและการพัฒนามีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคมของประเทศ ทั้งด้านชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจพื้นฐาน

ดังนั้น การศึกษาเพื่อการพัฒนาจะต้องกำหนดหน้าที่ และกระบวนการให้สัมพันธ์กับมิติของการพัฒนาด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง เป็นต้น เงื่อนไขเกี่ยวกับวิถีชีวิต และสภาพความเป็นจริงของประชาชน จึงจะทำให้บทบาทในการพัฒนาของการศึกษาที่เป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตามแนวคิด และสาขาวิชาต่างๆดังนี้ คือ

1. สาขามานุษยวิทยา มองการศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอด วัฒนธรรม (Enculturation process) หรือกระบวนการนำสมาชิกใหม่ ๆ เข้าสู่วิถีชีวิตในสังคมของเขา และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดไปยังคนรุ่นหลัง
 2. สาขาเศรษฐศาสตร์ เห็นว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาสังคม (Development Process) คือ พัฒนาทั้งตัวบุคคล และกำลังคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันก็พัฒนาสังคมโดยตรงด้วย
 3. สาขารัฐศาสตร์ มองการศึกษาเป็นกระบวนการประชาธิปไตย (Democratization process) การศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน ดังนั้นจึงต้องมีหนทางให้การศึกษากระจายไปให้คนได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึงที่สุด เพื่อความเป็นธรรมในสังคม หรือความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา และในทางกลับกัน การศึกษาต้องระวังไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของการเมือง
 4. สาขาสังคมวิทยา มองการศึกษาเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization process) เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องเรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคม ที่เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน การเรียนรู้ระเบียบสังคมนี้เกิดขึ้นตลอดชีวิตของเรา การให้การศึกษาจึงเป็นกระบวนการซึ่งจะช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข มีวิถีชีวิตที่มีระเบียบแบบแผน และช่วยให้สังคมนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ การศึกษาจึงครอบคลุมถึงกระบวนการต่าง ๆ ในสังคมที่จะถ่ายทอดแนวความคิด ความเชื่อ ระบบ พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์จากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง
- อย่างไรก็ตาม กระบวนการย่อยเหล่านี้ไม่ได้แยกออกจากกันโดยเด็ดขาด และสังคมได้กำหนดหน้าที่ไว้ให้กับการศึกษาในฐานะที่เป็นระบบย่อยระบบหนึ่งในสังคม ทั้งในลักษณะเปิดเผย (Manifest function) บางครั้งอาจเป็นไปในลักษณะแอบแฝงหรือซ่อนเร้น (Latent

function) คือเป็นหน้าที่ที่ไม่มีการพูดถึงโดยเปิดเผยในสังคม และหากใช้การศึกษาในทิศทางหรือเป้าหมายที่ผิดพลาด การศึกษาอาจเป็นกระบวนการที่ไม่ส่งผล หรือการไม่สามารถทำหน้าที่ในสังคมได้อย่างดี (Dysfunction) ก็ได้ ทั้งนี้ทั้งนี้ทั้งวางแผนและพัฒนาจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และกระบวนการให้ชัดเจน มีสัดส่วน สมดุล สอดคล้องกันทั้งระดับมหภาค ระดับจุลภาคที่เหมาะสมกับประชาชนและความต้องการของชุมชนหรือสังคม

พัฒนศึกษาหรือพัฒนศึกษาศาสตร์ ในอีกมุมมองหนึ่ง เป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ที่มุ่งสร้างความรู้และกระบวนการพัฒนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนที่อยู่ในสังคมได้มีการศึกษา มีความเข้าใจกระบวนการพัฒนา มีส่วนร่วม และเตรียมพร้อมรับผลที่อาจจะตามมาจากการพัฒนากระบวนการพัฒนาเน้นการศึกษาเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนา ให้ประชาชนทั้งในระดับชุมชน ระดับสังคมที่กว้างออกไป จนถึงระดับประเทศและระดับโลก ตระหนัก มีส่วนร่วมและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้คนสามารถเชื่อมโยงปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชนได้ และนำไปเกิดการพัฒนาที่ดี และยั่งยืนแก่สังคมและประเทศชาติ(นภาพรณี หะวานนท์,2539:17)กระบวนการพัฒนศึกษาจะเน้นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงระบบ (systemic or system) หรือแนวคิดแบบองค์รวม (holism) คือทุกสิ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ทั้งระบบย่อยและระบบใหญ่ หรือเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตบุคคล สังคม และธรรมชาติแวดล้อม แต่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนามนุษย์ สังคม และธรรมชาติแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข และยั่งยืน (เพ็ญสิริ จิระเดชากุล, 2539: 32-42, เฉลียว บุรีภักดี, 2539: 135)

การศึกษาจึงเป็นภาพรวมขององค์ความรู้ที่สั่งสมกันมา กระบวนการถ่ายทอดความรู้ การกล่อมเกลาทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม การเรียนรู้และสร้างความรู้ของมนุษย์ทั้งปัจเจกบุคคล และสังคม และเป็นความรู้ใหม่ที่มนุษย์ค้นพบหรือสร้างขึ้น ที่เกิดขึ้นในมิติ และรูปแบบของการศึกษาเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป โดยทุกลักษณะของการศึกษาต้องมีเป้าหมาย เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเสมอ ตามแนวคิดและกระบวนการพัฒนาดังนี้

1. การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development)

เทียนฉาย กิระนันท์ (2539: 1-17) เห็นว่าปัจจุบัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญมาก ทั้งในการบริหารจัดการองค์กรและการพัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการใช้การศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพของคนให้มากขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ ความสามารถและสุขภาพให้มีปริมาณ และผลิตภาพสูง แนดเลอร์ (Nadler; Leonard, 1992: 107-113) เน้นเช่นเดียวกันว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่าเป็นหนึ่งของสนามงานที่สำคัญมากของการศึกษาตลอดชีวิต เป็นกิจกรรมสำคัญของมนุษย์ทุกคน บุคลากรในองค์กร และเป็นต้นสำหรับคนที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการ

พัฒนาคนเพื่อความพร้อมและเพื่อสังคมที่ยั่งยืน เพื่อให้ได้ชีวิตที่ดีกว่าและความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ทุกคน เป็นต้นการพัฒนาสู่ศตวรรษที่ 21

จุดหลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ต้องเน้นและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบเป็นกระบวนการต่อเนื่องและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long learning) สำหรับบุคลากรทุกคนในองค์กร และกระบวนการพัฒนาบุคลากร

ไกรยุทธ ธีรทยาภินันท์ (2531 :5-78) ได้ศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะของคนตามแนวพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ประชาชนในโอกาสต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับสังคมไทย พบว่าการพัฒนาคนหรือปัจเจกบุคคลเพื่อเป็นกำลังของประเทศชาติ แบ่งออกเป็น 2 มิติ หรือคุณลักษณะ ดังนี้

1.1. คุณลักษณะที่เน้นศูนย์กลางที่ปัจเจกบุคคล เป็นคุณภาพที่เน้นความสำเร็จในชีวิต ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“การที่ปัจเจกบุคคลจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้นั้น ปัจเจกบุคคลจักต้องประสบความสำเร็จในชีวิตตามความมุ่งหมาย การประสบความสำเร็จในชีวิตได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นเช่นนั้นในสถานแรก และจะต้องมีองค์ประกอบหลักในสองด้านด้วยกัน คือ ปัจเจกบุคคลจะต้องเป็นผู้รู้วิธีการทำงานที่ได้ผลเป็นประการแรก “

ดังนั้น คุณลักษณะของการพัฒนาคน หรือปัจเจกบุคคล คือ

1.1.1. คุณลักษณะสำหรับการทำงานที่ได้ผล เพราะการงานในชีวิตนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะหมายถึงการปฏิบัติตัว ปฏิบัติภาระหน้าที่ทุกอย่าง เพื่อสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเองโดยรอบด้าน (พระราชดำรัส : 27 มกราคม 2523) หรือการพัฒนาบุคคลเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ตลอดจนวิชาชีพของตน คือการรู้จักหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ นั่นเอง ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2519 ตอนหนึ่งที่อัญเชิญมาแสดงไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

“การจะทำงานให้มีประสิทธิภาพ และให้ดำเนินไปได้โดยราบรื่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องทำงานด้วยความรับผิดชอบอย่างสูง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือนจุดประสงค์ที่แท้จริงของงาน สำคัญที่สุดต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรับผิดชอบ” ให้ถูกต้อง ขอให้เข้าใจว่า “รับผิดชอบ” ไม่ใช่การรับโทษ หรือถูกลงโทษ “รับชอบ” ไม่ใช่

รับรางวัล หรือรับคำชมเชย การรู้จักรับผิดชอบ หรือยอมรับรู้ว่าอะไรผิดพลาดเสียหาย และเสียหายเพราะอะไร เพียงใดนั้น มีประโยชน์ทำให้บุคคลรู้จักพิจารณาตนเอง ยอมรับความผิดของตนเองโดยใจจริง เป็นทางที่จะช่วยให้แก้ไขความผิดได้ และให้รู้ว่าจะต้องปฏิบัติแก้ไขใหม่ ส่วนการรู้จักรับชอบหรือรู้ว่าอะไรถูก อันได้แก่ ถูกตามความมุ่งหมาย ถูกตามหลักวิชา ถูกตามวิธีการนั้น มีประโยชน์ทำให้ทราบแจ้งว่า จะทำให้งานสำเร็จสมบูรณ์ได้อย่างไร จักได้ถือปฏิบัติต่อไป นอกจากนั้น เมื่อเข้าใจความหมายของคำว่า “รับผิดชอบ” ตามนัยดังกล่าวแล้ว ผู้ที่เข้าใจซึ่งในความรับผิดชอบ จะสำนึกตระหนักได้ทันทีว่า ความรับผิดชอบ คือหน้าที่ที่ได้รับความมอบหมายให้ทำ จะหลีกเลี่ยงละเลยไม่ได้

1.1.2. บุคคลนั้นจะต้องเป็นคนดี และมีคุณสมบัติของความเป็นคนดี คือฉันทะและวิริยะ (การมีน้ำใจรักงาน และความขยันพากเพียรพยายาม), มีความอดกลั้น และความเข้มแข็ง มีความตั้งใจจริงและจริงจัง ยึดถือความถูกต้องยุติธรรม มีเมตตาและเสียสละ รักความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ประพฤติตนสุจริตแลแก่ตัญญู และมีวินัย ซึ่งจะก่อให้เกิดความสำเร็จบังเกิดขึ้น และวิธีการดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติการวางตนอย่างเป็นกลาง

1.2. คุณลักษณะของบุคคล ที่พัฒนาตนเองโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวม มีดังนี้คือ

1.2.1. การมุ่งประโยชน์ส่วนรวมคือ การร่วมมือของคนในชาติ เพื่อความเจริญของประเทศ โดยถือว่าการร่วมมือนั้นเป็นการตอบแทนบุญคุณส่วนรวม และการยึดถือว่าประโยชน์ส่วนรวม คือหลักสำคัญประกันความมั่นคงแก่ประโยชน์ส่วนตนนั่นเอง

1.2.2. การสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวม คือความร่วมมือ สามัคคีกันรวมผนึกกำลังกันที่จะปฏิบัติการเพื่อความเจริญมั่นคงของประเทศหรือตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด และการที่บุคคลรู้จักหน้าที่ ซึ่งเป็นรากฐานของความสามัคคี ในการสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวม

1.2.3. การแสวงหาความรู้ โดยตั้งใจศึกษา สังเกต สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ไว้ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และนำไปใช้ในหน้าที่ได้

1.2.4. ความมีเหตุมีผล คือการเข้าถึงหลักการที่ว่า วิทยาการกับความคิดเป็นปัจจัยสำคัญคู่กัน จำเป็นต้องใช้ประกอบกัน เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามประสงค์ และหาทางพิจารณาให้ลึกลงไป ก็จะเห็นได้ว่า ความคิดเป็นตัวนำวิทยาการ เพราะต้องมีความคิดก่อนจึงจะใช้วิทยาการได้ (พระราชดำรัส: 11 กรกฎาคม 2517)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ จึงมุ่งถึงคุณลักษณะของคนที่ต้องการ และเป็นคนที่มีคุณค่าและมีความหมายต่อสังคมและส่วนรวมเป็นสำคัญด้วย

2. การศึกษากับการพัฒนาทางสังคม

การศึกษามีบทบาททางสังคม กล่าวคือ การศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ และสร้างสรรค์กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมในด้านทักษะและความสามารถในการเสริมสร้างศักยภาพ ความเสมอภาคของคนในสังคมและในการศึกษาของประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคมตามสิทธิหน้าที่ของประชาชน เพื่อรักษาและฝึกฝนให้สมาชิกของสังคมมีคุณลักษณะที่มีเหมาะสมสำหรับชีวิต และการทำหน้าที่ในสังคม (ชนิตา รัชกุลพลเมือง, 2534: 80-81; 122-123; เทียนฉาย กิระนันท์, 2539: 1-17) ดังนี้

2.1. การถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural transmission) เป็นการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ วัฒนธรรมประเพณี อันเป็นแก่นสารของสังคม เพื่อดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม

2.2. การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม (Social integration) การศึกษาเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ชุมชนซึ่งมีความแตกต่างรวมกันได้ และช่วยให้เกิดมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน จากการที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งเดียวกัน มีความเชื่อในสิ่งเดียวกัน มีแบบแผนพฤติกรรมเหมือนกัน เป็นต้น

2.3. การสร้างนวัตกรรม (Innovation) เป็นหน้าที่โดยตรงของสถาบันการศึกษาที่จะต้องผลิตหรือค้นหาสิ่งดีใหม่ที่นำให้สังคมเกิดการก้าวหน้า หรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่า

2.4. การคัดเลือกและจัดสรร (Selection and allocation) ในสังคม ปกติครอบครัวจะเป็นผู้กำหนดสถานภาพ และบทบาทสมาชิก ปัจจุบันโรงเรียนจะเป็นผู้คัดเลือก และจัดสรรอาชีพให้นักเรียน โดยมีผลการเรียน ประเภทโรงเรียน และหลักสูตรจะเป็นเครื่องชี้อาชีพรายได้ และเกียรติภูมิในสังคม โรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการนำทาง และ ใช้อำนวยต่อการเลื่อนฐานะทางสังคม

2.5. การพัฒนาบุคคล (Personal development) สังคมมีหน้าที่เลี้ยงดูเด็กซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัว ปลูกฝังถ่ายทอดค่านิยมของสังคม ค่านิยมทางวัฒนธรรม หรือ การถ่ายทอดด้วยกระบวนการกล่อมเกลาทงสังคม โดยทางการศึกษา เช่นเดียวกับ การฝึกอบรมให้เยาวชนมีระเบียบวินัยในตนเอง มีโอกาสที่จะเรียนวิชาความรู้เฉพาะสาขาแล้ว โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญ และเป็นแหล่งสร้างลักษณะนิสัยที่ดีและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมสมัยใหม่ รวมทั้ง ปลูกฝังและอบรมค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมอีกด้วย นั่นคือ

- ในแง่การเมือง คือ การสร้างพลเมืองดี
- ในแง่เศรษฐกิจ คือ การสร้างทักษะการประกอบอาชีพ
- ในแง่สังคม คือ การให้สมาชิกอยู่ร่วมกันโดยสันติ
- ในแง่วัฒนธรรม คือ การดำรงรักษาเอกลักษณ์ มรดกทางวัฒนธรรมของสังคม

หน้าที่สำคัญของโรงเรียนในการพัฒนาสังคมอีกประการหนึ่ง คือการจัดกิจกรรมต่อชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนโดยส่วนรวม เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ได้แก่กิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมด้านการพัฒนา นันทนาการ การกีฬา การบันเทิง และนันทนาการต่างๆ และเมื่อสมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะช่วยให้รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ก็จะเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม พร้อมกันนั้นเป็นวิถีทางที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงอันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมส่วนรวมด้วย

ความสำคัญของโรงเรียนจึงเป็นหน้าที่ทั้งในการให้การศึกษา การขัดเกลาทางสังคมและวัฒนธรรม (Socialization) การจัดสรรช่วงชั้นในสังคม (Stratification) และก่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (change) การทำหน้าที่ทางสังคมดังกล่าว จึงมีอิทธิพลต่อสมาชิกสังคมในหลายด้าน (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2534 : 163-164) เช่นการอนุรักษ์วัฒนธรรม (Culture) ซึ่งอาจเป็นวัฒนธรรมร่วมของสังคม หรือวัฒนธรรมเฉพาะในสังคมของนักเรียน ระเบียบวินัย (discipline) เพื่อควบคุมสร้างพฤติกรรมที่เป็นระเบียบอันเป็นการยอมรับของสังคมส่วนใหญ่ ความมุ่งหวัง (aspiration) เช่น ความมุ่งหวังในทางการศึกษา ความปรารถนาจะเรียนในระดับสูง เรียนในระดับมหาวิทยาลัย และความมุ่งหวังในทางอาชีพ อยากเป็นหมอ ครู วิศวกร สถาปนิก เพราะโรงเรียนถ่ายทอดค่านิยมทางสังคมเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพ ซึ่งเป็นกำลังใจอยากทำตามและการส่งเสริมคัดเลือกบทบาททางสังคม (social role) ปรับของสมาชิกให้มีทัศนคติต่างๆ และมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับกาลเทศะ และโอกาสอันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม รวมทั้งการฝึกฝนหรือถ่ายทอดทักษะ (skills) ทั้งในด้านวิชาการและสังคม อันจะสร้างให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุขในสังคม

3. การศึกษากับการพัฒนาทางวัฒนธรรม (Cultural development)

การศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural transmission) เพื่อการรักษากลุ่มชนหรือกลุ่มสังคม และเชื้อชาติให้คงอยู่ยืนนาน ด้วยการสะสม ปรับปรุง และปรับตัวให้มีคุณค่าสมสมัย และบังเกิดคุณประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม ที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน และกำลังก้าวเดินต่อไปในอนาคต วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และประชาชน การรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมยังหมายถึงการรักษาเอกราชของชาติด้วย เพราะวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมดในสังคมเดียวกัน สามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน และยังสามารถใช้เป็น

เครื่องมือ หรือเป็นแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคมอีกด้วย (เสฐียรโกเศศ, 2512:81-86; สำนักนายกรัฐมนตรี, 2531; เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2536 อ้างถึงใน สุนน อมรวิวัฒน์, 2537 : 22) และ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2537 : 20) ได้ย้ำความสำคัญ และกล่าวถึงวัฒนธรรมว่า

“... วัฒนธรรมเป็นสิ่งมีชีวิตและพลัง ย่อมเสริมสร้างตัวเองและถ่ายทอดตัวเอง ไม่ว่าวัฒนธรรมนั้นจะดีหรือชั่ว จะควรหรือไม่ควรอย่างไร จะอยู่ที่ไหน จะมีใครศึกษาหรือไม่ ถ้าวัฒนธรรมนั้นยังมีชีวิต ยังมีพลังอยู่แล้ว บุคคลก็ย่อมได้รับวัฒนธรรมนั้นแลมีวัฒนธรรมนั้นในที่สุด”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์อุปถัมภ์กรมรดก วัฒนธรรมไทย ได้ทรงย้ายเช่นเดียวกัน โดยพระราชดำรัสในพิธีเปิดปีแห่งการรณรงค์เพื่อส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันศุกร์ที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2537 ดังนี้

“...ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศีลธรรมจรรยา และศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วนทุกสาขา ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างเอก ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่น คนอื่น จึงเป็นสิ่ง ที่คนไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่าและความพยายามถนอมรักษาไว้ ด้วยความรู้ ความสามารถ และความฉลาดรอบคอบ เพื่อมิให้ต้องสูญหาย หรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ ทุกคนจะต้องทราบแก้ไขโดย ตระหนักว่า การศึกษาและรักษาวัฒนธรรมไทยแท้จริงก็คือ การจรรโลง อีสราภาพและความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทยแต่ละคนไว้ นั่นเอง..”

นอกจากนี้ วัฒนธรรมเป็นผลผลิตของกิจกรรมระหว่างมนุษย์ และตัวการที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมคือ การสื่อสารคมนาคม (ปริญญ์ ปราชญานุพร, 2539) โดยมีสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม 2 วิธี คือ 1) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใน วัฒนธรรม ตัวการสำคัญคือ การประดิษฐ์ (Invention) ได้แก่ การประดิษฐ์ทางวัตถุ (Technological invention) และการประดิษฐ์ทางสังคม (social invention) ได้แก่ การคิดสร้างกฎหมายหรือ ขนบธรรมเนียมประเพณีใหม่ๆ ศิลปวัฒนธรรมแนวใหม่ 2) การเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก โดย จำแนกออกเป็น 2 ประเภทคือ การแพร่กระจาย (diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคม หนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น และการยืมทางวัฒนธรรม(cultural borrowing) ได้แก่ การขอยืมทาง

วัฒนธรรมเมื่อมีการยึดกันทางวัฒนธรรมแล้ว จะมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมนั้น

นอกจากสาเหตุทั้ง 2 ประการดังกล่าว ยังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมที่ควรจะต้องคำนึงถึงคือ การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม (value change) อันได้แก่ แนวคิด แนวทางปฏิบัติต่างๆ ที่คนในแต่ละวัฒนธรรมมีความนิยมชมชอบเลือก หรือยึดถือเอามาเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมต่างของตน ตัวอย่างเช่น ค่านิยมเกี่ยวกับความดี ความชั่ว ค่านิยมเกี่ยวกับความสวยงาม ศิลปะการบันเทิง ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะในแง่ใด ลักษณะใด จะเป็นไปอย่างเข้มข้นหรือรวดเร็ว เช่น การแทรกซึมวัฒนธรรม การกลมกลืนวัฒนธรรมอยู่ที่การรังสรรค์วัฒนธรรม (acculturation) คือการที่วัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกัน จะมีมากหรือน้อย และมีความรุนแรงเพียงไร วัฒนธรรมของสังคมที่อ่อนแอจะสูญเสียบุคลิกลักษณะของตนไป หรือเปลี่ยนแปลงเป็นความเจริญก้าวหน้า ถ้ารู้จักดึงเอาแต่สิ่งที่ดีและผลักใส่สิ่งที่ไม่ดี เพราะถ้าดึงเป็นก็ทำให้วัฒนธรรมของตนงอกงาม ถ้าผลักใส่ไม่เป็นก็จะทำให้วัฒนธรรมของตนหมดบุคลิกลักษณะ และปัจเจกภาพ (Individuality) ไป โดยถูกกลืนเข้าไปในวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือถ้าทั้งสองฝ่ายมีแรงเท่ากันต่างก็จะกลืนกันกลายเป็นวัฒนธรรมหนึ่งไป

สิ่งที่จะทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว มักเนื่องมาจากความรู้ทางเทคนิควิทยาของชาวตะวันตก คือวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบัน ไม่ใช่แต่เรื่องความรู้ผลิตสร้างและรู้จักใช้สิ่งต่างๆอันเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุเท่านั้น แต่ยังรวมทั้งงานบริการตามความต้องการของประชาชนด้วย

โลกปัจจุบันนี้ เทคนิควิทยามีความสำคัญแก่วิถีชีวิตของสังคม ในด้านรูปธรรม มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาไปอย่างรวดเร็ว และเทคนิควิทยานี้เอง ที่อาจทำให้วิถีชีวิตของสังคมต้องทลายลง เพราะความผิดของผู้ใช้ก็ได้ ถ้ารู้จักใช้ก็เป็นคุณ ถ้าไม่รู้จักใช้ก็เป็นโทษ ถ้าสังคมใดหย่อนความรู้ทางเทคนิควิทยา สังคมนั้นก็อยู่ล้าหลังตามสังคมอื่นที่เจริญกว่าด้วยเรื่องความรู้เหล่านี้ไปไม่ทัน ช้าจะเป็นภัยอันตรายแก่ตนด้วย ถ้าสังคมใดรับเอาความรู้ชนิดนี้ไปใช้เป็นของตน จะเป็นผลให้วัฒนธรรมเดิมของตนซึ่งถือว่ามีค่าสูง อาจเคลื่อนที่ต้องเสื่อมสูญไปก็ได้ เพราะขาดเสถียรภาพ ถ้าเป็นเช่นนี้ขึ้นเมื่อใด ก็หมายความว่าสังคมนั้นจะสูญเสียบุคลิกลักษณะของตนไปเมื่อนั้น หรือกล่าวตรงๆ ก็คือ การสูญชาติตนเอง การรับเอาความรู้ชนิดนี้มา แม้จะเป็นคุณเป็นประโยชน์ให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่สังคมได้รวดเร็วเห็นทันตา แต่จะให้เกิดความต้องการอันจำเป็นขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด และเกิดปัญหาสังคมติดตามเป็นเงาตามตัวมาด้วยมากมาย ตามส่วนสัมพันธ์ในสิ่งที่เป็นความเจริญก้าวหน้า ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ค่อยเป็นค่อยไปให้ เพื่อการปรับตัวให้ทันการณอย่างมีวิวัฒนาการ

การศึกษาด้านวัฒนธรรมเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทำความเข้าใจ และฝึกปฏิบัติ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ซึมซับความซาบซึ้งถึงงามและรื่นรมย์ จึงมีลักษณะบูรณาการทั้งด้านปรัชญา ความคิด ความเชื่อ ศิลธรรม สุนทรียภาพ ศิลปะและพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ การศึกษาด้านวัฒนธรรมจึงมีลักษณะที่ยืดหยุ่น หลากหลายและต้องมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ในการจัดกระบวนการและกิจกรรมต้องเน้นที่แก่นแท้ และรากเหง้าของภูมิปัญญาชุมชน ชีวิตของคนในชุมชนมากกว่าที่จะศึกษาพิธีกรรมการแสดงที่ผิวเผิน (เอกวิทย์ ฌ ฌกลาง, 2540: 4-6)

สำหรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมและการเรียนรู้วัฒนธรรมนั้น สุมน อมรวิวัฒน์ (2537: 21) ได้เน้นว่า สถาบันที่มีบทบาทต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม คือ ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน ในส่วนของโรงเรียนนั้น สุมน อมรวิวัฒน์ (2537: 31) ได้กล่าวถึงบทบาทของโรงเรียนว่า

1. พัฒนาแบบแผนขั้นพื้นฐานของปฏิสัมพันธ์กับชุมชน
2. พัฒนาคุณสมบัติต่างๆของบุคคลให้เข้ากับบทบาทของชุมชน
3. พัฒนาความรู้ทักษะความสามารถเฉพาะอย่าง เฉพาะงาน ให้แก่

บุคคลในชุมชน

4. พัฒนาและถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ให้แก่ชุมชน
5. เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ

โดยได้นำคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในองค์ความรู้ 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ศิลปกรรม ได้แก่ ภาษา วรรณคดี การละคร นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ คนตรี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และศิลปะที่เกิดใหม่ด้านสื่อมวลชน
- 2) มนุษยศาสตร์ ได้แก่ ศาสนา จริยธรรม ปรัชญา ค่านิยม ประเพณี อุดมการณ์ และเจตคติ ของคนในชาติ
- 3) การช่างฝีมือ ได้แก่ การทอ การแกะสลัก การเย็บปักถักร้อย การทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถม เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน และงานช่างต่าง ๆ
- 4) การกีฬาและนันทนาการ ได้แก่ กีฬาพื้นบ้าน การละเล่น การต่อสู้ป้องกันตัว
- 5) คหกรรมศาสตร์ ได้แก่ อาหารการกิน เสื้อผ้า การแต่งกาย การตกแต่งบ้านเรือน และการเลี้ยงดูอบรมลูก ในเรื่องมารยาทไทย และชีวิตครอบครัว

4. การศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง

เทียนฉาย กิระนันท์ (2539: 1-17) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ของการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจว่า ต้องเป็นการเน้นการใช้การศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ในด้านการใช้ทรัพยากรและการผลิตให้เกิดผลคุ้มค่า สร้างความ

เป็นธรรมชาติ เศรษฐกิจ สร้างเสถียรภาพและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และกระจายรายได้ และผลผลิตให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศ และในด้านการเมือง การศึกษาต้องปลูกฝัง และถ่ายทอด ค่านิยมความเป็นประชาธิปไตย บนพื้นฐานของสังคมไทย ให้ประชาชนตระหนักในสิทธิหน้าที่ ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาและสร้างสรรค์ประเทศให้เจริญก้าวหน้า และพัฒนาภาวะความเป็นผู้นำทางการเมืองให้กับประเทศ เพื่อยกระดับของศักยภาพทางการบริหาร ปกครองประเทศให้อยู่ในระดับที่ดี และนำความเจริญก้าวหน้าแก่ประเทศชาติ ส่วนสำคัญที่ การศึกษาจะทำให้ได้ดีคือ การพัฒนาคนเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ และผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพแก่การเมืองของประเทศ

5. การศึกษา กับการพัฒนาการศึกษา

การศึกษาจะต้องพัฒนาการศึกษาเองและเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศด้วย การศึกษา ต้องพัฒนาให้เกิดภาวะความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา พัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้อยู่ในระดับที่ดีและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับสังคมโลก และการ พัฒนาทางการศึกษาเฉพาะด้าน เพื่อเพิ่มความสามารถและประสิทธิภาพแก่ประชาชน ได้แก่การส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมการฝึกหัดครู และการพัฒนาท้องถิ่น

ดังนั้น ยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ คือ การเตรียมคนสู่ระบบ การสรรหา และผลิตทรัพยากรบุคคลที่ดีในการบริหารพัฒนาประเทศ การแก้ปัญหาการพัฒนาทั้ง ในเชิงมหภาคและจุลภาค บทบาทของการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ เป็นต้นการพัฒนาคนให้มีจริยธรรมและคุณธรรม เพื่อเข้ามารับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต ดังนี้ การ ศึกษาจึงเป็นผู้กำหนดหรือชี้ชะตา รูปแบบลักษณะของสังคมอนาคต ตามแนวทางของการถ่ายทอด และปรับแต่งที่การศึกษาจะให้แก่ประชาชน และสังคม (เทียนฉาย กิระนันท์, 2539)

6. การศึกษา กับการพัฒนาสังคมไทย

ประเทศไทยได้รับแนวคิดการศึกษาว่า เป็นสิ่งที่ทุกคนหวัง และพึงพาอาศัย ได้ เพราะว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือของมนุษย์ (a key instrument) ที่มีประสิทธิภาพที่สุด ที่สังคมได้ สร้างสรรค์ขึ้นมาสำหรับการเผชิญกับปัญหา และการท้าทายแห่งอนาคต การจัดการศึกษาที่เหมาะสมจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกรัก และการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วย จิตใจที่ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นจริยธรรม ค่านิยม ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมที่จะส่งเสริมรักษาสิ่งแวดล้อมในกระบวนการพัฒนา และเป็นปัจจัย นำไปสู่การแก้ไข การป้องกันภาวะวิกฤตินานาประการของมนุษย์และสังคมได้ (การศึกษาไทยใน ยุคโลกาภิวัตน์, 2539 : 1) และเป็นสิ่งกำหนดรูปแบบและภาพลักษณ์ของโลกอนาคตด้วย โดยเน้น ความสำคัญของการวิจัย การประดิษฐ์ค้นคว้า นวัตกรรมและการปรับเปลี่ยน อย่างไรก็ตาม แม้ว่า การศึกษาจะไม่ใช่เครื่องมือแต่หนึ่งเดียวหรือคำตอบสำหรับปัญหา และการแก้ไขในทุกข้อก็ตาม

แต่การศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชีวิต และความหวังแก่ความพยายามทั้งปวงที่จะทำให้มนุษย์
จินตนาการ สร้างสรรค์ความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างประชาชน และก่อให้เกิดคุณค่า ความรักห่วงเหวน
ต่อความเป็นมนุษย์และความต้องการของสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี (กระทรวงการต่างประเทศ,
2537: 13-25, 57-67 และ73; UNESCO, 1997: 3-4,15)

Shor,Ira, (1992 :11-13) เน้นความสำคัญของโรงเรียนและกระบวนการ
กล่อมเกลாதงสังคม (Schooling and Politics of Socialization) โดยการพัฒนากระบวนการศึกษาที่
เหมาะสมและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนในการพัฒนานักเรียน / นักศึกษาให้เป็นนักคิดอย่างมี
วิจรรณญาณ เป็นแรงงานที่มีคุณภาพและมีฝีมือ เป็นประชากรที่กระตือรือร้น (active citizens) และมี
จิตใจประชาธิปไตย และ เบทเธลไฮม (Meier, 1990: 6) ได้เสนอกลยุทธศาสตร์ที่จะทำให้บทบาท
ของการศึกษาในกระบวนการกล่อมเกลาทงสังคมแก่นักเรียน ก็จะต้องมีครูที่ดี มีคุณภาพระดับดี
เพราะครูจะเป็นตัวจักรสำคัญในการอบรมสอน กล่อมเกลตา และส่งเสริมกระตุ้นให้ศิษย์พัฒนา
ศักยภาพของตน พวกเขาจะกลับกลายเป็นคนฉลาด มีความเป็นผู้นำ แข็งขันในการทำงาน และ
รับผิดชอบ ดังนี้เราก็จะได้กลุ่มคนที่มีความสามารถ ร่วมมือกันทำงานสร้างสรรค์พัฒนาประเทศ
การศึกษาจึงเป็นทางเลือกเชิงกลยุทธ์สำคัญของการสร้างพลังเข้มแข็งให้กับประชาชน และประเทศ
ชาติอย่างแท้จริง

การศึกษาคาทอลิกควรจะพัฒนาบทบาท และความรับผิดชอบต่ออย่างไร
ต่อเป้าหมายของการพัฒนาสังคม หรือการพัฒนาประชาชน ในบริบทสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป
ภายใต้อิทธิพลของกระแสยุคโลกาภิวัตน์ กระบวนทัศน์ในการพัฒนาสังคมจะต้องออกแบบใหม่
พัฒนาคน และปรับเปลี่ยนภายในหรือปัจจัยพื้นฐานให้สอดคล้อง เป็นกำลังสนับสนุนให้การ
พัฒนาดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศ ดังสาระความคาดหวัง
และวิสัยทัศน์ของสังคมไทย(ใหม่) คือ

1. การพัฒนาสังคมและวิสัยทัศน์

การพัฒนาสังคมไทยในอนาคต เป็นกิจกรรมที่ประชาชน จะต้อง
ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นเป้าหมายแห่งความพยายามทั้งปวง และการระดม
สรรพกำลังของประชาชนทั้งประเทศ ที่จะร่วมแรงร่วมใจ รวมพลังพัฒนาให้เกิดผลสำเร็จให้ได้
แม้ว่าจะมีอุปสรรคหรือภาวะวิกฤติชะงักงันใด ๆ ก็ตาม กิจกรรมพัฒนาสังคมและคนจะเป็นสิ่งที่
หยุดไม่ได้

วิสัยทัศน์ของสังคมไทยที่พึงปรารถนาในสองทศวรรษหน้าของแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 คือ

“ สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต คือ สังคมที่มีความสงบ สังคมที่คน
มีความสุข เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีความยุติธรรม มีความเมตตากรุณา

เคารพในสิทธิของมนุษยชน มีครอบครัวอบอุ่น มีชุมชนที่เข้มแข็ง และมี
หลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของคนใน
สังคม”

เช่นเดียวกันคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ สังคมไทยที่พึง
ประสงค์เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ บนพื้นฐานของการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ...ประเทศชาติ
มั่นคง มีสันติกับเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมโลก มีสันติกับธรรมชาติ

แต่เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพ และวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังประสบ
ในปี พ.ศ. 2540-2541 นี้ วิสัยทัศน์แห่งสังคมไทยคงต้องปรับเปลี่ยนไปบ้าง มิใช่เป็นสังคมที่พึง
ปรารถนาแต่อย่างเดียว ต้องเป็นสังคมที่ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนาให้เกิดเป็น
สังคมที่พึงปรารถนา บนพื้นฐานแห่งความรักและเคารพต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นไทย
ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณค่าและความหมายในสังคมโลก
จุมพล พุทธิพรชีวิน (2540) กล่าวว่า

“แนวทางการพัฒนาจึงต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นแนวทางการรวมพลังร่วมมือ
ของคนในชาติ เช่น โครงการนักวิชาการเพื่อสังคม ทั้งนักวิชาการ ข้าราชการ
การ พ่อค้า นักธุรกิจ นักการเมืองและประชาชนทุกคน ร่วมมือกันในการ
สร้างคน สังคมและชุมชนแห่งความเป็นไทย”

สิ่งสำคัญของการศึกษาเพื่อการพัฒนา คือบทบาทการสร้างคนให้มีคุณภาพ
ศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและนานาชาติใน
สังคมโลก (การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์, 2539: 11-15)

แนวทางการพัฒนาใหม่ จะต้องเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชีวิตจริงของ
ประชาชน สถานภาพปัจจุบันของสังคมและบูรณาการมิติด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ
ภูมิปัญญาไทยเป็นกลวิธีหลัก (Cultural approach) ในการพัฒนา เพื่อประสานและประยุกต์ค่านิยม
ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไทย ให้เป็นฐานแห่งการพัฒนาประเทศด้วยวิทยาการตะวันตก โดยเน้นการ
สร้างคน พัฒนาคคนให้คนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และอย่างเป็น
กระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาที่มุ่งรักษาประโยชน์ต่ออนาคตของลูกหลาน เป็นการพัฒนาแบบ
ยั่งยืน (Sustainable Development) และเป็นการเปิดโอกาส ในการเสริมสร้างให้ประชาชนทุกพื้นที่
มีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่สามารถ รวมทั้งเป็นการพัฒนากำลังคนท้องถิ่นโดยกำหนดเป้าหมายให้
ประชาชนท้องถิ่นตระหนักในสิทธิความเป็นเจ้าของและรับผิดชอบต่อไปอย่างสมบูรณ์ (ปริญญ์
ปราชญ์านุพร, 2539: 236-238)

2. กระบวนทัศน์ในการพัฒนาสังคมไทย

เป้าหมายของการพัฒนาสังคมแบบเน้นบูรณาการวัฒนธรรมในการพัฒนา คือการสร้างคนไทยที่เป็นคนดี ทนโลก และสังคมไทยเป็นชุมชนของคนที่มีศักยภาพ มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบ ความรักเคารพกตัญญูพ่อแม่ ผู้มีพระคุณ มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความสุข เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สังคมสันติ ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (การศึกษาไทยยุคโลกาภิวัตน์, 2539: 13-14)

ดังนั้น รากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสังคมไทย คือการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคน ให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีขีดความสามารถสูง ทั้งในด้านปฏิบัติการและผลิตสร้างสิ่งใหม่ ที่มีศักยภาพและรับผิดชอบ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม และภารกิจในการพัฒนา

3. การศึกษาไทยเพื่อการพัฒนาสังคมในอนาคต

แนวทางปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาการศึกษา และการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาสังคม ซึ่งจะเป็นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาและนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญ เริ่มจากการเน้นความสำคัญของการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ต่อลูกเป็นประแรกแรกที่สำคัญ ในการกระบวนกรให้การศึกษอบรม และยึดหลักการศึกษารองของปวงชน เพื่อปวงชน หรือปวงชนเพื่อการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดมิติแห่งความร่วมมือ และร่วมรับผิดชอบของประชาชนทุกคนได้สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า ให้ทุกคนมีส่วนร่วม สร้างสรรค์ มีเสรีภาพในการจัดการศึกษาเพื่อลูกหลานและอนาคตของประเทศมากที่สุด แก้ไขภาวะการพัฒนาที่กระจุกตัวให้เกิดการกระจายการพัฒนาให้มากขึ้น ให้โอกาสประชาชนใช้ความสามารถเชิงพัฒนาให้กว้างขวางมากที่สุด ดังนี้

3.1. ปรับพัฒนาหลักสูตรให้หลากหลาย และพัฒนาแนวทางของกระบวนกรเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์หรือมุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียนให้มากที่สุด

3.2. พัฒนาการจัดการและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ด้วยการกระจายความรับผิดชอบและเพิ่มขีดความสามารถให้ท้องถิ่นมีอำนาจการจัดการ และมีกำลังคนที่มีคุณภาพ และสามารถด้านการบริหารและจัดการศึกษา และพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า

3.3. พัฒนาเทคนิควิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน เป็นต้นกระบวนกรเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน และเป็นกระบวนกรเรียนรู้ที่สนุกและมีความสุขในการเรียน/ศึกษา

3.4. กระจายโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพสู่ประชาชนให้ทั่วถึง ทั้งโดยการจัดการศึกษาของภาครัฐ ที่เน้นให้ชุมชน ท้องถิ่นหรือภูมิภาคเป็นผู้รับผิดชอบมากขึ้น หรือ

มากที่สุดเท่าที่สามารถ และให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทหรือร่วมรับ
ภาระการจัดการศึกษามากขึ้น อย่างน้อย 30 % ในทุกระดับการศึกษา ในแผนพัฒนาประเทศ

3.5 เพิ่มโอกาสและพัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ สู่เวทีระดับโลก
ให้มีมาตรฐานและขีดความสามารถเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ

3.6 พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้แบบพื้นฐาน และแบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง เป็นเป็นแหล่งหรือศูนย์ทรัพยากรปัญญาแก่ประชาชนได้เรียนรู้ ศึกษาอย่าง
ต่อเนื่องและเป็นระบบ

แนวทางต่างๆเหล่านี้ จะเห็นว่าเป็นบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาสังคม
และประเทศทั้งสิ้น เพราะการพัฒนานั้นต้องอาศัยคน และการสร้างคนนั้นต้องอาศัยการศึกษา
ดังนั้นกระบวนการพัฒนาประเทศ จึงเป็นกระบวนการที่รัฐและผู้มีส่วนในการบริหารปกครอง
ประเทศต้องให้ความสำคัญต่อการศึกษา ต่อบทบาทการศึกษาในการอบรมสอนคน เด็กและเยาวชน
ของชาติ ให้ความสำคัญและงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนาการศึกษา และการใช้การศึกษาเพื่อ
การพัฒนาประเทศ และที่สำคัญคือการกระจายความรับผิดชอบร่วมมือให้ทุกคน ประชาชน ชุมชน
ท้องถิ่นและภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการรับผิดชอบและจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเพิ่ม
โอกาสแก่ประชาชน การจัดการศึกษาที่ดี เพิ่มคุณภาพที่ดีกว่า และศักยภาพที่มากกว่าแก่กำลังคน
ของชาติในที่สุด

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ความหมายของชุมชน

“ชุมชน” คือการที่กลุ่มบุคคลมาอยู่ด้วยกัน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน ในการ
พัฒนาชีวิตที่ดี ให้เป็นชีวิตที่เจริญอกงาม และการอยู่ร่วมกันหรือกำหนดกิจกรรมร่วมกันตาม
วัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่ม มีความ
เอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตาม
วัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือเห็นชอบร่วมกัน (พระธรรมปิฎก, 2539; ประเวศ วะสี, 2540)

ชุมชน อาจหมายถึงกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตร่วมกันตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่
ระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและใหญ่กว่าหมู่บ้าน(กาญจนา แก้วเทพ, 2538) อย่างไรก็ตาม
ความเป็นชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชนมีความผูกพัน ความจงรักภักดี ตลอดจนความเป็น
ประชาธิปไตย แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่คงที่อยู่ตลอดเวลา อาจเกิดขึ้นและสลายไปได้ ในบางขณะก็มีความ
เข้มแข็งเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ยุ่งยาก แต่ในบางขณะก็อาจจะไม่มีพลังและสูญสลายไป หรือ
อาจจะฟื้นตัวขึ้นมาใหม่อีกก็ได้ มีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมต่างๆ(ปาริชาติ
วลัยเสถียร, 2543 : 1)

ปารีชาติ วลัยเสถียร(2543: 1-11) ศึกษาเกี่ยวกับ “ชุมชน” ในความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสสังคม ที่ต่างจากความรู้และทัศนคติเดิม โดยความเป็นชุมชนในปัจจุบันมักจะได้รับนิยามในเชิงอุดมคติ ถึงลักษณะที่ควรมีมากกว่าเป็นความเข้าใจที่เป็นอยู่จริง โดยพิจารณาความสัมพันธ์และความเกาะเกี่ยวกันของคนกลุ่มในระดับต่างๆ ในมิติทางวัฒนธรรม อำนาจและผลประโยชน์ พบว่าความเป็นชุมชนอาจแทรกอยู่กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบส่วนตัว รู้จักกัน ช่วยเหลือกัน ในอาคารชุด ในโรงงานอุตสาหกรรม จนถึงความสัมพันธ์แบบ “เครือข่าย” ประเภทต่างๆ ตลอดจนในข่ายเทคโนโลยีการสื่อสารที่เชื่อมโยงให้มนุษย์สามารถติดต่อกันได้ทั่วโลก

ความเป็นชุมชน จึงมิได้หมายถึงความสัมพันธ์ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่มีแต่มิตรภาพและความเอื้ออาทรในชุมชนขนาดเล็กหรือชุมชนตามพื้นที่เท่านั้น แม้ว่าประเด็นสำคัญของความเป็นชุมชนจะอยู่ที่มิติของการแบ่งปันและความร่วมมือร่วมใจกันในชีวิต มนุษย์ก็ตาม เพราะความหมายของชุมชนเช่นว่านี้ อาจทำให้เรามีคบอดต่อความขัดแย้ง และความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่ในสังคม และเข้าใจว่าชุมชนเป็นหน่วยอิสระที่คนในชุมชนควรได้รับการกระตุ้นส่งเสริมให้รับผิดชอบต่อการวิเคราะห์ปัญหา และการแก้ไขปัญหา อันมีเหตุและผลจากภายในชุมชนเอง

ดังนั้น ความเป็นชุมชน จึงมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และเป็นสื่อที่ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์หรือการจัดระบบความสัมพันธ์ใหม่ ทั้งกับภายใน และภายนอกชุมชน และมีเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่ซ้อนทับกันอยู่ ความเป็นชุมชนจึงเป็นทั้งขบวนการ และกระบวนการของประชาชนในการปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์หรือวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใหม่ ที่ประชาชนมีสิทธิ์ในการกำหนดโครงสร้าง ระเบียบ กติกา และควบคุมทรัพยากรของตนเอง

ลักษณะและความสำคัญของชุมชน ชุมชนมีความหมาย 4 ลักษณะ
(ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2543) ดังนี้

1) ชุมชนหมู่บ้าน

ศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชธน(2510) ได้กล่าวถึงชีวิตชาวไทยในหมู่บ้านสมัยก่อนว่าเป็นชีวิตที่มีอิสระ เรียบง่าย สมถะ มีการปกครองแบบสามัคคีธรรม ประกอบด้วยครอบครัว เครือญาติที่อยู่อาศัยกันมาหลายชั่วอายุคน และเมื่อมีคนอยู่กันมากขึ้น ก็แยกออกไปตั้งหมู่บ้านใหม่

หมู่บ้านจึงเป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมที่พึ่งตนเอง

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2542) กล่าวว่า ความเป็นชุมชนไม่อาจเข้าใจได้
 อย่างเป็นเอกเทศ หากต้องเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์กับรัฐ มีกลไกการปกครอง และความสัมพันธ์
 เป็นลำดับช่วงชั้นกับระดับที่เหนือกว่า ตามโครงสร้างทางการปกครองที่ประกอบด้วย หมู่บ้าน
 ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ ชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ที่รัฐพยายาม
 รวมศูนย์อำนาจ และแบ่งพื้นที่เป็นหน่วยย่อย กำหนดให้หน่วยย่อยรวมกันเป็นหน่วยใหญ่ที่
 สัมพันธ์กับรัฐในเรื่องใดๆ และอาจมีมากน้อยตามสถานการณ์และช่วงเวลา

ชุมชนหมู่บ้าน เป็นหน่วยทางการปกครอง และหน่วยสังคม ที่มีขนาด
 เล็กที่สุด

2) ชุมชนในฐานะกระบวนการประชาชน

ความเป็นชุมชนในฐานะกระบวนการทางสังคม (Social movement) เป็น
 การรวมตัวของกลุ่มคนโดยการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางเพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดการ
 เปลี่ยนแปลง ทั้งสาระของปริมาณคนที่มารวมตัวกัน และความสำนึกเชิงอุดมการณ์และกระบวน
 การในการจัดการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนคือพัฒนาการของประชา
 สังคมและเครือข่าย โดยกลุ่มบุคคลในสังคมรวมตัวกันเพื่อแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมในการตัด
 สิ้นใจเกี่ยวกับนโยบายและการจัดกิจกรรมสาธารณะ หรือเสริมพลังอำนาจให้กับ “ภาคประชาชน”
 ให้มีบทบาทและส่วนร่วมในการตัดสินใจและชี้นำ ในฐานะของ “ผู้กระทำการ” หรืออาจเรียกว่า
 เป็น “พลังสังคม” ทั้งในรูปแบบกระบวนการดำเนินงานภายในกลุ่มหรือพื้นที่ขนาดเล็ก หรือพัฒนา
 เป็นกลุ่มใหญ่ที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวาง

ชุมชนในฐานะกระบวนการทางสังคม จึงเป็นชุมชนที่เกิดจากความสำนึก
 ของคนในสังคมต่อปัญหาสาธารณะหรือปัญหาที่ตนเองร่วมเผชิญอยู่โดยตรง ซึ่งเป็นเรื่องวิกฤตและ
 มีความยุ่งยากซับซ้อนยากแก่การแก้ไขด้วยวิธีการและกระบวนการแบบเดิม จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่ม
 หรือองค์กรและเครือข่าย ประกอบด้วยสมาชิกที่หลากหลาย ทั้งประชาชน ปัจเจกชน องค์กรอิสระ
 สาธารณะประโยชน์ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน โดยสมาชิกของชุมชนไม่จำเป็นที่จะต้องมีความ
 สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ความเป็นอยู่แบบเดียวกัน ช่องทางการสื่อ
 สารก็ไม่จำกัดรูปแบบ แต่มารวมตัวกันหรือเชื่อมโยงกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา
 หรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่มีใช้เรื่องผลประโยชน์เฉพาะตนเฉพาะกลุ่ม แต่
 เป็นผลประโยชน์ในวงกว้างและรวมไปถึงการสร้างระเบียบกติกาของสังคมขึ้นมาใหม่ด้วย เช่น
 เครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายงานสวัสดิการสังคม

3) ชุมชนแนวมนุษยนิยม หรือชุมชนเชิงอุดมคติ

ชุมชนแนวมนุษยนิยม เป็นแนวคิดของชุมชนเชิงอุดมคติ คือชุมชนต้อง
 ก่อเกิดมิตรภาพ ความเอื้ออาทร ความมั่นคงและความผูกพัน มีวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง มี

ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เกิดโดยธรรมชาติอยู่แล้ว และรัฐไม่ค่อยได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตของสมาชิกชุมชนมากนัก

ลักษณะของชุมชนในแนวคิดนี้ เรียกร้องให้เป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่มีโครงสร้างที่แน่นเหนียว เพราะขนาดที่เล็กจะมีสถานะภาพที่ดีในการฟื้นฟูสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม สมาชิกสามารถรับผิดชอบ มีบทบาทการมีส่วนร่วม ร่วมมือร่วมใจ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้เป็นสังคมที่คนรู้จักกันอย่างใกล้ชิด และสนิทสนม

ข้อสังเกต ชุมชนในแนวมนุษยนิยม ไม่เน้นความสำคัญของอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์หรือพื้นที่ แต่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ และความรู้สึกเชิงอัตวิสัยของความเป็นชุมชนหรือแบบแผนในอุดมคติ

4) ชุมชนในรูปแบบใหม่ หรือชุมชนเสมือนจริง

ชุมชนแบบนี้ มีลักษณะเป็น “ชุมชนไร้พรมแดน” ที่สมาชิกหรือผู้สนใจสามารถเข้าร่วมได้โดยไม่จำกัดแหล่งที่อยู่ ครอบคลุมพื้นที่ที่ขยายของเทคโนโลยีการสื่อสารครอบคลุมถึงไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจ จึงเป็นลักษณะชุมชนที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยี และปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรง

ชุมชนที่เกิดจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือ “ชุมชนเสมือนจริง” (Virtual Community) เป็นชุมชนที่กลุ่มคนอาจจะได้พบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยถ้อยคำภาษา และความคิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ โดยใช้ความเป็นชุมชนนี้เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน แตกต่างจากชุมชนแบบเดิมที่สมาชิกจะรู้จักกันต่อเมื่อได้พบปะเห็นหน้ากัน และสามารถเข้าถึงแหล่งที่เราสนใจได้อย่างทันที (Hesselbein : 1998 อ้างใน ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2543) และโดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเชื่อมโยงผู้คนที่มีวัตถุประสงค์และความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน จึงเป็นการสร้างช่องทางให้ผู้ที่ผ่านเข้ามาในข่ายได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน และแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ร่วมกัน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค จนถึงระดับโลก

ปัจจัยและทิศทางของชุมชนในรูปแบบใหม่คือ ความเป็นปัจเจกบุคคล ระบบเศรษฐกิจ และการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศอันไร้ขอบเขต ซึ่งจะสร้างให้เกิดวัฒนธรรมมวลชนแบบใหม่ (Schuler : 1996 อ้างใน ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2543) ข้อดีที่เกิดขึ้นคือนอกจากสร้างให้เกิดชุมชนการเรียนรู้แล้ว ยังสามารถสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้อย่างกว้างขวางอีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เป้าหมาย ประสิทธิภาพของข่าวสาร และขยายเทคโนโลยี ส่วนข้อเสียคือ ลักษณะของความเป็นชุมชน เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความผูกพันใด ๆ กับชุมชน มีอิสระที่จะเลือกเข้าร่วมเมื่อใดก็ได้ หรือถอนตัวออกไปเมื่อใดก็ได้ อีกทั้งข้อมูลข่าวสารที่สื่อถึงกันก็ไม่สามารถประกันความเชื่อถือได้ทั้งหมด บางครั้งก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบเทคโนโลยี

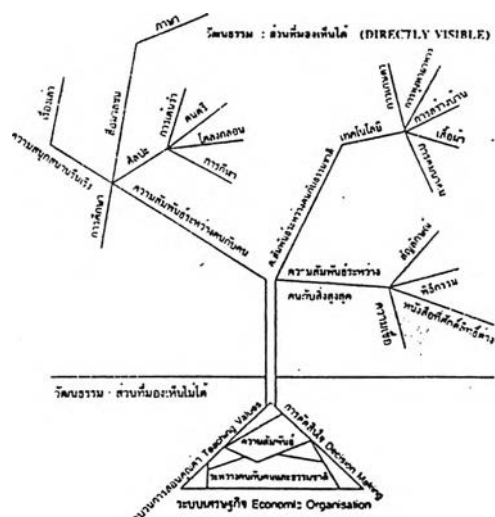
และจริยธรรมคุณธรรมส่วนบุคคลและสังคมอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การสื่อสาร และการติดต่อผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์จะมีบทบาทสำคัญในอนาคต และเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์จะมีบทบาทสำคัญในอนาคต และเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนและการติดต่อทำกิจกรรมความร่วมมือทางเทคนิค และการมีส่วนร่วมกันของรัฐ เอกชน และกลุ่มคนในท้องถิ่น ส่วนปัญหาเรื่องความผูกพัน และมีอุดมการณ์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอีก

สรุป ความหมายของชุมชน อาจมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาจากมิติด้านพื้นที่ ภูมิศาสตร์ เป็นความสัมพันธ์และความผูกพันที่มีรูปแบบ ไร้รูปแบบ หรือแบบไร้พรมแดนที่เน้นผลประโยชน์เชิงปัจเจกบุคคล อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสอง ซึ่งเป็นทั้งขบวนการและกระบวนการของประชาชนในการปรับตัวเพื่อสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในรูปแบบใหม่ที่ประชาชนสำนึกในศักยภาพของตนเอง และสิทธิหน้าที่ในการกำหนดโครงสร้างการตัดสินใจ การกำหนดระเบียบกติกาก และการควบคุมทรัพยากรของตน นับเป็นการพัฒนาจิตสำนึกของพลังประชาชน และการปกครองแบบใหม่

กรอบความคิดความเข้าใจพื้นฐานสำหรับการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ(2538: 23-40) กำหนดนิยามแบบเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนโดยถ้อยมนุษย์เป็นศูนย์กลางว่า วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนรากที่มองเห็นไม่ได้ และส่วนต้น กิ่งแขนงที่มองเห็นได้

แผนภาพที่ 5: แสดงภาพต้นไม้วัฒนธรรม

1. ส่วน “ราก” เป็นส่วนที่มองเห็นไม่ได้หรือที่อยู่ใต้ดิน ต้องเรียนรู้ เข้าใจด้วยการคิดไตร่ตรองวิเคราะห์ ได้แก่ ระบบคิด ระบบคุณค่า เป็นส่วนเนื้อหาสาระของวัฒนธรรม
2. ส่วน “ต้นและกิ่งแขนง” เป็นส่วนที่มองเห็นได้ อยู่บนดิน เป็นส่วนของ

วัฒนธรรมที่เข้าใจกันโดยทั่วไป เห็นได้ สัมผัสได้ ได้แก่ การรำไทย อาหารไทย การแต่งกายชุดไทย การประกอบพิธีกรรม ส่วนนี้เป็นส่วนของ “รูปแบบ” ของวัฒนธรรม แม้เป็นสิ่งที่สัมผัสจับต้องได้ แต่จะหยุดอยู่เพียงแค่นี้ไม่ได้ เราจะต้องคิดพิจารณาไตร่ตรองและวิเคราะห์หลังไปหาสิ่งที่เรามองไม่ได้ด้วยตา แต่เข้าถึงโดยสัมผัสด้วยปัญญาและจิตใจ เช่น การรำรำ การไหว้ผี หมอส่ง หมอรากไม้ มีคุณค่าอะไรอยู่เบื้องหลัง

วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นตัวแทนของความเสียดสี ความรักเพื่อนมนุษย์ ความเมตตา กรุณา ความสมถะ เรียบง่าย ความอ่อนน้อมถ่อมตัว หรือเป็นตัวแทนคุณค่าของความเห็นแก่ตัว โลก เย่อหยิ่ง ไร้เมตตา ฟุ้งเฟ้อ ไม่สอดคล้องกับสภาพชีวิตที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ดี ในการพัฒนาชุมชน กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้เสนอให้เห็นถึงความจำเป็นของการศึกษาเพื่อให้เข้าใจชุมชน ทั้งนี้เห็นว่าพื้นฐานด้านเจตคติ และแนวคิดสำคัญที่จะเข้าใจชีวิต ความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ของสมาชิกชุมชน ต้องเริ่มจากใจที่เรียนรู้ และเข้าใจคนมากกว่ารู้จักสิ่งใด มีความเข้าใจถึงความผูกพันและมีจิตสำนึกที่ฝังแน่นในวิถีปฏิบัติมากกว่า การกระทำภายนอก ดังนั้น ความเข้าใจจึงเป็นพลังสำคัญของการทำงานตามแนววัฒนธรรม โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางและหลักสำคัญในการพัฒนา การศึกษาและทำความเข้าใจก่อนการปฏิบัติ จึงต้องเรียนรู้ เข้าถึง และเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ ในชุมชน ดังนี้

3. เจตคติของชุมชน ควรมุ่งที่ความหมายของการพึ่งตนเองแบบ “ร่วมกัน”

(Collectivistic) ที่เห็นความจำเป็นจะต้องถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รั้วใจเขาใจเรา ทีเขาทีเรา โดยเป็นแบบ ทั้งพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยผู้อื่นซึ่งกันและกันไปพร้อมๆ กัน จะเลือกเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งไม่ได้ ไม่เน้นลักษณะเป็นปัจเจกบุคคล (Individualistic) โดยไม่พึ่งผู้อื่นเลย ไม่ปิดตัวเองมุ่งเพียงเพื่อประโยชน์ของตนเองสูงสุด ดังนั้น เราต้องวิเคราะห์คู่มือของธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ เช่น งานสลากภัต บุญพระเวส งานเส็งกลอง งานแข่งเรือ จะได้เห็นว่ เบื้องหลังของประเพณีเหล่านี้ คือการจัดเงื่อนไข และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น ๆ ได้เข้ามาาร่วมกันเสริมสร้างสัมพันธ์ไมตรีให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

4. คุณค่าภายในของวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระ และส่วนที่เห็นไม่ได้ด้วยตา เป็นแก่นของกิจกรรม ประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมจับต้องได้มารองรับคุณลักษณะที่เป็นนามธรรม

5. ความรู้สึกว่ “นี่เป็นแบบของเรา” (Sense of Identity and Sense of Belongingness) ที่รู้สึกเป็นเจ้าของ มีความคุ้นเคย คล่องตัว ไม่แปลกแยก ซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกว่ตนเองมีศักดิ์ศรีเทียมบ่า เทียมไหล่กับผู้อื่น และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จะเกิดจิตสำนึกที่จะทำนุบำรุงรักษาและพัฒนาให้มีอายุยืนยาว จะทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรู้สึกเข้าถึงแก่น ถึงความหมายอย่างแท้จริง เช่น เมื่อคนไทยกินข้าวราดน้ำปลาพริกขี้หนู จะกินอย่างเอร็ดอร่อยหรือกินอย่างมีพลังเข้าถึงแก่นของการกิน การได้กินข้าว (ที่เป็นวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของคน

ไทย) จะทำให้เราบอกตัวเองว่า “อย่างนี้สิ่งที่เรียกว่ากิน” ดังนั้น นักพัฒนาที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีพลัง อย่างมีชีวิตชีวา ต้องพยายามหาเหตุผลที่อยู่เบื้องหลัง และเมื่อสิ่งที่ทำได้สะท้อนให้เห็นคุณค่าใน “อะไร” ที่ชาวบ้านเขามีอยู่แล้ว ย่อมจุดประกายความรู้สึกร่วมให้ต่อไปถึงชาวบ้านทุกคน เป็นเชื้อเพลิงที่มีพลังขับเคลื่อน การทำกิจกรรมทุกอย่าง ชาวบ้านมีศักยภาพ และมีพลังสร้างสรรค์อยู่ภายใน มีภูมิปัญญาเป็นฐานพลัง กลุ่มคนจะแสดงศักยภาพที่มีอยู่ให้ออกมานั้น อาจจะต้องเริ่มต้นด้วยการจุดประกายพลังที่มีอยู่ภายในให้ได้แสดงตนออกมา หรือก้าวออกมาด้วยโอกาส และเงื่อนไขที่เหมาะสม ซึ่งนักพัฒนาและชาวบ้านจะร่วมศึกษาไตร่ตรอง และวิเคราะห์ ให้เห็นความศักยภาพ ความจำเป็น และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

6. หลักสำคัญของการพัฒนาแนววัฒนธรรม คือ กรอบความคิดที่เราจะใช้ศึกษาเข้าใจและตีความวัฒนธรรม จะต้องมองวัฒนธรรมแบบองค์รวม (Totality) ไม่มองแบบแยกเฉพาะส่วนย่อย ๆ เพราะจะทำให้เราไม่เข้าใจความหมายทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ถ้าเราไปดูระบบการตัดสินใจของชาวกะเหรี่ยง เวลาเกิดปัญหาและมีการนำเสนอวิธีแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบ เราจะเห็นว่าชาวกะเหรี่ยงจะใช้วิธีมาประชุมพูดคุยกัน โดยมีผู้เฒ่าอาวุโสนั่งเป็นประธาน ใครมีความคิดเห็นอย่างไรสามารถเสนอแนะได้อย่างเต็มที่ ในตอนท้ายเมื่อจะตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีแก้ปัญหาอย่างไร เราจะเห็นว่า กลุ่มจะยกให้ผู้เฒ่าเป็นคนตัดสินใจจะเลือกวิธีแก้ปัญหาอันไหน เมื่อเราเป็นคนภายนอกที่มาจากวัฒนธรรมประชาธิปไตย เคยชินกับการโหวตออกเสียง และถือเอาคะแนนเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์การเลือกตัดสินใจ เราจะตีความทันทีว่าวิธีการตัดสินใจของชาวกะเหรี่ยงเป็นแบบเผด็จการของผู้อาวุโส ทั้งนี้เพราะมองแต่เฉพาะส่วนย่อยคือ รูปแบบการตัดสินใจเท่านั้น โดยที่เรายังไม่ได้มองส่วนอื่น ๆ มาประกอบด้วย เช่น ผู้เฒ่าที่จะมามีสิทธิ์นั่งพิจารณานั้น จะต้องผ่านกระบวนการเลือกสรรอย่างไรบ้าง (ต้องได้รับการยอมรับแล้วว่าเป็นผู้มีจิตใจยุติธรรมฟังเสียงข้างมาก มีคุณธรรม ไม่ใช่ผู้เฒ่าคนไหนก็ได้) รวมทั้งลักษณะวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมการเผชิญหน้ากับทางความคิดอย่างเปิดเผย (เราต้องศึกษาหาเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังซึ่งก่อตัวมาจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง) และส่วนย่อยอื่น ๆ ประกอบกัน

เรื่องการดูวัฒนธรรมแบบองค์รวมนี้ จะเป็นปัญหามากยิ่งขึ้น สำหรับคนที่เคยชินกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะแยกส่วนในวัฒนธรรมของเราทุกอย่างจะถูกแยกเป็นส่วน ๆ เช่น เรื่องเศรษฐกิจไม่เกี่ยวกับการเมือง เรื่องทางโลกไม่เกี่ยวข้องกับทางธรรม เวลาเราเรียนหนังสือ เราก็อ่านแยกเป็นวิชา ๆ เป็นคณะ ๆ ไม่เกี่ยวข้องกัน แต่ในวัฒนธรรมชุมชนทุกอย่างจะโยงใยเกี่ยวข้องกันไปหมด ดูตัวอย่างเรื่อง “ข้าว” ในทางวัตถุ ข้าวก็เป็นเมล็ดข้าว ในทางจิตวิญญาณ ข้าวก็มีขวัญข้าว แม่โพสพ ในทางเศรษฐกิจ ข้าวมีคุณค่าใช้เลี้ยงยังชีพได้ นำไปขายได้ราคา แต่ข้าวยังมีมิติทางความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การทำนาจะต้องลงแขกกัน จะต้องเอามือเอแรงกัน ถึงแม้ข้าวจะเป็นวัตถุ แต่ก็ป็นวัตถุที่มีความหมายพิเศษ ดังที่มีข้อห้ามเก่าแก่ในวัฒนธรรม

ภาคเหนือที่ว่า “การขี้มั่ว ห้ามเอาดอกเบี้ย เพราะถือว่าเป็นบาป” ตักบาตรพระก็ต้องใส่ข้าวเป็นต้น เพราะฉะนั้นในเรื่อง “ข้าว” นี้เองที่เราจะพบทุกสิ่งทุกอย่างทุกมิติอยู่ภายในนั้น

ความเข้มแข็งของชุมชน และกระบวนการเรียนรู้

การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนที่สำคัญประการหนึ่งคือ การจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นแบบธรรมชาติหรือแบบดั้งเดิมของชุมชน หรือการพัฒนาในรูปแบบเวทีกระบวนการเรียนรู้แบบพลวัต ที่สนองตอบตามความต้องการของสังคม

1. กระบวนการเรียนรู้ดั้งเดิมของชุมชนที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการทางสังคมในครอบครัวหรือในชุมชน เช่น การถ่ายทอดอาชีพในครอบครัว เครือญาติ การถ่ายทอดอาชีพหลักของหมู่บ้าน (ปฐม นิคมานนท์, 2535)

2. กระบวนการเรียนรู้ดั้งเดิมของชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลาง และปัจจุบันแม้จะลดความสำคัญลงไปอย่างมาก แต่ก็ยังมีบทบาทสำคัญในหลายชุมชน โดยเน้นการจัดเส้นทางสังคมและจริยธรรม (ชูกเกียรติ ลีสุวรรณ, 2535)

3. กระบวนการเรียนรู้ดั้งเดิมของชุมชนถูกปิดกั้นด้วยระบบการศึกษายุคใหม่ที่ผิดแผกไปจากเดิม เป็นโครงสร้างการศึกษาแนวตั้งที่ปฏิเสธคุณค่าและรูปแบบการเรียนรู้ในแนวนอนของชุมชน (ภาสกร เหมนะศิริ, 2537)

4. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนสามารถฟื้นความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ด้วยการทำงานเป็นเครือข่ายและด้วยการเกี่ยวพันอย่างเข้าใจและให้เกียรติของหน่วยงานภายนอก (สีลาภรณ์ นาคทรพรพ, 2538; วัฒนพร คชภูมิ, 2540)

ตารางที่ 1 : เปรียบเทียบ ระบบ โรงเรียนและระบบการเรียนรู้ของชุมชน

ระบบ / กระบวนการ	โรงเรียน	การเรียนรู้ของชุมชน
องค์กร	โรงเรียน	สถานที่ภายในชุมชน
วัตถุประสงค์	พัฒนาบุคคลอย่างเป็นระบบ	พัฒนาคนตามความต้องการ
กลุ่มเป้าหมาย	นักเรียน/นักศึกษา	คนภายในชุมชน ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ตามความสนใจ
หลักสูตร	กำหนดเนื้อหาเป็นฐาน	กำหนดความต้องการ/ปัญหาชุมชนเป็นฐาน
วิธีการจัดการเรียนการสอน	ระบบชั้นเรียน/ตามเกณฑ์ คุณสมบัตินี้	ไม่มีกำหนดชั้นเรียน / จัดการตามสภาพแวดล้อม

ตารางที่ 1 (ต่อ) : เปรียบเทียบ ระบบ โรงเรียนและระบบการเรียนรู้ของชุมชน

ระบบ กระบวนการ	โรงเรียน	การเรียนรู้ของชุมชน
วิธีการจัดการเรียน การสอน	ระบบชั้นเรียน/ตามเกณฑ์ คุณสมบัติ	ไม่มีกำหนดชั้นเรียน / จัดการตาม สภาพแวดล้อม
การวัดผล/ประเมินผล	มีการสอบและวัดผล อย่างเป็นทางการ	มีการติดตาม วัดผลติดตาม / แต่ไม่ เป็นการทดสอบ
ผู้สอน	ครู	วิทยากรท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน
ระยะเวลา	กำหนดเวลาแน่นอน	- ตามระยะเวลาหลักสูตร/โครงการ - เป็นการเรียนรู้ต่อเนื่อง / ไม่มีสิ้นสุด

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2538) ได้เปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนกับกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน ดังตารางเปรียบเทียบข้างต้น แต่สิ่งที่สำคัญกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการประสานความร่วมมือ หรือบทบาทที่ “เกื้อกูลกันอย่างเข้าใจและให้เกียรติ” เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนและการศึกษาในระบบให้สนับสนุน หรือเป็นองค์ประกอบเกื้อกูลกัน เป็นข้อคิดสำคัญยิ่งสำหรับนักการศึกษาที่จะต้องทบทวนโลกทัศน์และบทบาทของการศึกษาในระบบ นอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และเสริมสร้างให้กระบวนการพัฒนาบุคคล พัฒนาชีวิตและพัฒนาชุมชน หรือบุคคลผู้เป็นสมาชิกของชุมชนหรือสังคมให้เป็นองค์ประกอบแท้จริงของสังคม มิใช่เป็นหน่วยที่แบ่งขั้วกัน หรือแปลกแยกทางความคิด และกระบวนการคิด กระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้ เพราะหากการจัดการศึกษาแต่ละประเภทหรือรูปแบบ ไม่สามารถประสานสอดคล้องกัน หรือมุ่งไปสู่คนละเป้าหมายกันแล้ว มนุษย์ที่เป็นปัจเจกและศูนย์กลางของการเรียนรู้ การศึกษา คงจะเป็นผลผลิตที่ไม่เป็นที่ต้องการของชุมชน หรือไม่ต้องการชุมชนอย่างแน่นอน กล่าวได้ว่า ลักษณะการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่ขัดสู้กัน ไม่เป็นกัลยาณมิตรกัน กอปรด้วยมิฉฉาธิฐิ และแบ่งคนแยกขั้วคน ลักษณะของการศึกษาดังกล่าว ย่อมไม่ใช่การศึกษาที่แท้จริง

เพราะฉะนั้น ปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษาและสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ

1. วิสัยทัศน์หรือมุมมองของผู้นำในชุมชน ผู้นำต้องมีมุมมองที่กว้างไกลและยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เข้าใจคุณค่าของภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชูติมา เวทการ(2543) กล่าวถึงลักษณะของผู้นำชุมชนไว้ว่า “...ภูมิปัญญาชาวบ้าน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้แก่ พระผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส และผู้บริหารโรงเรียน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำ มีความสามารถเฉพาะ

เรื่องและเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น...” ประกอบกับความสามารถของผู้นำในการดึงทรัพยากรมาสนับสนุนและสามารถกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าร่วมในกิจกรรมได้

2. ความคุ้นเคยส่วนตัวระหว่างตัวครูและชาวบ้าน และความเป็นคนในพื้นที่ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือที่ดีขึ้น

3. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของชุมชนอย่างแท้จริง ดังที่ พูนทรัพย์ วัฒนสุนทร (2543) ได้กล่าวถึง “ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดผลสำเร็จคือ ...เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและภูมิปัญญาท้องถิ่น...” ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนจะเป็นกลไกที่สำคัญต่อศักยภาพของชุมชน และทำให้กระบวนการต่างๆดำเนินไปอย่างราบรื่น

4. การสร้างเครือข่ายทำงานและการเรียนรู้ร่วมกัน มีความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังที่ อัจฉรา ภาณุรัตน์(2543) ได้เสนอให้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ณ. หมู่บ้านภูมิปัญญาบ้านเขวาสินรินทร์ ที่มีความพร้อมในการสาธิตการผลิตผ้าทอมือ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในท้องถิ่นเป็นอย่างดี

5. องค์กรต่างๆในชุมชนมีส่วนร่วมและร่วมมือในการเป็นแกนกลางในการพัฒนาชุมชน จะเป็นปัจจัยที่ทวีความสำคัญยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่เป็นทางการ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต.) หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.) หรือกลุ่มประชาคม หรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จะเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการสร้างสัมพันธ์ได้อย่างดี ดังเช่น งานวิจัยของสำนักวิจัยจากสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม สรรค์ วรอินทร์ (2543) ได้กล่าวถึง “องค์กรประชาชนในหมู่บ้าน ในอบต. พลายชุมพล มีหลายกลุ่มที่ประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มไข่เค็ม และไข่โอโด้น กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มออกทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ สงเคราะห์ และกลุ่มอสม. ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ได้ทำบทบาทในการช่วยเหลือสมาชิกด้านต่าง ๆ ” และบทบาทขององค์กรบริหารส่วนตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งควรเป็นผู้แสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน พัฒนาความสามารถของประชาชนในชุมชน และควรมีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน การรวมกลุ่มประชาชน การจัดฝึกอบรมวิชาชีพ และการจัดหาตลาด เป็นต้น

6. การทำงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เนื่องจากพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมและค่านิยมที่ชุมชนให้ความสำคัญกับระบบการเรียนรู้ ดังที่ ลำยอง สำเร็จดี และคณะ (2543) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ปัญหาจะมีบ้างในด้านการปรับกระบวนการทัศนของคนรุ่นเก่าให้สอดคล้องกับการจัดการศึกษาแบบใหม่” ซึ่งปัจจุบัน โรงเรียนกำลังวิเคราะห์การปฏิบัติงานประเมินผลและหนแนวทางปรับปรุงแก้ไขงานด้านนี้ให้บังเกิดผล

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคาทอลิกทั้งทางตรงและทางอ้อม แสดงถึงความสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิวัฒนาการของการศึกษาคาทอลิก ในด้านแนวคิด ปรัชญา นโยบาย โครงสร้าง การจัดองค์กร และการบริหาร การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ การฝึกอบรมนักเรียนหรือการปกครอง รวมทั้งความคาดหวังของผู้ปกครองและความต้องการของสังคม พอสังเขป ดังนี้

3.1 ผลงานวิจัยภายในประเทศ

3.1.1 การศึกษาวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พบว่าการศึกษาของมิชชันนารีเป็นต้นแบบของการศึกษาในรูปแบบของประเทศไทย (วุฒิชัย มูลศิลป์ และ ลดาวัลย์ พวงนิล, 2532) และต่อมาประเทศไทยก็ได้รับเอาการศึกษาในรูปแบบเป็นเครื่องมือที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการรักษาเอกราชของประเทศ โดยการประกาศพระราชบัญญัติ ประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2464 (โกวิทวงศ์สุวรรณ, 2529) ดังนี้

1) โกวิท วงศ์สุวรรณ (2529) ได้ศึกษา “กระบวนการยอมรับเอาการศึกษาในรูปแบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการรักษาเอกราชของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2414-2464” สรุปผลได้ว่า การศึกษาในรูปแบบโรงเรียนและกระบวนการปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้า สามารถประยุกต์ใช้ระบบงานและวิทยาการตะวันตก ให้การศึกษาแก่ประชาชนได้ทั่วหน้า เป็นแนวคิดสำคัญของการรักษาเอกราชของชาติและเป็นการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยและทัดเทียมอารยประเทศ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้กำหนดกรอบความสำคัญสำหรับการบริหารปกครองประเทศ และพัฒนาอย่างมากในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งบรรลุผล กล่าวคือในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ประกาศเป็นพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2464

2) วุฒิชัย มูลศิลป์ และลดาวัลย์ พวงนิล (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของการศึกษาเอกชน” พบว่า การศึกษาเอกชนมีบทบาทสำคัญในการศึกษาของชาติมาเป็นเวลานาน และโรงเรียนมิชชันนารีเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาในระบบโรงเรียนในเมืองไทย เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้มีระดับสูงของชาติเห็นความสำคัญของการศึกษา กล่าวคือทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกระทั่งนำไปสู่การประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาในปี พ.ศ. 2464 และเมื่อรัฐพยายามขยายการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศเร็วขึ้น เอกชนได้แสดงบทบาทสำคัญช่วยรัฐในเรื่องประหยัดงบประมาณแผ่นดินด้วย ในปัจจุบัน ด้วยนโยบายของรัฐบาล การศึกษาเอกชนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาได้ลดบทบาทลงไปมาก แต่จะมีความสำคัญยิ่งขึ้นในระดับอนุบาลและอุดมศึกษา และวุฒิชัย มูลศิลป์ (2532 :

230,238) ได้วิเคราะห์นโยบายการศึกษาของรัฐบาล และข้อจำกัดของงบประมาณแผ่นดิน พบว่า รัฐยังไม่สามารถจัดบริการการศึกษาให้แก่ประชาชนได้อย่างเพียงพอ จะต้องพึ่งภาคเอกชนให้เข้ามาช่วยเหลือต่อไป ในอนาคต รัฐจะต้องกำหนดนโยบายและบทบาทเกี่ยวกับการศึกษาภาคเอกชนให้ชัดเจนและมีสัดส่วนแน่นอน ในขณะที่โรงเรียนเอกชนต้องสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการให้มีมาตรฐานเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนและรัฐ ทั้งนี้ เมื่อโรงเรียนเอกชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนเองได้เต็มที่ จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการศึกษาของชาติโดยส่วนรวมด้วย

3.1.2 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการการศึกษาของคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย เป็นการจัดการศึกษาคาทอลิกที่เน้นการศึกษาของสตรี และความร่วมมือในการนำความก้าวหน้าด้านการศึกษาในประเทศไทย

สายอรุณ ผิวเกลี้ยง (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของการศึกษาที่จัดการโดยคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2441-2537” ได้ข้อสรุปว่าการจัดการศึกษาของคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย ได้เริ่มต้นที่โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ ซึ่งเป็นโรงเรียนสตรีแห่งแรกในประเทศไทยที่ได้จัดการศึกษา โดยคณะมิชชันนารีภคินีโรมันคาทอลิก ซึ่งได้เจริญก้าวหน้าและมีพัฒนาการตามลำดับอย่างต่อเนื่องในการจัดการศึกษาให้กับสังคมไทย

สิ่งที่คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ใช้เป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาของคณะคือ (1) ปรัชญาในการดำเนินชีวิต และหลักเมตตาธรรม ปรากฏเป็นรูปธรรมดังนี้ คือ “ศึกษาคี มีวินัย ในเมตตา ใฝ่หาคุณธรรม เลิศล้ำการงาน” (2) วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งโรงเรียนของคณะคือ เพื่อประโยชน์ตามความต้องการของท้องถิ่น และการศึกษาของเยาวชนของชาติ เป็นต้น ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา (3) การจัดการศึกษาของคณะจะเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการงานฝีมือหรือหัตถศึกษา การอบรมฝึกสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม และเน้นให้เห็นความมั่งคั่งในวัฒนธรรมของชาติ การรักษาสภาพอนามัยของตน กล่าวคือ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลทั้งครบองค์ 4 คือ ด้านพุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความสามารถและทักษะ (4) การบริหารงานการศึกษานั้น ยึดนโยบายหลักด้านการจัดการศึกษาของคณะเป็นบรรทัดฐาน การกระจายอำนาจและการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ด้วย “เมตตาธรรม” เป็นพื้นฐานและบรรยากาศของการทำงานร่วมกันแบบ “ครอบครัว” (5) เป้าหมายการจัดการศึกษา คือ มุ่งผลิตเยาวชนหรือผู้สำเร็จการศึกษาให้รับใช้สังคมไทย อุทิศตนเพื่อบริการชุมชน และ (6) เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐในด้านการจัดการศึกษาแก่เยาวชนนักเรียน 55,500 คน ในโรงเรียน 31 แห่ง ช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐเป็นจำนวนมาก และการขจัดพฤติกรรมปัญหาของสังคมด้วยการจัดการศึกษาแก่เยาวชนหญิงที่มีปัญหาพฤติกรรม “เด็กตกเที่ยว” การศึกษาสำหรับเด็กไทยภูเขา

3.1.3 สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2532 ได้ศึกษาประสิทธิภาพของการศึกษาเอกชน ที่ผลวิจัยหลายเล่มได้ศึกษากรณีตัวอย่างของโรงเรียนเอกชนคาทอลิก พบความแตกต่างและความสำเร็จในการจัดการศึกษาที่ดีหลายประการ ที่แสดงในรายงานการวิจัย เช่นเดียวกับที่พบปัจจัยแห่งความสำเร็จ ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการศึกษาเอกชน ดังนี้

1) จุมพล พูลภัทรชีวิน (2532) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียนเอกชน” พบว่าการบริหารและบุคลากร เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลของการศึกษาเอกชนโดยทั่ว ๆ ไป (ภายใน 10 ปีข้างหน้า) ในขณะที่ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนและคุณภาพด้านวิชาการเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกโรงเรียนเอกชน ส่วนปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลของการศึกษาเอกชนในอนาคต ได้แก่ เรื่องการบริหาร และการพัฒนาสถานศึกษาเอกชนในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เพราะว่านอกจากโรงเรียนเอกชนแต่ละแห่งจะต้องแข่งขันกันเองแล้ว ยังต้องแข่งกับโรงเรียนรัฐบาลด้วย โรงเรียนเอกชนแต่ละแห่งจึงต้องพัฒนาตนเองและสร้างศรัทธาให้เกิดกับผู้ปกครองของนักเรียน เพื่อที่เขาจะได้ส่งลูกหลานมาเรียนในโรงเรียนเอกชน

2) สุกัญญา นิธังกร (2532) ศึกษาวิจัยเรื่อง “รายได้รายจ่ายของโรงเรียนเอกชน” พบว่า โรงเรียนเอกชนขนาดกลาง มีรายรับจากค่าธรรมเนียมทั้งหมดสูงกว่ารายจ่ายเพื่อการดำเนินการทั้งหมด ส่วนโรงเรียนเอกชนขนาดเล็ก มีรายรับจากค่าธรรมเนียมการเรียนต่ำกว่ารายจ่ายประเภทเงินเดือนและค่าจ้างประจำ แต่เมื่อรวมเงินอุดหนุนจากรัฐบาลแล้ว รายรับรวมก็สูงกว่ารายจ่ายประเภทเงินเดือนและค่าจ้างประจำ แต่ก็ยังต่ำกว่ารายจ่ายเพื่อการดำเนินการทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าโรงเรียนเอกชนขนาดกลางและขนาดเล็กได้ทำหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นโรงเรียน “ไถ่บ้าน” ให้แก่เด็กในชุมชน เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ในโรงเรียนเหล่านี้ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กมาจากครอบครัวที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี โรงเรียนที่ประสบปัญหาการลดลงของเด็กนักเรียนอย่างมาก เด็กเก่ง ๆ ของโรงเรียนพากันไปสอบเข้าโรงเรียนรัฐบาล เด็กใหม่ที่ได้ก็มีความสามารถทางวิชาการที่ด้อย และมีความประพฤติที่มีปัญหา ครูในโรงเรียนเอกชนเหล่านี้มีเงินเดือนต่ำ มักจะไม่ได้รับการขึ้นเงินเดือน และมีสวัสดิการน้อยมาก เมื่อเทียบกับครูโรงเรียนรัฐบาล จึงทำให้ครูที่มีความรู้ความสามารถพยายามไปสอบเข้าโรงเรียนรัฐบาล ทำให้คุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนขนาดกลาง และขนาดเล็กทรุดลงอย่างมาก เป็นต้น โรงเรียนเอกชนที่มีขนาดเล็กมากเกิดไปจนไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้เลย รัฐอาจจะให้ความช่วยเหลือโดยการโอนนักเรียนไปอยู่ในโรงเรียนเอกชนอื่น และช่วยแบ่งเบาภาระในการจ่ายค่าชดเชยการเลิกจ้างครูตามกฎหมายแรงงานบ้าง เพื่อให้โรงเรียนสามารถเลิกกิจการได้ รัฐเองจะได้ประโยชน์จากการไม่ต้องจ่ายเงินอุดหนุนให้แก่โรงเรียนเหล่านี้อีกต่อไป หรือรัฐควรจะช่วยในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งอาจทำได้โดยการสนับสนุนให้ครูโรงเรียนเอกชนมี

โอกาสได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม หรือสนับสนุนให้มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนรัฐบาลที่มีคุณภาพกับโรงเรียนเอกชน ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนให้ดีขึ้น

3) สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2532) ศึกษาวิจัยเรื่อง

“การเปรียบเทียบสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนกับสภาพแวดล้อมทางบ้านระหว่างนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนที่มีประสิทธิภาพสูง และนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนที่มีประสิทธิภาพต่ำในกรุงเทพมหานคร” สรุปผลได้ดังนี้

1. โรงเรียนประสิทธิภาพสูงมีสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพต่ำ
2. ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพสูงโดยเฉลี่ยมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพต่ำ
3. นักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพสูงมีสภาพแวดล้อมทางบ้านที่กระตือรือร้น และเอื้ออำนวยต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนมากกว่าสิ่งแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพต่ำ
4. นักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพสูงมีรูปแบบการใช้เวลาในวันปกติและวันหยุด แตกต่างจากนักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพต่ำ
5. นักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพสูงมีสมรรถภาพทางกลไกโดยส่วนรวมไม่แตกต่างจากนักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพต่ำ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่านักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพสูงมีสมรรถภาพทางกลไกด้านการดันพื้นและการวิ่งกลับตัวสูงกว่านักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพต่ำ ในขณะที่นักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพต่ำมีสมรรถภาพทางกลไกด้านการลุกนั่งสูงกว่านักเรียนโรงเรียนประสิทธิภาพสูง

ข้อเสนอแนะด้านสมาคมผู้ปกครองคือ น่าจะเพิ่มบทบาทในการเป็นสื่อกลางระหว่างบ้านและโรงเรียนในอันที่จะสร้างสรรค์ประสบการณ์ ทั้งทางบ้านและทางโรงเรียนให้สอดคล้องเกื้อกูลกันในอันที่จะส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน นอกจากนี้ สมาคมผู้ปกครองน่าจะเป็นสื่อที่จะทำให้ผู้ปกครองหรือบิดามารดาของนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นทั้งในฐานะผู้จัดและผู้รับบริการ

4) ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ (2532) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการศึกษาเอกชนต่อสังคมไทย” สรุปผลได้ดังนี้ (1) ศิษย์เก่าของโรงเรียนเอกชนคาทอลิกและเอกชนอื่น ๆ ที่เป็นตัวอย่างข้อมูลยอมรับว่า ในระหว่างที่เรียนอยู่ได้รับการยกย่องจากทางโรงเรียนในความดีเด่นด้านวิชาการ ความเป็นผู้มีนำ ตลอดจนความประพฤติดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นคุณสมบัติที่ทำให้ศิษย์เก่า เป็นคนดีเด่นได้รับการยกย่อง หรือได้เป็นผู้มีนำในหน่วยงานของตน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาผู้นำจัดได้ว่าเป็นจุดประสงค์หนึ่งของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ศิษย์เก่าเองก็ยอมรับว่า คุณสมบัติดีเด่นด้านวิชาการและความประพฤติเป็นสิ่งสำคัญที่

ทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิต ได้รับการยกย่องจากสังคม และเป็นผู้นำในหน่วยงาน จึงนับได้ว่าโรงเรียนเอกชนทั้ง 4 แห่งที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้ส่งผลกระทบต่อในด้านการผลิตศิษย์เก่าออกไปเป็นผู้นำและทำประโยชน์ต่าง ๆ ให้สังคม (2) โรงเรียนเอกชนดีเด่นเป็นทางเลือกในการศึกษาของบุคคลที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาคือ (3) โรงเรียนเอกชนอยู่ในสภาพที่ด้อยกว่าโรงเรียนของรัฐ ในด้านการเงินและคุณภาพของบุคลากร แต่มีความเด่นกว่าในด้านการมีบุคลากรที่เอาใจใส่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน และการฝึกอบรมดูแลเด็ก ตลอดจนความสามารถในการปรับเปลี่ยนแนวทางการเรียนการสอน และการนำวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้จัดการศึกษาได้ดีกว่าโรงเรียนของรัฐ อันเป็นผลให้โรงเรียนเอกชนสามารถเป็นคู่แข่งขั้นกับโรงเรียนรัฐได้

จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะว่า รัฐควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนเอกชนสามารถพัฒนาและเปิดสอนหลักสูตรที่มีลักษณะเฉพาะของตน แทนการที่จะต้องใช้หลักสูตรเดียวกับของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนเอกชนควรได้รับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของรัฐ ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนเอกชนได้เก็บค่าเล่าเรียนได้สูงขึ้น รัฐควรมีนโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนที่ชัดเจน โดยเฉพาะนโยบายที่จะเป็นผลในการแข่งขันและแย่งนักเรียนจากโรงเรียนเอกชน

3.1.4 ผลงานวิจัยระดับวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับผู้บริหารและครูในโรงเรียนคาทอลิกพบว่า "คน" ทั้งในระดับบริหาร โรงเรียน และครู เป็นส่วนสำคัญที่การศึกษาคาทอลิกให้ความสำคัญ และต้องการศึกษาวิจัย และผลวิจัยแสดงว่ามีผลความสำเร็จอันเนื่องมาจากการเน้นคุณค่าและความสำคัญของคนในการจัดการศึกษาคาทอลิกอยู่ในระดับที่มีความสำคัญอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

1) มีนา อุดุลยเกษม (2534) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของผู้บริหารและครูในโรงเรียนของมูลนิธิคีนีผู้รับใช้ดวงหทัยนิรมลของพระแม่มาเรียต่อปรัชญาการศึกษาของคอนบอสโก” พบว่าผู้บริหารและครูมีทัศนคติต่อปรัชญาการศึกษาของคอนบอสโกแตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีทัศนคติต่อปรัชญาการศึกษาของคอนบอสโกอยู่ในระดับมาก และครูมีทัศนคติอยู่ในระดับดี

ผู้บริหารโรงเรียนที่มีความแตกต่างด้านอายุ และประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนมีทัศนคติต่อปรัชญาการศึกษาของคอนบอสโกไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีทัศนคติต่อปรัชญาการศึกษาของคอนบอสโกแตกต่างกัน สำหรับครูที่มีความแตกต่างด้านศาสนา อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนมีทัศนคติต่อปรัชญาการศึกษาของคอนบอสโกไม่แตกต่างกัน ส่วนทัศนคติกับการปฏิบัติตามทัศนคติของผู้บริหารและครูแตกต่างกัน และมีความสัมพันธ์เชิงบวก

2) เชฟเฟรีโน เลเดสมา (2525) ศึกษา “การนำเสนอวิธีการวัดประสิทธิผล และการปฏิบัติงานของครูใหญ่ในโรงเรียนคาทอลิก กรุงเทพฯ” สรุปผลว่าการปฏิบัติงานของครูใหญ่โรงเรียนเอกชนคาทอลิก เห็นความสำคัญของทักษะมนุษย์ (Human

Skill) เป็นพิเศษ โดยเน้นระบบคุณธรรมในกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งให้ความสำคัญของกระบวนการศึกษา กลุ่มครูและผู้บริหารให้ความสำคัญกับทักษะทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านมโนทัศน์ ด้านเทคนิควิธี และด้านมนุษย์

3) วิภา เลค (2525) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของครูใหญ่โรงเรียนคาทอลิก ในกรุงเทพมหานคร” พบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำของครูใหญ่โรงเรียนคาทอลิกทั้ง 9 ด้าน คือ ผู้นำในฐานะผู้มีความริเริ่ม ผู้รู้จักการปรับปรุงแก้ไข ผู้ให้การยอมรับนับถือ ผู้ให้การช่วยเหลือ นักพูดที่เก่ง ผู้ประสานงาน ผู้เข้ากับสังคมได้ดี นักเปลี่ยนแปลง ผู้วางพื้นฐานหรือควบคุมมาตรฐานทางพฤติกรรมให้กับผู้อื่นนั้น ครูใหญ่ปฏิบัติออกมาให้เห็นในระดับมาก

4) จันทนา ชมวรกุล (2528) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์ เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน มุถุนิธิกราคาขณะเขตตาบเรียล แห่งประเทศไทย” พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำที่ปฏิบัติจริงกับที่ควรจะเป็นด้านกิจสัมพันธ์ และด้านสัมพันธ์ภาพโดยส่วนรวมแล้วอยู่ในระดับสูง ส่วนความคิดเห็นของครูอาจารย์ เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ปฏิบัติจริงกับที่ควรจะเป็นด้านกิจสัมพันธ์และด้านสัมพันธ์ภาพ โดยส่วนรวมแล้วปรากฏว่าพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับสูง

5) ดร.ฉวี ศรีมงคล (2536) ศึกษาวิจัย “การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่และหัวหน้าหมวดวิชา และครูผู้สอน เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกในประเทศไทย” พบว่า (1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกในประเทศไทย ตามความคิดเห็นของ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ และหัวหน้าหมวดวิชา และกลุ่มครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน (2) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้ง 3 กลุ่มที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกในประเทศไทย มีดังนี้ คุณลักษณะด้านวิชาการ ที่จัดว่ามีความสำคัญในระดับความจำเป็นอย่างยิ่ง 5 อันดับแรกคือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนเป็นอย่างดี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรทุกระดับและการพัฒนาหลักสูตรได้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ในท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผนและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการศึกษา เพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ความสนใจที่จะศึกษาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อเป็นผู้รอบรู้ และทันต่อเหตุการณ์ และมีความรู้กว้างขวางเป็นที่พึ่งของผู้ย่อยได้ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ที่จัดว่าสำคัญอย่างยิ่งใน 5 อันดับแรกคือ ความซื่อสัตย์สุจริต, ความยุติธรรม ให้มีความเสมอภาคกับทุกคน มีอารมณ์เยือกเย็น สุขุม มั่นคงและควบคุมตนเองได้ มีความเพียรและความอดทน และวางตัวได้เหมาะสม และด้านคุณลักษณะความสามารถในการปฏิบัติงาน คือการเป็นผู้ประสานงานที่ดี

6) มาริอา ตอวิเชียร (2538) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “พฤติกรรมกรรมการบริหารงานของผู้บริหารในการดำเนินการ เพื่อรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญ ระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 5” พบว่า ระดับพฤติกรรมกรรมการรับรู้ของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียน ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานอาคาร สถานที่ ด้านการบริหารงานบุคลากร ด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ด้านงานกิจการนักเรียน ด้านการบริหารงานธุรการและการเงิน ด้านการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการเรียนการสอน และด้านปรัชญาและแนวนโยบายของโรงเรียนตามลำดับ สำหรับสภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ในการบริหารงานโรงเรียน ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาเอกชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ ด้านการบริหารงานบุคลากร ด้านประสิทธิผลของโรงเรียน ด้านงานกิจการนักเรียน และด้านการบริหารงานธุรการและการเงิน ที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหารงานความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการเรียนการสอน และด้านปรัชญาและแนวนโยบายของโรงเรียน ตามลำดับ

7) ชนะ ธนสมบุรณ์ (2525) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครู เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนคาทอลิกในกรุงเทพมหานคร” พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ยกเว้นด้านการธำรงรักษาบุคลากร ผู้บริหารแสดงความคิดเห็นในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลทั้ง 4 ด้าน ความคิดเห็นของทั้ง 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับปัญหาอุปสรรคของการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารเห็นว่าด้านการสรรหาบุคลากรไม่ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติครบทุกด้านตามที่ต้องการ ส่วนครูเห็นว่า การสรรหาบุคลากร ผู้บริหารตัดสินใจเพียงคนเดียว ด้านการธำรงรักษาบุคลากร ผู้บริหารและครูเห็นว่า เงินเดือนและสวัสดิการต่างๆ ไม่สามารถจัดให้เท่าเทียมกับโรงเรียนรัฐบาล ทำให้ครูลาออก และเมื่อทำงานไปนานๆ ไม่มีการปรับขึ้นเงินเดือน นอกจากนี้ ครูมีความรู้สึกที่ไม่ได้รับความสนใจจากผู้บริหาร ทำให้ขาดกำลังใจ ด้านพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารเห็นว่าขาดปัจจัยในการอบรม และส่งครูไปดูงาน กับครูไม่ชอบเข้ารับการอบรม ครูมุ่งหารายได้ โดยไม่คำนึงถึงการเพิ่มพูนความรู้ และด้านการพัฒนาผู้บริหารเห็นว่าครูลาออกกระชั้นชิด เมื่อสอบรับราชการได้ ทางโรงเรียนไม่สามารถให้ครูออกได้ตามความต้องการ ส่วนครูเห็นว่าการให้ครูออกจากงานขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และครูที่ถูกให้ออกจากงานได้รับเงินทดแทน แต่ครูที่ลาออกเองกลับไม่ได้รับอะไร

8) สุนากรธม ศิวะบวร (2532) ศึกษาวิจัย “สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคลากร โรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต พบว่า การบริหารงานบุคลากร

โรงเรียนในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร์ ทั้ง 4 ด้าน คือ การสรรหา การชำระรักษา การพัฒนา และการให้พ้นจากงาน ปราบกฏดังนี้ การสรรหาส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบาย การวางแผน กำลังคน การมอบหมายงานที่สอดคล้องกับกำลังคน มีการคัดเลือกบุคลากรใหม่ โดยการทดสอบ และทดลองการปฏิบัติงาน การชำระรักษาส่วนใหญ่มีการปฐมนิเทศ โดยผู้บริหารให้เงินเดือนเท่ากับรัฐบาลมีสวัสดิการด้านการเงิน บุคลากรได้ทำงานตามความรู้ความสามารถ เมื่อมีผลงานดีเด่นจะได้รับการยกย่อง ชมเชย และมอบสิ่งตอบแทน การพัฒนามีการส่งบุคลากรไปประชุม อบรมสัมมนาทางวิชาการ มีห้องวิชาการและห้องสมุดสำหรับครู มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสนับสนุนให้ใช้สื่อการเรียนการสอน และเทคโนโลยี โดยครูผลิตขึ้นเองและทางโรงเรียนจัดให้ การให้พ้นจากงานมีการกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ให้พ้นจากงาน มีการจัดบริการเกี่ยวกับสวัสดิการต่างๆแก่ครูที่พ้นจากงานและพ้นจากตำแหน่ง บุคลากรที่เกษียณอายุมีน้อย และการเชิญบุคลากรที่พ้นจากงานมาร่วมกิจกรรมก็น้อยเช่นกัน สำหรับบุคลากรที่ลาออกไปทำงานอื่น จะมีปีละประมาณร้อยละ 1-5 สาเหตุที่ออกเพื่อเปลี่ยนอาชีพและได้งานอื่นที่ดีกว่า

9) วิภาดา สัจฉิตติ (2533) ศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของครูโรงเรียนคาทอลิก สังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ศึกษาเฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ครูส่วนใหญ่ มีสถานภาพทางครอบครัวเป็นโสด ระดับการศึกษาจบปริญญาตรี เฉลี่ยอายุการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป และทำการสอนอยู่ในโรงเรียนที่มีนักเรียนเกิน 1,000 คน ระดับขวัญของครูอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าครูรับรู้ต่อปัจจัยทางด้านจุดมุ่งหมายในชีวิต ด้านสภาพการทำงาน ด้านลักษณะงานทำ ด้านครอบครัว ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ว่ามีความเป็นจริงต่อการปฏิบัติงานในระดับมาก ส่วนปัจจัยทางด้านเพื่อร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่มีความเป็นจริงต่อการปฏิบัติงานระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบครูที่มีระดับขวัญสูงกับครูที่มีระดับขวัญต่ำ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ทำให้ขวัญของครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ปัจจัยทางด้านจุดมุ่งหมายในการชีวิต ลักษณะงานที่ทำ สภาพการทำงานและผู้บังคับบัญชา ส่วนปัจจัยที่พบว่าไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันระหว่างขวัญของครูทั้งสองกลุ่มคือ ปัจจัยทางด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านนักเรียน สภาพครอบครัว และค่าตอบแทนสวัสดิการ

10) สุรสิทธิ์ สุขชัย (2535) ศึกษาวิจัย “สภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย” พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลนั้น ด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคคล ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีการจัดวางแผนกำลังคนระยะสั้น 1-2 ปี มีการลงทุนน้อยในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจมาสมัครครูใหม่ มีการกลั่นกรองผู้สมัครตามวุฒิที่โรงเรียนต้องการ มีการตรวจสอบดูเจตคติ มีการปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อให้รู้นโยบาย ระเบียบและสิทธิของครู และมีการมอบหมายงานสอนตรงตามวิชาเอก / โท ด้านการบำรุงรักษาบุคคล ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนจัดกิจกรรมสร้างความมั่นใจ เสริมสร้างทัศนคติที่ดี สร้างความก้าวหน้า สร้างความภูมิใจ

และความสัมพันธ์อันดีให้ครู มีสวัสดิการเพื่อความมั่นคงและสร้างขวัญกำลังใจ มีการมอบงานที่เท่าเทียมกัน และมีเกณฑ์การประเมินผลงานครูที่ชัดเจน โรงเรียนสร้างความพอใจ โดยให้ครูได้สอนตามความสามารถ จัดให้มีเครื่องปรับอากาศมีน้ำเย็นให้ดื่มและมีห้องส้วมที่สะอาดใกล้ห้องพักครู สุขภาพครูก็ได้รับการดูแล และโรงเรียนให้เกียรติครูที่เกษียณอายุแล้วเข้าร่วมกิจกรรม แต่การช่วยเหลือครูที่ประสบอุบัติเหตุ นั้น ผู้บริหารเห็นว่ามีการช่วยเหลือมาก แต่ครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีด้านการพัฒนาบุคคล ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า งบประมาณมีมากพอ แต่งบประมาณเพื่อศึกษาต่อยังมีจำกัด จัดแลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่ครู สนับสนุนตำราและสื่อการสอน มีการติดตามผลการส่งครูไปประชุมและสัมมนา แต่การแนะนำให้ครูเป็นสมาชิกสถาบันทางวิชาการนั้น ผู้บริหารเห็นว่ามีมาก แต่ครูเห็นว่ามีน้อย ด้านการให้บุคคลพ้นจากงาน ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนมีเกณฑ์ที่ชัดเจน แต่สาเหตุการลาออกของครูไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด ส่วนปัญหาการบริหารงานบุคคล นั้น ในภาพรวม พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด แต่เมื่อจำแนกตามสถานภาพของผู้บริหารและครู ผลปรากฏว่า ทั้งผู้บริหารและครูมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ด้านการให้บุคคลพ้นจากงานมีปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาอีก 3 ด้าน คือ ด้านสรรหาและการคัดเลือกบุคคล ด้านการบำรุงรักษาบุคคล และด้านการพัฒนาบุคคล ผู้บริหารเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง แต่ครูเห็นว่ามีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

11) บังอร กิจเจริญ (2536) ศึกษาเรื่อง “การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูโรงเรียน ในเครือคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา” พบว่า การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับดีทุกด้าน ด้านที่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ดีอันดับแรกคือ ความมุ่งมั่นพัฒนา พบว่าครูมีความสนใจและกระตือรือร้นในการที่จะเข้ารับการอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ด้านที่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ดีอันดับสอง คือ การมีคุณธรรม จรรยาบรรณ พบว่าครูปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในกรอบศีลธรรมอันดีงานเป็นอันดับแรก ด้านที่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ดีอันดับสามคือ ความรอบรู้ พบว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักการของหลักสูตรเป็นอันดับแรก และด้านที่ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ดีอันดับสุดท้ายคือ การสอน พบว่าครูมีความสามารถในการเตรียมการสอนล่วงหน้า อย่างเป็นระบบครบขั้นตอนเป็นอันดับแรก และจากการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาด้านการเรียนการสอนให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

3.1.5 ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารและจัดการศึกษาคาทอลิก พบว่าดำเนินไปตามหลักการบริหารการศึกษาและมีประสิทธิภาพที่ดีพอสมควร ส่งผลให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จอยู่ในเกณฑ์ที่พึงพอใจ และมีลักษณะเฉพาะตัวบางประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งด้านการบริหารวิชาการ และการประเมินผลการทำงานของบุคลากร ดังนี้

1) มีศักดิ์ ว่องประชาคุณ (2526) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารของโรงเรียนมูลนิธิธรรมาคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย” พบว่า อำนาจหน้าที่ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดหน้าที่ และตำแหน่งต่างๆ มีการแบ่งงานเป็นลายลักษณ์อักษร และมีแผนภูมิโครงสร้างองค์การ ทำให้บุคลากรในโรงเรียนทราบและปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ และทราบสายการบังคับบัญชา การจัดสรรปริมาณงานให้กับบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนยังไม่เหมาะสม โรงเรียนของมูลนิธิหลายโรงเรียนมีการจัดทำพรรณานางาน แต่อีกหลายโรงเรียนยังไม่มีพรรณานางานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและชัดเจน ควรริบให้มีการจัดทำขึ้น เพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนทราบขอบเขตและหน้าที่ของตน

การตัดสินใจของโรงเรียนส่วนใหญ่ มีการมอบอำนาจการตัดสินใจให้แก่ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ทำให้มีอิสระในการตัดสินใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน โรงเรียนต่าง ๆ มีการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ แม้จะมีการมอบอำนาจการตัดสินใจแก่ผู้บริหารระดับต่าง ๆ แล้ว อธิการของโรงเรียนยังมีอำนาจในการตัดสินใจต่าง ๆ มาก ควรจะให้มีการมอบอำนาจ และกระจายงานให้มากขึ้น ควรมีการวางแผนองค์การตัดสินใจของตำแหน่งต่าง ๆ ให้ชัดเจน ครูในโรงเรียนจำนวนมากยังไม่มีความพึงพอใจในรูปแบบการตัดสินใจ ควรจะให้มีการกำหนดรูปแบบการตัดสินใจให้แน่นอน

ปรัชญา นโยบายและวัตถุประสงค์ โรงเรียนส่วนใหญ่มีปรัชญาที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ปรัชญาของโรงเรียนมุ่งฝึกรบมนักเรียนให้เป็นคนมีความวิริยะ อุตสาหะในการทำงาน มีคุณธรรมทางศาสนาและความเสียสละเพื่อส่วนรวม ครูส่วนใหญ่ทราบ เข้าใจ และเห็นด้วยกับปรัชญาของโรงเรียน

การสื่อสาร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการทำตาราง แลกกำหนดการปฏิบัติงานล่วงหน้า การสื่อสารใช้แบบเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนมากใช้จดหมายเวียน ผู้บริหารเห็นว่าได้ส่งเสริมครูให้แสดงความคิดเห็น แต่ครูรู้สึกว่ายังส่งเสริมไม่มากเท่าที่ควร ผู้บริหารมักใช้วิธีปรึกษาหารือ ผู้ได้บังคับบัญชาบางคนก่อนสั่งการ และจะสั่งการตามมติที่ประชุม ผู้บริหารและครูคิดว่าครูในโรงเรียนไม่ทราบข้อมูลข่าวสาร และความเคลื่อนไหวในโรงเรียนดี

การควบคุม โรงเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติงานสอดคล้องกับแผนการปฏิบัติงาน มีการประเมินผลการทำงานปีละครั้ง ซึ่งใช้เกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดขึ้น อธิการเป็นผู้ประเมินผล และโรงเรียนมีการจัดสรรทรัพยากรกับแผนงาน โดยใช้วิธีการสังเกตในการควบคุมงาน

2) สมบัติ เปี่ยมสมบูรณ์ (2536) ศึกษาวิจัย “สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนบริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย” พบว่า โรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทยทุกโรงเรียน มีการงานแผนบริหารอย่างเป็นระบบ และเป็นไปตามกระบวนการวางแผนบริหารโรงเรียน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนบริหารโรงเรียน ได้แก่

ครูบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการวางแผน และไม่สามารถนำความรู้เรื่องการวางแผนไปใช้ในการปฏิบัติได้ ไม่มีข้อมูลเพียงพอสำหรับการวางแผน และวิธีการฝึกอบรมเรื่องการวางแผนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3) บุญเรือน หมั่นทรัพย์ (2538) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนเอกชนคาทอลิก” พบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนเอกชนคาทอลิกอยู่ในระดับสูง ปัจจัยด้านผู้บริหาร ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมผู้นำ ด้านกิจสัมพันธ์ และมิตรสัมพันธ์ ปัจจัยด้านครูซึ่งได้แก่ การได้รับการสนับสนุนทางสังคม ความสามัคคี ความพึงพอใจ ปัจจัยด้านนักเรียนซึ่งได้แก่ พฤติกรรมด้านการเรียน สังคม และการเรียนพิเศษ เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการจัดการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4) วีรพันธ์ แก้วมังกร (2533) ศึกษา “สภาพการปฏิบัติและปัญหาการงบประมาณโรงเรียน ในสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และสังฆมณฑลราชบุรี สรุปได้ว่า โรงเรียนในสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และสังฆมณฑลราชบุรี โดยภาพรวมมีระดับสภาพการปฏิบัติการงบประมาณอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และมีปัญหาการงบประมาณอยู่ในระดับค่อนข้างน้อยอย่างสอดคล้องกันในทุกด้าน คือ การจัดเตรียมงบประมาณ การบริหารงบประมาณและการขออนุมัติงบประมาณ โรงเรียนในสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ทุกขนาด มีสภาพการปฏิบัติการงบประมาณมากกว่า หรือสูงกว่าโรงเรียนในสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนที่มีสภาพการปฏิบัติการงบประมาณ แบบแสดงแผนงานมากหรือสูง จะมีปัญหาในการงบประมาณน้อยหรือต่ำ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการงบประมาณแบบแสดงแผนงาน (PPBS) สามารถช่วยลดปัญหาการงบประมาณโรงเรียนในสังกัดสังฆมณฑลทั้งสองได้

5) สมศรี กิจพิทักษ์ (2529) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ความต้องการได้รับการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลกรุงเทพฯ” พบว่า ผู้ทำหน้าที่บริหาร และผู้ช่วยบริหารโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ทุกขนาด มีความต้องการได้รับการพัฒนาความรู้ 5 ด้านในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดองค์การ เป็นความรู้ที่ต้องการมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคล การเป็นผู้นำ การบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ อย่างไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6) วิทยา คู่วิรัตน์ (2538) ศึกษาวิจัย “การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนคาทอลิก ฝ่ายการศึกษา อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯมหานคร” สรุปผลว่าการวิจัยมีส่วนสำคัญในการสร้างและพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนคาทอลิก และสามารถนำระบบการประเมินผลไปใช้ในโรงเรียนคาทอลิก วัตถุประสงค์ของระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู คือ เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครูให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ในด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งด้านการสนับสนุนการ

สอน โดยมีรูปแบบของระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) รวมทั้งข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) โดยเน้นในการประเมินผลด้านการสอนของครูเป็นหลัก : ปัจจัยนำเข้าของระบบ ประกอบด้วย ผู้ประเมินคือ หัวหน้าหมวดวิชา เพื่อนครู ครูประเมินตนเอง โดยมีคณะกรรมการตัดสินผลการประเมินการปฏิบัติงานของครูด้วย เพื่อให้ผลการประเมินสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู กระบวนการของระบบ ประกอบด้วย ขั้นตอนต่าง ๆ คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการตัดสินผลการประเมินการปฏิบัติงานของครู การชี้แจงรายละเอียดของระบบการประเมินผล การดำเนินการประเมินผล การวิเคราะห์และสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานของครู ผลผลิตของระบบประกอบด้วย สรุปและรายงานผลการปฏิบัติงานของครูแต่ละบุคคล สรุปผลการปฏิบัติงานของครูแต่ละหมวดวิชาในภาพรวม สรุปผลการปฏิบัติงานของครูทั้งหมดในโรงเรียนภาพรวม ส่วนข้อมูลป้อนกลับของระบบ ประกอบด้วย การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ครูแต่ละบุคคล และการให้ข้อมูลป้อนกลับในระดับของสถาบัน เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนต่อไป

7) มณี ภัคเกษม (2528) ศึกษาวิจัย “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเครือคาทอลิก ในกรุงเทพมหานคร” พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาในเครือคาทอลิกสามารถปฏิบัติงานบริหารวิชาการได้ในระดับปานกลาง ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนแตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีความเห็นว่าโรงเรียนสามารถปฏิบัติงานบริหารวิชาการมากกว่าความเห็นของครูทุกด้าน ผู้บริหารและครูที่อยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของทั้งผู้บริหารและครู โดยรวมแล้ว ในโรงเรียนขนาดเล็กมีความแตกต่างจากความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร และครูในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่วนความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ไม่แตกต่างกัน

8) ลือชัย จันทร์ไพบี (2534) ศึกษาวิจัย “สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานด้านวิชาการของครูประถมศึกษาโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี” พบว่า สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานด้านวิชาการของครูประถมศึกษาโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานด้านวิชาการของครูประถมศึกษาที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี กับครูประถมศึกษาที่มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป ครูประถมศึกษาที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี กับประสบการณ์ 5 ปีขึ้นไป พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน สภาพการปฏิบัติงานด้านวิชาการ จำแนกตามวุฒิปริญญาตรีและประสบการณ์ มีสหสัมพันธ์กับปัญหาการปฏิบัติการทางลบ

9) ทิพย์วัลย์ ภาคสุวรรณ (2538) ศึกษาวิจัย “การใช้หลักสูตรประถมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนในเครือภคินีคณะธิดาแม่พระองค์อุปถัมภ์” พบว่า การเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตร โรงเรียนทั้งหมดมีการเตรียมบุคลากรทุกคนให้มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องหลักสูตรฉบับปรับปรุง ด้วยการให้เอกสารไว้ศึกษา และส่งเข้ารับการอบรม มีการเตรียมเอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการจัดเตรียมอาคารสถานที่เพื่อการใช้หลักสูตร และมีการเตรียมการวัดผลและประเมินผลไว้ล่วงหน้า ปัญหาที่พบคือบุคลากรส่วนใหญ่ไม่สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีการวางแผนงานด้านวิชาการ โดยหัวหน้าหมวดวิชาและหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ จัดครูเข้าสอนได้ตรงตามความถนัด จัดตารางสอนโดยเปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนคาบได้ตามความเหมาะสม จัดนิเทศภายในด้วยการประชุมและประชุมทางวิชาการ มีการจัดนิเทศการสอนในชั้นเรียน และมีการส่งเสริมขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาที่พบคือในการจัดแผนงานด้านวิชาการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีระบบการวางตัวบุคลากรไม่ชัดเจน การนิเทศและติดตามผลไม่มีประสิทธิภาพ เพราะขาดการยอมรับระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ผู้รับการนิเทศไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีการทำกำหนดการสอน แผนการสอน และติดตามให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่บันทึกไว้ในแผนการสอน โดยให้ทั้งครูและนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีการจัดสอนซ่อมเสริมเมื่อนักเรียนไม่ผ่านการตรวจสอบจุดประสงค์การเรียนรู้ และมีการจัดการวัดผลและประเมินผลที่เป็นระบบ ปัญหาที่พบคือ ครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ และมีนักเรียนในห้องเรียนเป็นจำนวนมาก ยกแก่การจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

10) สุวรรณรัตน์ ทรงศักดิ์ศรี (2538) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูหัวหน้าหมวด ในเครือโรงเรียนคาทอลิก เขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า การบริหารงานวิชาการต่างๆ ไป ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการวัดผลและประเมินผล อยู่ในระดับมาก การบริหารงานวิชาการรวมทั้ง 4 ด้านของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเครือคาทอลิก เขตกรุงเทพมหานคร ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูหัวหน้าหมวดในโรงเรียนส่วนมากมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก การบริหารงานวิชาการโดยรวมทุกด้านของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเครือคาทอลิก ในทัศนะของผู้บริหาร และครูหัวหน้าหมวดโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

11) การุญ นาคสวัสดิ์ (2532) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “ปัญหาการจัดและดำเนินการ โปรแกรมพลศึกษาในโรงเรียนมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย” พบว่า โรงเรียนมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย มีการจัดโปรแกรมพลศึกษาในโรงเรียน

ประกอบด้วยโครงการสอนพลศึกษาในโรงเรียน โครงการจัดการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน โครงการจัดแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนและโครงการจัดกิจกรรมเพื่อนันทนาการ ยกเว้นโครงการจัดกิจกรรมพิเศษทางพลศึกษาสำหรับนักเรียนที่ผิดปกติ นั้น ไม่มีโรงเรียนใดจัดเลย

12) พัฒนา เจริญวัฒน์มงคล (2532) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “สภาพและปัญหาการจัดโปรแกรมพลศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร” พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาคาทอลิกในกรุงเทพมหานครมีการจัดโครงการสอนพลศึกษาในโรงเรียน และโครงการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียนทุกโรงเรียน ส่วนโครงการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนกัน โครงการจัดกิจกรรม เพื่อนันทนาการนั้นมีการจัดเป็นส่วนใหญ่ และสำหรับโครงการจัดกิจกรรมพิเศษทางพลศึกษามีการจัดเป็นส่วนน้อย สำหรับในด้านเกี่ยวกับปัญหาการจัดโปรแกรมพลศึกษา พบว่า ปัญหาที่ประสบมากคือ ศึกษานิเทศไม่ได้มาทำการนิเทศเท่าที่ควร สถานที่เรียนในร่มมีไม่เพียงพอ จำนวนนักเรียนในแต่ละคาบมีมากเกินไป ครูอื่นๆเห็นว่าวิชาพลศึกษาเป็นวิชาที่ไม่มีความสำคัญในโรงเรียน ทางโรงเรียนไม่ได้จัดที่เปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้นักเรียน ครูพลศึกษามีคาบในการสอนมากเกินไป และสถานที่ทำความสะอาดร่างกายของนักเรียนหลังการเลิกเรียนมีไม่เพียงพอ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูพลศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดโปรแกรมพลศึกษา ทั้ง 5 ด้าน พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ยกเว้นในด้านโครงการสอนพลศึกษาในโรงเรียน และโครงการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน

13) อินทรีย์ บัวสมบุรณ์ (2537) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย” พบว่า การจัดทำหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร โดยไม่มีการวิเคราะห์พื้นฐานก่อนการจัดทำ และไม่ได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร แต่กำหนดเนื้อหาและกิจกรรมจากหนังสือเรียน วิธีการวัดผลและประเมินผล ยึดระเบียบการประเมินผลตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เป็นหลัก การใช้หลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนส่วนใหญ่จัดเตรียมบุคลากรโดยการให้บุคลากรของโรงเรียนไปอบรม คุงาน หรือลาศึกษา ต่อคาบเวลาที่กำหนดให้สอนมีความพอเพียง จัดครูเข้าสอนได้ตรงกับวิชาเอกที่สำเร็จการศึกษา มีการจัดห้องปฏิบัติการภาษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำวัสดุหลักสูตร สื่อการสอนอยู่ในสภาพทันสมัย ใช้การได้ดี แต่ไม่เพียงพอ โรงเรียนยังมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามความสนใจของผู้เรียน จัดสอนซ่อมเสริมทักษะด้านที่บกพร่องแก่ผู้เรียน และนิเทศติดตามผลโดยวิธีการสังเกตการสอนในชั้นเรียน การประเมินผลการใช้หลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการประเมินผลด้านการจัดการเรียนการสอน โดยการนำผลการประเมินมาใช้ปรับปรุงแผนการสอนของครู ส่วนปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดทำหลักสูตร ส่วนปัญหานำหลักสูตรไปใช้ได้แก่ ปัญหาจำนวนนักเรียนแต่ละห้องมีมากเกินไป

พื้นฐานความรู้ของนักเรียนแตกต่างกัน และสื่อการสอนไม่เพียงพอ สำหรับปัญหาการประเมินผล การใช้หลักสูตรคือ ขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

3.1.6. ผลงานวิจัยในโรงเรียนคาทอลิกเกี่ยวกับเจตคติของนักเรียน และการพัฒนา คุณลักษณะนิสัยที่ดีของนักเรียน พบว่าคุณลักษณะสำคัญของสภาพแวดล้อมที่ดีของนักเรียน ทั้ง ด้านการอบรมเลี้ยงดูและการเน้นเจตคติด้านศาสนาเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังอบรม เป็นสิ่งที่ สะท้อนให้เห็นในการจัดการศึกษาคาทอลิก และการให้ความสำคัญตอบสนองความคาดหวังของ ผู้ปกครอง ดังนี้

1) มารศรี จันทร์ชลอ (2534) ศึกษาวิจัย “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติ และ ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบของนักเรียน ศึกษาเฉพาะกรณี: นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนคาทอลิกของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ” พบว่า ทัศนคติต่อความ สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ปรากฏว่านักเรียนหญิงมี แนวโน้มความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวสูงและต่ำ มีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบไม่ แตกต่างกัน ความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร มากครั้ง มีแนวโน้มสูงกว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรน้อยครั้ง ความสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบระหว่างนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ ปรากฏว่านักเรียนที่ได้รับการ เลี้ยงดูแบบให้ความรัก มีแนวโน้มดีกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม แบบทอดทิ้ง และแบบป้องกันเกินไป และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม มีแนวโน้มความสำนึก ในหน้าที่และความรับผิดชอบต่ำกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก แต่สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องเกินไปและแบบทอดทิ้ง สรุปจากการศึกษาความ สัมพันธ์ระหว่างความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ กับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ผู้บริหารจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียน บทบาทของเพื่อนและสถานภาพทางเศรษฐกิจและ สังคมในครอบครัว พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ ของนักเรียน ได้แก่ผู้บริหารและครู การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก การเข้าร่วมกิจกรรมของ นักเรียนและบทบาทของเพื่อน ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับความสำนึกในหน้าที่และ ความรับผิดชอบของนักเรียนคือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

2) สุเทพ ทองมังกร (2528) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคาดหวังของ ผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียน และสภาพที่เป็นจริงของโรงเรียนคาทอลิกในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนคาทอลิก หวังจะให้บุตรธิดาในโรงเรียนที่มีจำนวนครูเพียงพอกับ จำนวนนักเรียน มีครูพิเศษสอนบางสาขาวิชา เช่น ดนตรี ศิลปะ และครูหมั่นทำโอกาสเลื่อนฐานะ

ทางวิชาการให้มีความรู้สูงขึ้น ต้องการให้โรงเรียนมีบริเวณกว้างขวาง มีสถานที่เล่นและพักผ่อน มีห้องน้ำ ห้องส้วม โรงอาหารหรือสาธารณูปโภคอื่นๆเพียงพอ มีการคมนาคมสะดวก

3) สูดเจน ฟั่นเรื่อง (2532) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “เจตคติต่อศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขต 12” พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเจตคติต่อศาสนาในทางที่ดี นักเรียนคริสต์มีเจตคติต่อศาสนาดีกว่านักเรียนพุทธและมุสลิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนนักเรียนพุทธและนักเรียนมุสลิม มีเจตคติต่อศาสนาไม่แตกต่างกัน นักเรียนหญิงมีเจตคติต่อศาสนาดีกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมทางศาสนาของโรงเรียนตรงกับศาสนาที่ตนนับถือกับนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในสภาพแวดล้อมทางศาสนาของโรงเรียนต่างกับศาสนาที่ตนนับถือ มีเจตคติต่อศาสนาไม่แตกต่างกัน

4) อูร์ญญา รุกขมธุร์ (2526) ศึกษาวิจัย “สภาพแวดล้อมของโรงเรียนเอกชนในเครือคาทอลิก และสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ครูที่สอนในโรงเรียนเอกชนทั้งสองประเภท ต่างมีความเห็นว่าสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปอยู่ในระดับดี นอกจากด้านสังคมกลุ่มเพื่อนเท่านั้นที่ยังอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อจำแนกครูออกเป็นกลุ่มตามระดับชั้นที่สอนพบว่า ครูที่สอนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเห็นว่าสภาพแวดล้อมด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ยังอยู่ในระดับพอใช้ ส่วนครูที่สอนทั้งสองระดับเห็นว่า ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนอยู่ในระดับพอใช้ สภาพแวดล้อมด้านอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์ดี

สำหรับนักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนทั้งสองประเภทต่างมีความเห็นว่า สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน นักเรียนประถมศึกษาเห็นว่าด้านการบริหารงาน สังคมกลุ่มเพื่อน และอาคารสถานที่เท่านั้นที่ยังอยู่ในระดับพอใช้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนคาทอลิก มีความเห็นว่าด้านการบริหารงาน การให้บริการนักเรียน และอาคารสถานที่อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเครือสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย มีความเห็นว่า ด้านการบริหารงาน การให้บริการนักเรียน สังคมกลุ่มเพื่อน และอาคารสถานที่อยู่ในระดับพอใช้

ความต้องการของครูและนักเรียน ที่มีต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเอกชนในเครือคาทอลิกและสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย ปรากฏว่าครูมีความต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนสูงเป็นอันดับหนึ่ง และด้านสังคมกลุ่มเพื่อนเป็นอันดับรองลงมา นักเรียนระดับประถมศึกษามีความต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงสภาพแวดล้อมด้านจริยธรรมสูงเป็นอันดับหนึ่ง และด้านอาคารสถานที่เป็นอันดับรองลงมา และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงสภาพแวดล้อม ด้านการให้บริการนักเรียนสูงเป็นอันดับหนึ่ง และด้านการเรียนการสอนเป็นอันดับรองลงมา

3.1.7 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนด ผลงานวิจัยมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาและแนวคิดสำคัญที่ต้องการให้การศึกษาไทยเป็นแกนสำคัญของการพัฒนาสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ในด้านปรัชญา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และวิสัยทัศน์การศึกษาไทยในอนาคต ดังนี้

1) สักดิษฐ์ นิรัญทวิ (2541) ศึกษา “ปรัชญาการศึกษาไทย” เป็นวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นเหตุผลเบื้องหลังของความคิดที่จะบรรจุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และเป็นแนวคิดพื้นฐาน ความคาดหวัง ในฐานะที่เป็นหลักการและเป้าหมายของการจัดการศึกษา เห็นว่าการศึกษาไทย พึ่งตั้งอยู่บนฐานคิด 3 ฐาน คือ ฐานพุทธศาสนา ฐานสังคม และฐานสากล และกำหนดกรอบเป้าหมายว่า การศึกษาคือกลไกของการสร้างสังคมใหม่ที่ยังคงเอกลักษณ์ของตนเอง ท่ามกลางความเป็นสากล

การศึกษาที่พึงประสงค์ของไทยคือ การศึกษาในระบบเปิดที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง เพื่อให้การศึกษาเป็นประโยชน์ต่อบุคคลในการพัฒนาตนเอง และครอบครัว อาชีพการงาน ชุมชน ประเทศชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม คนไทยยุคใหม่จะต้องมีคุณธรรม ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนในสังคมสมัยใหม่บนพื้นฐานของความเป็นไทยอย่างมั่นคง

2) สามารต จันทรสุริย์ และประทีป อินแสง (2541) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การศึกษากับศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา” พบว่า มีความจำเป็นต้องส่งเสริมการจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ให้เป็นกระบวนการถ่ายทอดเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย โดยจะต้องสร้างเอกภาพทางนโยบาย และมีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับธรรมชาติของงาน

3) กมล สุดประเสริฐ (2541) ศึกษาวิเคราะห์ “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” ประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้สรุปความเห็นว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยจะต้องได้รับการทบทวนถึงทิศทางของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยการปฏิรูปทางการศึกษา วิเคราะห์และพิจารณาปัญหาและอุปสรรคโดยรวม เช่น ระบบการบริหารจัดการปรับเป็นระบบที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะได้วิสัยทัศน์ของชุมชน/โรงเรียน และสามารถสร้างแผนยุทธศาสตร์ในการปรับปรุงโรงเรียนที่ดี ระบบบริหารจัดการในโรงเรียนปรับให้เป็นหน่วยพัฒนาผู้เรียนโดยตรง ระบบการเรียนการสอนต้องพัฒนาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด และมีความสุข จัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาคน และระบบการวัดประเมินผลต้องใช้แนวการวัดประเมินผลเพื่อพัฒนามากกว่าเพื่อการตัดสินได้-ตก การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานควรเน้น

ลักษณะการจัดการในพื้นที่ (Site-based Management) เป็นหลักในการบริหาร โดยส่งเสริมให้จังหวัดเป็นหน่วยสนับสนุนโรงเรียนอย่างเต็มที่ มีการติดตามประเมินผล และช่วยเหลือเมื่อพบปัญหาโดยทันที

4) วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านงค์ แรกพิณิจ (2541) ศึกษาวิจัย “บทบาทของชุมชนกับการศึกษา” สรุปข้อค้นพบว่า บทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ชุมชนมีการปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของตน ที่กลไกด้านการศึกษายุคใหม่ไม่สามารถตอบสนองได้ ชุมชนจึงสะสมประสบการณ์จากความอึดอัดจนก่อเป็นกระแสเล็ก ๆ ที่เคลื่อนไหวอยู่ในสังคม และกลายเป็นทางเลือกใหม่ที่มีความสำคัญมากขึ้น รัฐจะต้องให้ความสำคัญกับชุมชนมากที่สุดเท่าที่ความเป็นจริงของชุมชนที่มีศักยภาพในปัจจุบันสามารถดำเนินการได้ ประสานไปกับแนวโน้มใหม่ของการจัดการศึกษา ที่เน้นการคืนการศึกษาให้กับผู้รับประโยชน์ และผู้เกี่ยวข้องโดยตรงในกระแสทางสากล โดยจัดกระบวนการรองรับที่วางอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงปัจจุบันของชุมชนไทย ซึ่งอาจแบ่งกลุ่มได้ 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) ชุมชนที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาของตนเอง 2) ชุมชนที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับหนึ่ง 3) ชุมชนที่ยังไม่พร้อมต่อการเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อให้โอกาสกับชุมชนในการพัฒนาด้านการศึกษาของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความหมาย เพราะการศึกษาเป็นการวางพื้นฐานของการพัฒนาด้านอื่น ๆ ทุกด้าน และประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทย คือ การศึกษาในระดับชุมชนจะเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาสังคมไทยที่มั่นคงและยั่งยืนนั่นเอง

5) ผดุง อารยะวิญญู (2541) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การศึกษาพิเศษ” สรุปผลว่า การศึกษาพิเศษต้องเป็นหน้าที่รัฐจัดบริการให้แก่บุคคลที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาโดยไม่คิดมูลค่า เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถและศักยภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แก้ไขและปรับปรุงสมรรถภาพทางร่างกาย สติปัญญา จิตวิทยา และพฤติกรรมของเด็ก ให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีความรู้ความสามารถ ทักษะและลักษณะนิสัยที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ เพื่อให้เขาเป็นสมาชิกที่เท่าเทียมกับบุคคลหนึ่งในสังคม การจัดการเรียนการสอนควรขยายการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้มากขึ้น โดยเฉพาะเด็กที่มีความบกพร่องระดับปานกลาง หากเป็นไปได้ควรจัดให้การศึกษพิเศษเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาปกติ เพราะไม่มีสังคมใดไร้คนพิการและเด็กทุกคนไม่ว่าปกติหรือพิการต่างมีศักยภาพทั้งสิ้น

6) ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2541) ศึกษาเกี่ยวกับ “ทรัพยากรเพื่อการศึกษา” เป็นรายงานวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้สรุปเป็นข้อเสนอว่า รัฐควรเชื่อมโยงการจัดทรัพยากรการศึกษาให้เข้ากับส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวกับระบบการศึกษาของชาติ โดยแบ่งออกแบบแนวทางการจัดทรัพยากรทางการศึกษาดังนี้ (1) จัดแบ่งการจัดสรร

ทรัพยากรทางการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม เพื่อปรับปรุงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในการศึกษาในกลุ่มที่ 1 และ เพื่อเพิ่มมูลค่าของการศึกษาตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในการศึกษาในกลุ่มที่ 2 ทั้งนี้โดยมี ระยะเวลาและระบุด้านของการใช้ทรัพยากรการศึกษาในแต่ละกลุ่มให้ได้ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 การศึกษาที่ ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังนี้คือ ความเสมอภาคทางการศึกษา การไม่ต้องเสียเงินค่าใช้จ่ายเลย หรือ เสียเล็กน้อย การที่จำเป็นต้องขยายการให้บริการอย่างกว้างขวางซึ่งก่อให้เกิดการผลิตที่มีคุณวุฒิเชิง ปริมาณ ทรัพยากรทางการศึกษาส่วนใหญ่มาจากรัฐ ทรัพยากรทางการศึกษามักเป็นเงินงบประมาณ เอกชน และประชาชนไม่อาจแบกรับภาระได้ ไม่จำเป็นต้องเน้นการวิจัยและพัฒนามากนัก และ ไม่จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนมากนัก ส่วนกลุ่มที่ 2 ได้แก่การศึกษาที่ต้องคำนึงถึง ปัจจัยดังนี้คือ เน้นคุณภาพสูง ต้องมีค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะด้านการลงทุนในตัวครู อาจารย์ อุปกรณ์การศึกษา การวิจัยและพัฒนาสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งเงินภายนอกได้ ใช้เทคโนโลยี ทางการศึกษาสูง อาศัยเครือข่ายความร่วมมือเป็นฐานหลักในการจัดการ สามารถกระจายการตัดสินใจ ในการจัดการด้านต่าง ๆ ได้ เอกชนสามารถแบกรับภาระได้ และมีผลประโยชน์ในการจัดการได้ ทรัพยากรทางการศึกษามีหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้บทบาทในการอนุรักษ์และส่งเสริมอาจทำได้ โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และบทบาทในการปลูกฝังและ กล่อมเกลาคิดใจ ประชาชนสามารถทำได้โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาชน (2) ในการจัดการศึกษากลุ่มที่ 1 ยังคงให้อาศัยงบประมาณจากภาครัฐได้ แต่ในการจัด การศึกษากลุ่มที่ 2 จะต้องระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆอย่างกว้างขวาง โดยรัฐอาจดำเนินการให้ “กองทุนก้นถุง” ในระยะแรกเป็นเวลา 3 ปี แต่หลังจากนั้นต้องหาแหล่งทุนเอง และไม่พึ่งเงินงบประมาณของรัฐ นอกจากนี้รัฐยังจะต้องมีนโยบายและมาตรการสำคัญด้านต่างๆสนับสนุนการจัดการ การศึกษาในกลุ่มที่ 2 นี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการใช้คลื่นวิทยุเพื่อเปิดโอกาสให้เทคโนโลยี สมัยใหม่ช่วยเป็นสื่อในการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง เช่น ผลักดันให้ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ(เนคเทค) จัดทำและขยายผลค้นแบบของการศึกษารูปแบบใหม่สำหรับ โรงเรียนมัธยม โดยใช้แนวความคิดการเรียนรู้ โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่ซึ่งขณะนี้มิโครงการ Classroom 2000 เป็นโครงการนำร่อง

เนื่องจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกำลังเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้สูงมาก การ จัดทรัพยากรการศึกษาในอนาคตจึงจะละเว้นการคำนึงถึงปัจจัยนี้มิได้เลย และจะต้องเตรียมการวาง รากฐานของระบบเครือข่ายนี้ไว้โดยยอมทุ่มเทงบประมาณของรัฐเพื่อการนี้ หรือผ่อนคลายนโยบาย และมาตรการการควบคุมการสื่อสาร ให้การสื่อสารเพื่อการศึกษา มีความคล่องตัวเข้าถึงได้ง่าย และมีค่าใช้จ่ายถูก ทั้งนี้เท่ากับเป็นการลงทุนเพื่อการศึกษาการเรียนรู้แบบใหม่ ซึ่งไม่จำกัดว่าจะต้องเป็น นักเรียนในโรงเรียนหรือสถานศึกษา แต่เป็นประชาชนทั่วไปด้วย

หากรัฐบาลมีนโยบายและมาตรการของการ “ส่งเสริมการเรียนรู้” ที่ชัดเจน โอกาส ที่ศูนย์การส่งเสริมการเรียนรู้แบบเนคเทคจะร่วมกับบริษัทเอกชน ในการจัดระบบเครือข่ายการ

เรียนรู้ก็จะเป็นไปได้อย่างกว้างขวาง และลดค่าใช้จ่ายที่เป็นเม็ดเงินงบประมาณของรัฐลงได้
 ดังเช่น โครงการของเนคเทคที่ร่วมกับบริษัทซีเกท เทคโนโลยี (ประเทศไทย) จำกัด ภายใต้โครงการ
 เครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทย เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว การจัดการศึกษาในลู่วิ่งที่ 2 จึงเป็นการเตรียมการเพื่อการจัดการศึกษา
 รูปแบบใหม่ที่จะต้องขยายวงกว้างออกไป หรือช่วยเสริมการเรียนรู้ในลู่วิ่งที่ 1 โดยควรมีการกำหนดระยะเวลา
 ที่แน่นอนว่าภายในปี พ.ศ. 2553 การศึกษาในระดับมัธยมขึ้นไปของไทยเกินกว่าครึ่ง ควรมีการ
 จัดการแบบลู่วิ่งที่ 2 ในขณะที่การศึกษาภาคบังคับ แม้จะยังอยู่ในลู่วิ่งที่ 1 แต่ก็สามารถอาศัยโรงเรียนมัธยม
 ซึ่งมีการพัฒนาไปแล้ว เป็นจุดเชื่อมโยงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนการจัดการทรัพยากรการศึกษา (ในความหมายกว้าง)
 เพื่อใช้สำหรับการจัดการศึกษาในลู่วิ่งที่ 2 ซึ่งมีลักษณะดังกล่าวแล้วข้างต้น โดยให้เอกชนมีส่วนร่วม
 และรัฐสนับสนุนด้านนโยบาย

3.1.8. เมื่อรัฐบาลได้ดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์เกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติ
 การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในปี พ.ศ. 2541 เพื่อให้เกิดการระดมความคิดเห็น และการมีส่วนร่วม
 ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งสมาคมสภาการศึกษาคาทอลิก(ประเทศไทย)
 ได้ตอบสนองอย่างสำคัญโดยดำเนินการจัดทำประชาพิจารณ์ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
 พ.ศ. 2542 ในวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2541 ด้วยการสำรวจความคิดเห็น และการประชาพิจารณ์
 สรุปได้ดังนี้

สมาคมสภาการศึกษาคาทอลิก(ประเทศไทย) (2541) รายงานผลการประชาพิจารณ์
 ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมุมมองของนักการศึกษาคาทอลิก และการวิจัย
 สำรวจความคิดเห็นภาพรวมเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2541 สรุปผลได้ดังนี้
 การจัดการศึกษาของชาติต้องมุ่งประโยชน์สูงสุดเพื่อประชาชน และการศึกษาจะต้องมีเป้าหมาย
 เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาการศึกษา การพัฒนา
 สังคม การพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาวัฒนธรรม เป็นเป้าหมายสำคัญ 5 อันดับแรก ที่รัฐจะต้อง
 กำหนดให้ชัดเจนทั้งในด้านนโยบายและมาตรการในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของการศึกษา
 ที่รัฐจัดบริการให้แก่ประชาชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
 2540 ตามหลักและกรอบความคิดของการศึกษาไทย ส่วนเนื้อหาสาระสำคัญของการศึกษาให้
 ครอบคลุมมิติการศึกษาด้านบุคคลหรือการพัฒนาตน มิติด้านสังคม เป็นส่วนสำคัญกลุ่มแรก และ
 มิติด้านความรู้ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับระหว่างชาติ และมิติการศึกษาเกี่ยวกับกาลเวลา
 องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วิทยาการปัจจุบันและวิทยาการอนาคต เป็นส่วนสำคัญของการศึกษา
 เรียนรู้รองลงมาให้ประสานสอดคล้องกัน โดยเน้นบทบาทของประชาชน ภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วม
 ในการจัดการศึกษามากขึ้นตามความสามารถ ได้มีความเห็นว่านโยบายและมาตรการสนับสนุน

การศึกษา รัฐควรจัดการอย่างเสมอภาคทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน/ภาคประชาชนในการจัดการศึกษา ทั้งในด้านงบประมาณสนับสนุนและมาตรการกำกับติดตามประเมินผล โดยเห็นว่าคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ ควรเป็นหน่วยงานอิสระ ไม่สังกัดส่วนราชการใด เพื่อปลอดจากการแทรกแซงทั้งจากส่วนราชการและการเมือง เพื่อให้สามารถทำงานโดยมุ่งประโยชน์เพื่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

3.2 ผลงานวิจัยสถาบันต่างประเทศ

มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย ของสถาบันการศึกษาต่างประเทศบางฉบับ แสดงถึงความเป็นมาและการจัดการศึกษาคาทอลิกบางประการที่น่าสนใจ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1) **Khoi, J. van, (1972)** ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “Christian Missionaries and Thai Education” ซึ่งเป็นงานเรียบเรียงใหม่จาก วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ปี ค.ศ. 1972 หัวข้อเรื่อง A Study of the Impact of Christian Missionary on Thai Education, A.D.1662-1910 ได้ข้อมูลและหลักฐานเกี่ยวกับการศึกษาคาทอลิกในรูปแบบโรงเรียนที่เข้ามาในประเทศไทย โดยคณะมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ในสมัยกรุงศรีอยุธยา และได้นำวิทยาการสมัยใหม่ของโลก ตะวันตกมาเผยแพร่และสอนประชาชนชาวไทย ได้แก่การจัดตั้งโรงพยาบาล การศึกษาของสตรี การพิมพ์ และกิจการสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

2) **Chumsriphan,Surachai (1990)** ศึกษาวิจัยเป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก สาขาวิชาประวัติศาสตร์พระศาสนจักรคาทอลิก ณ มหาวิทยาลัยเกรโกเรียน (Pontificiae Universitatis Gregoriana) กรุงโรม หัวข้อเรื่อง “The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909, in the Church History of Thailand During the Reformation period of King Rama V, the Great (1868-1910) ให้ข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับภารกิจด้านศาสนา การศึกษา การแพทย์ พยาบาลและสาธารณสุข รวมทั้งกิจการสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ในช่วงปี ค.ศ. 1875-1909 รวมทั้งการทบทวนประวัติศาสตร์ในสมัยอยุธยา ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในพื้นฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีคุณค่า

3) **Bressan, L., (1998)** ศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ “King Chulalongkorn and Pope Leo XIII : Siam and the Vatican in the 19th Century” ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับรัฐวาติกัน เรื่องการเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการเข้าเฝ้าสมเด็จพระสันตะปาปาเลโอที่ 13 ของสันตะปาปาเลโอที่ 13 ของสันตะปาปาเลโอที่ 5 ประกอบข้อค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์และสาระความสัมพันธ์ไมตรีทาง

การทูต ศาสนาและการศึกษาที่สำคัญยิ่ง กล่าวถึงว่าพระมหากษัตริย์ทรงย้่าถึงการให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา และสิทธิที่ทรงให้แก่คริสตชนในประเทศไทย เป็นต้นความสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่ และวิทยาการความรู้ที่ทันสมัยของตะวันตกที่มิชชันนารีได้นำเข้ามาในประเทศไทย

4) **Cucherousset, Henri**, (1925) บันทึกเกี่ยวกับข้อมูลบางประการของประเทศสยาม พิมพ์ที่ สานอย ในปี ค.ศ. 1925 โดยเฉพาะบทที่ 10 เกี่ยวกับการศึกษาของประเทศไทยในสมัยนั้น ซึ่งเป็นบันทึกและรายงานของมิชชันนารีที่ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทย พอเป็นหลักฐานประกอบโดยสังเขป

5) **Komolmas, Prathip M.** (1988) ศึกษาวิเคราะห์ระบบการบริหารงาน, ระบบประสิทธิภาพ บรรยายกาสององค์กร การประยุกต์ใช้เทคนิคการบริหารสำหรับการพัฒนาองค์กร และการกำหนดกรอบความคิดสำหรับการจัดการที่มีประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ พบว่าระบบและการจัดการมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเป็นระบบงานบริหารอุดมศึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพภายในบรรยายกาสององค์กร ระบบการบริหารและทีมงานที่ดีที่ทำงานร่วมกันอย่างอุทิศตน และมีประสิทธิภาพ

6) **Phangrak, Vira** (1992) ศึกษาวิจัยหัวข้อ “Catholic School Enrollment: A Study on Reasons why Parents choose Diocesan Schools in the Coastal Area of Choburi Province, Thailand” พบว่า เหตุผลหลักที่ผู้ปกครองเลือก ซึ่งชอบและให้การสนับสนุนโรงเรียนเอกชนคาทอลิกในเขตจังหวัดชลบุรีคือ ความเอาใจใส่อบรมด้านคุณธรรม ศาสนาหรือจิตใจ ด้านวิชาการและระเบียบวินัย แต่เมื่อแยกระดับฐานะเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง พบว่าผู้ปกครองที่มีระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง เน้นความสำคัญด้านวิชาการเป็นเอกส่วนระดับรองลงมา เน้นความสำคัญด้านความเอาใจใส่ที่มีต่อนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งโรงเรียนมีปัจจัยทั้งสองพร้อมอยู่แล้ว

7) **Cogan, John, J., and Derricott, Ray, ed.** (1998) ศึกษาวิจัยอนาคตเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 เรื่อง “Citizenship for the 21st Century: An International Perspective on Education” พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชากรสำหรับสังคมอนาคตในศตวรรษที่ 21 จะต้องจัดการศึกษาอบรมให้ได้คนที่มีคุณลักษณะสำคัญ 8 ประการคือ (1) มีความสามารถที่จะพิจารณาและเข้าถึงปัญญาในฐานะสมาชิกของสังคมโลก (2) มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในกระบวนการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ด้วยความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนในสังคมที่ตนสังกัด (3) มีความสามารถเข้าใจ ยอมรับ ชื่นชม และพากเพียรอดทนอย่างเข้าใจต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม (4) มีความสามารถคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณและคิดเชิงระบบ (5) มีทักษะและใส่ใจต่อการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง (6) ใฝ่ใจที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และนิสัยในการบริโภคเพื่อการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม (7) มีความสามารถในการรับรู้ลึกคุณค่าและปกป้องสิทธิมนุษยชน เช่นสิทธิสตรี, สิทธิชนกลุ่มน้อย ฯลฯ (8) ใฝ่ใจและมีทักษะ

สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับระหว่างประเทศได้ และเพื่อบรรลุเป้าหมายของการศึกษาดังกล่าว โปรแกรมการศึกษา Multidimensional Citizenship ควรจะเป็นแก่นสำคัญของนโยบายทางการศึกษา ที่เนื้อหาสาระความรู้และการเรียนรู้จะต้องครอบคลุมมิติการศึกษาด้านบุคคล ด้านสังคม ด้านพื้นที่ และด้านกาลเวลา อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์สอดคล้องกัน (ระหว่างคน สังคม พื้นที่ท้องถิ่น และกาลเวลา) ให้บุคคลได้พัฒนาตนเป็นผู้มีทักษะหลากหลายมิติและเข้าใจคุณค่าของความแตกต่างในภาพรวมแห่งความเป็นหนึ่ง จะได้มีศักยภาพชีวิตที่พร้อมจะเผชิญหน้ากับการทำลายใหม่ๆของโลกอนาคต และสามารถมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี สร้างสังคมที่ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในกาลเวลาข้างหน้า (Patricia Kubow, David Grossman and Akira Nonomiya 1998 cited in Cogan & Derricott, 1998, pp. 115-133) ดังนั้นบทบาทของโรงเรียนจะต้องปรับเปลี่ยนภายใต้บริบทใหม่ ทั้งกลยุทธ์ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้บทบาทของครูในกระบวนการทัศน์ใหม่ และการพร้อมสำหรับการทำลายของผู้นำด้านนโยบาย ผู้ให้การศึกษอาบรมและสมาชิกของชุมชนระดับกว้างในระดับชาติ ให้เกิดผลและพัฒนาเป็นจริงอย่างเหมาะสมในบริบทชุมชนท้องถิ่น ให้โรงเรียนมีสมรรถนะสามารถดำเนินการเรียนการสอน และเป็นศูนย์กลางแห่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายในชุมชนและรูปแบบของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า